

mottó:

*Hát itt meg mi történhetett?
Hogy működik erre felé a béke?
Nem rombolsz le semmit, mégis minden eltűnik?*

Mohácsi Árpád: Hannibál beugrik, ÉS. 2018. május 4.

Hogy működik...?

**MAGYAR GAZDASÁG, TÁRSADALOM ÉS POLITIKA
A 2018-AS VÁLASZTÁSOK UTÁN**

PETSCHNIG MÁRIA ZITA és KÉRI LÁSZLÓ

Budapest, 2018. július 9.

TARTALOM

Bevezetés.....	4
Magyar világ április 8. után.....	6
1. Az eredményekről.....	6
1.1. Magas lett a részvétel.....	6
1.2. Elsőpró Fidesz-győzelem született.....	7
1.3. A legelső reakciók: visszafogottság, csalódás és felháborodás.....	10
2. Az eredmények magyarázatai – első körben.....	12
2.1. Csalás történt.....	12
2.2. Maga a választási rendszer a csalás.....	14
2.3. A kormányzókéesség bemutatásának hiánya.....	17
2.4. A vidék elhanyagolása.....	17
2.5. Negatív kampány ipari méretekben, kivételes médiaháttérrel.....	19
3. Az eredmények újabb magyarázatai – többdimenziós összefüggésekben	23
3.1. A választási rendszerről, amely „maga a csalás”.....	23
3.2. A Fidesz választói háttérének összefüggéséről.....	26
3.3. Az összetett tábor szerkezete – egy más metszetben.....	28
3.4. A feudális függés újratemtődésének kérdése.....	31
3.5. A törésvonal – a másik oldalról nézve.....	34
3.6. Félelem és félelemkeltés a 2018-as választási folyamatokban.....	37
4. S ami még a levegőben van.....	40
5. Gazdasági kérdések.....	47
5.1. Magyarország konvergenciaprogramja.....	47
5.2. A 2019-re szóló költségvetés.....	57
5.2.1. „Korai és földrengésbiztos” költségvetés.....	57
5.2.2. A növekedési pálya irreális pontjai.....	59

5.2.3. <i>A 2019-es költségvetés jellegéről</i>	61
5.3. A forint elgyengülése.....	65
5.4. Paks II. fejleményei.....	67
5.5. „Letelepedési kötvény” üzletág.....	68
6. Széttartó mozgások a választások után	69
6.1. Tüntetések évadja.....	69
6.2. Mozgások és helykeresés az ellenzéki oldalon.....	75
6.2.1. <i>A bűnbakkeresés első fokozata: mások hibái</i>	75
6.2.2. <i>A bűnbakkeresés második fokozata: saját vétkeseink</i>	76
6.2.3. <i>Mégis mi lenne az ellenzék feladata?</i>	77
6.2.4. <i>Ellenzéki teendők – másfajta nézőpontból</i>	79
7. A kormányzás - az átépítés alatt zavartalanul folyik	81
7.1. Alakulás, szerkezet és látens problémák.....	86
7.2. Döntések, ügyek és 4.OVK első konfliktusai.....	86
8. Záró megjegyzések a kormány külpolitikai lépései kapcsán	94

BEVEZETÉS

A választások után néhány nappal a korabeli HVG hetilap a következő címlappal adta olvasói tudtára, hogy április nyolcadikán mi történt hazánkban: **MESTERSÉGÜNK CÍMERE**, és **Újabb négy év Orbánisztánban** - címmel újfajta nemzeti címerjavaslat képe volt látható a borítón. A pajzs baloldali osztatában szögesdrótokkal stilizált kerítés magasodott, a jobb térfelén pedig egy gyöngye fényű ELIOS-lámpa szórta ugyancsak halvány világosságát - nyilvánvaló utalással a kormányfő vejének több mint gyanús üzelmeire. S hogy legalább a jelentés világos legyen, a lámpa teste egy euro-dombból nőtt ki, ezzel is egyértelművé téve az alaptalan gazdagodás forrásait. A pajzs fölött - korona gyanánt - egy üres stadion karéja magasodott, amire - az eredeti korona ferde keresztjére utalva – enyhén balra dőlve hajlott aszimmetrikusan rá egy „Stop Soros” - tábla. /HVG. 2018. ápr. 12./

Nos, a HVG szerkesztősége szerint ez lehetett mindannak a vizuális foglalat, amit Magyarország az eddigi Orbán-korszakban meg- és átélt, továbbá annak, ami ezután még ránk várhat. Ami azt illeti, ez az ironikus ábrázolás alapvetően aligha térhetett el annak a - csaknem hárommilliós - tömegnek a véleményétől, akik az említett vasárnapon azért mentek el szavazni, hogy véget vethessenek a címerterv abszurd világának. Mint tudjuk, az eredmények nyomán ez a tömeg kénytelen volt csalódn.

Tizenkettedik éve írott negyedéves krónikáink bevezető soraiban mindig igyekeztünk megadni az adott időszak kezdetét, illetve a befejező mozzanatokat jelző eseményeket. Most a kezdetekkel nincsen gondunk, negyedéves mérőföldkőnek a választások napja bízvást tartható. Az 1990 utáni évtizedek során megtanulhattuk, hogy a négyévenkénti választások hatásai valóban hosszú időkre dönthetik el legfontosabb viszonyainkat. Erre tekintettel szokatlanul hosszú és részletező fejezetben vesszük szemügyre a 2018-as választások előzményeit, eredményeit és lehetséges következményeit.

A befejező momentum megállapítása azonban bizonytalan. Lehetne akár június 28. is, hiszen ezen a napon írta alá és szentesítette Áder János a 7. alkotmánymódosítással egybefoglalt közjogi rohamozás zűrzavaros termékeit. Lehetne akár július 2. is, amikor az euró - először a forint pályafutása során - átlépte a 330-as határt - ez is lehet szimbolikus jelentőségű esemény.

Az április 8. utáni folyamatok bemutatása azonban el fog térni az elemzéseinkben megszokottak szerkezetétől. Az adott időszakra jellemző gazdasági folyamatok helyett ezúttal a lehető legtágabb keretek közötti összképre törekszünk, mégpedig két nyomós ok folytán.

Részben a kormánynak újra be kellett mutatnia azt a konvergenciaprogramot, amely eleve feltételezi a többéves horizonton történő elképzelések meglétét. Részben a választások utáni hetekben kellett benyújtani a jövő évi költségvetést, amely a – maga ellentmondásával egyetemben – szintén arra nyújt lehetőséget, hogy előre és visszafelé is számot vessünk az ország makroökonómiai állapotaival.

A krónika további fejezetei pedig kitüntetően lesznek tekintettel arra a tapasztalatra, hogy a választások után újból megalakuló kormányok leginkább első hónapjaik során mutatják fel mindama szerkezeti és stílusbeli vonásaikat, amelyekről csak a későbbiekben szokott bebizonyosodni, hogy akár évekig leszünk kénytelenek viselni a következményeiket.

E megfontolások vezettek végül is oda, hogy aránytalanul sok mondandót kellett belezsúfolnunk a megszokott terjedelmi keretek közé. Ez a magyarázata annak, hogy 2018 későtavasán/koranyarán „minden idők” legnagyobb terjedelmű elemzését sikerült előállítanunk. Ennyit tudtunk, de nem biztos, hogy eleget.

MAGYAR VILÁG ÁPRILIS 8. UTÁN

2018 második negyedévének természetes határát eleve kijelölte az áprilisi általános választások napja. Legutóbbi összegzőnkben még csak futólag, vázlatosan s csak a legfontosabb adatok ismeretében igyekeztünk némi gyorsfényképet nyújtani. Azóta viszont...Elemzések száza, adatok végtelen tömege, s még inkább a politikai életben meghatározó szerepet betöltő erők reakciói következtében ma már meglehetősen széles körű, - és a legfontosabb tényezők megértése nyomán - átfogó jellegű körkép felvázolására is vállalkozhatunk. Ezért e mostani írásunkban a megszokott terjedelemhez képest szokatlanul nagy fejezetben tekintjük át a választások:

- eredményeit,
- az eredmények kialakulásához vezető folyamatokat,
- a mögöttük megmutatkozó mélyebb társadalmi folyamatok jelentőségét,
- a lehetséges következményeket,
- és a ránk váró, újabb négy éves időszak szélesebb keretek között kitapintható fejleményeit.

Ez a felépítés azzal is jár, hogy bizonyos tényeket, összefüggéseket többször is előveszünk. A figyelmes olvasó látni fogja: egyre mélyülő körökben, s egyre inkább a szembetűnő tények mögötti, kevésbé látható, ám strukturálisan mégis inkább meghatározó kapcsolódások között keressük 2018 áprilisának értelmezési lehetőségeit és értelmét. Eredmények, visszhangok, feszültségek, rövidebb és hosszabb távú következmények mentén halad írásunk további logikája.

1. Az eredményekről

1.1. Magas lett a részvétel

A rendszerváltás utáni nyolcadik - általános - választáson meglepően magas részvétel mellett váratlanul nagy arányú Fidesz-győzelem született. A magas részvétel eredetileg kevésbé volt előre jelezhető, mert az ellenzéki belharcok, továbbá a biztosra vehető kormányzati győzelem már év eleje óta együttesen abba az irányba hatottak, hogy a bizonytalanoknak aligha lehet esélyük az alapvető trendek megváltoztatására. Aztán hetekkel a választások előtt - február 24-én – az ellenzék egységes jelöltje váratlanul nagy arányú és egyértelmű győzelmet aratott egy olyan város polgármesteri helyéért folytatott küzdelemben, ahol emberemlékezet óta csak a

jobboldalnak termelt politikai gyümölcs. Nagy hirtelen mind a két oldalon felpörgött a kampány, az ellenzéki térfélen mégis nekiláttak azon egyeztetésekre, amit évek óta rendre meghirdettek és rendre elszabotáltak. A kormányzati oldalon pedig az Orbán-stáb lázas aktivitásba kezdett, és a jobboldali tábor régóta vitathatatlan kampány-aduászát, a miniszterelnököt megforgatták szinte valamennyi olyan körzetben, ahol vesztenivalót sejtettek. E kétféle törekvés együttes hatásaként az utolsó tíz napban kitapinthatóan nőtt a közéleti feszültség és valamennyi elemző, szakíró, média páratlan izgalmakkal kezdte figyelemmel kísérni a részvételi szándékokról szóló hírek, félinformációk, vélt és valós jelek szünet nélküli elemzését.

Ami azt illeti a felfokozott izgalom nem volt egészen alaptalan. Tizenhat évvel korábban, 2002-ben is az utolsó pillanatokban történt mozgósítás; a váratlanul egekbe szökő részvételi szándék, last minute-aktivitás döntötte el, hogy egy időre véget ér a Fidesz lázas ország-átalakító buzgalma. Az akkori -70 % fölötti - részvételi adatok valóban arról tanúskodtak, hogy az utolsó napokban, órákban megmozdítható rejtett tartalékokkal még a magabiztos Fidesz-előny is letornázhatóvá lett. (Csak zárójelben jegyeznénk meg, hogy 2002-ben az átlagosan mért Fidesz-előny valahol a 8-11 százalékpont között volt, ezúttal viszont aligha akadt olyan intézet, aki a kormányzó párt fölényét 15-20 %-nál kisebbre mérte volna...). Mindehhez társult az a széles körű meggyőződés is, miszerint a listán a Fideszt ugyan nem lehet megverni, de az egyéni választóköri körzetekbe igenis elképzelhető a fordítás. (E bonyodalmak fontos részleteinek elemzésére a későbbiekben még visszatérünk.)

Egy szó, mint száz: az utolsó néhány nap - különböző indítékok által táplált - izgalmainak köszönhetően valóban olyan magas lett a 2018-as szavazói részvétel, amelyhez fogható eddig csak egyszer láthattunk. **A végső adat szerint 5 millió 570 797 fő vett részt a szavazáson, ami 70,22 %-os arányt jelentett.**

1.2.Elsőpró Fidesz-győzelem született

A várakozásokhoz képest meglepően magabiztos sikert aratott a kormányon lévő erő, s még azt is megkockáztathatjuk, hogy olyan fölényes győzelem született, amire még maguk a Fidesz-vezetők sem számítottak. (A Fideszes szóvivők, megszólalók megnyilvánulásai a 19 órás urnazárást követően még órákig olyan bizonytalanságról árulkodtak, mint akik abban sem biztosak, hogy egyáltalán győztek.) Az választások eredményeit a Wikipédia megfelelő oldaláról sokoldalúan lehet megtudni.

https://hu.wikipedia.org/wiki/2018-as_magyarorsz%C3%A1gi_orsz%C3%A1ggy%C5%B1%C3%A9si_v%C3%A1laszt%C3%A1s

E számtengerből beérjük a legfontosabb adatok ismertetésével. A Fidesz hatalmas fölényrel nyerte a listás választást, ami számszerűsítve a következő lett: **2 millió 608 ezernyi szavazata a pártlistákon leadott szavazatok 47, 63 %-át jelentette. A 106 egyéni választókeretből 91 lett a Fidesz jelöltjeié,** ami egészen brutális méretű fölényről tanúskodott. S hogy ezt a hihetetlen fölényt számszerűsítve is érzékeltessük, nézzük meg a második legerősebb párt hasonló metszetben megmutató adatait: A Jobbik pártlistás eredménye 1 millió 90 ezernyi választót, azaz, nagyjából 20 %-nyi támogatottságot jelentett. Egyéni választókeretben egyetlen /!/ mandátumot szereztek - a dunaujvárosi választókerületét. S feltehetően semmiféle vigaszt nem jelenthetett a számukra az a tény, hogy a legtöbb második helyen a jobbikos jelölt végzett. (A magyar választási rendszer is olyan olimpiai szám, ahol az ezüstérmesekre néhány nappal később már senki sem emlékszik.). Előzetes várakozásaikhoz képest a többi ellenzéki párt nagyarányú vereséget volt kénytelen elkönyvelni. A szocialisták - Karácsony Gergellyel és a Párbeszéddel megerősítve 12 %-os eredményt értek el, ami mögött 680 ezer szavazót láthatunk, ami minden idők leggyöngébb eredménye. Az LMP sem lehet nagyon büszke az idén elért, 402 ezer főt számláló választói bázisára, miután április 8-ig akár a kormányváltásra is képesnek érezték magukat (ez 7, 2 %-ot jelentett). Végül, a DK - előzetesen sokat hangoztatott - félmillió tábor sem igazolódott, mert közülük mindössze 307 ezernyi választó vette arra a fáradságot, hogy elkötelezettségét részvétellel és szavazatleadással is megmutassa. Magyarán, a gyurcsányi blöff legfeljebb a szocialista vezetőket tévesztette meg, akik - készpénznek véve ezt a virtuális félmilliót - aránytalanul kedvezőtlen engedményeket tettek a választások előtti alkujuk során a DK-nak. Ez a DK-s eredmény azt is mutatja, hogy reájuk nézve valóban veszélyeket rejtett az egyre emelkedő részvételi szándék, hiszen alig 20-30 ezernyi szavazattal lépték át a bekerülési küszöböt. (Mindez persze nem akadályozta meg Gyurcsány Ferencet abban, hogy az ő pártját tekintse a 2018-as választások egyik nagy győztesének.)

Ezek az eredmények mandátumokra átfordítva azt jelentették, hogy **a Fidesz a leendő parlamentben megszerezte azt a 134 helyet, ami a kétharmados kormányzáshoz feltétlenül szükséges.** A Jobbiknak 26, az MSZP-nek 20, a Dk-nak 9, az LMP-nek pedig 8 parlamenti hely jutott. (Mellár Tamás egy ideig az egyetlen független - ellenzéki pártok által támogatott - jelölt lehetett, s így egy ideig úgy is helyezkedett el az ülésrendben. Május végén aztán ez is változott, ma már a Párbeszéd-frakciót erősíti. Erre a momentumra majd később fogunk visszatérni.) A 199 fős parlamentben tehát szinte semmi sem fog változni, továbbra is

az a fajta Fidesz-főlény szabja meg a munka menetét, aminek a működését 2010 óta bőven volt alkalmunk kitanulni. Nekik is.

A választások apróbb részletei iránt mélyebben érdeklődők április vége óta tulajdonképpen a teljes/hivatalos adatbázist böngészhetik – és ha ide kattintanak, akkor tíz nagyobb fejezetbe csoportosítva megtalálhatnak bármiféle adatot, összefüggést, válaszokat a különböző részletkérdésekre:

<http://portal.valasztas.hu/dyn/pv18/szavossz/hu/eredind.html>

Nincs szándékunkban további mélységekben elmerülni, de néhány érdekes momentumra érdemes azért felhívni a figyelmet:

- Levélben - azaz a határon túlról...- összesen 224 564 szavazat érkezett, s láss csodát: ezek elsöprő többséget, több mint 95 százalékát a Fidesz kapta. Szám szerint 216 120, és ez is egy plusz mandátumot jelentett. (Ennek megfelelően majd az évkönyvekbe az az adat fog bekerülni, hogy 2018-ban a Fidesz listájára 2 millió 824 ezer szavazat jutott...)
- A nemzetiségi listákra leadott szavazatok közül egyedül a német nemzetiségé érte el azt a küszöböt, aminek következtében parlamenti képvisellel is rendelkező etnikai kisebbség lehet. Képviselőjükről pedig az előélete alapján tudni lehetett, hogy bizonyosan a Fidesz frakcióját fogja majd erősíteni.
- Volt néhány olyan körzet, ahol meglehetősen éles verseny folyhatott, mert a nyertes és a győztes között 1 százaléknál is kisebb különbség volt tapasztalható. A miskolci evkban például a fideszes Csöbör Katalin 20 724 szavazatával szemben a jobbkios Jakab Péter 20 597 voksot kapott, s a 127 főnyi különbség - a helybéliek szerint - inkább származhatott a szavazási és szavazatszámilálási feltételekben megmutatkozó egyenlőtlenségből, semmint a valós eredményekből. Még nagyobb vitákat váltott ki a budakeszi eredmény, mert itt Csenger-Zalán Zsolt 30 990 szavazatával azt a Szél Bernadettet kellett legyőznie, akire 30 694 szavazat jutott; vége-hossza nem volt az utólagos vitáknak, hogy mi is számított érvénytelennek, s hogyan számították-illetve...nem számították - a külföldről később érkezett szavazatokat. Ezek csak a legkirívóbb példák, de a részleteket böngészve több mint feltűnő, hogy a gyanakvásra okot adó szoros körzetekből rendre a Fidesz-jelöltek kerültek ki győztesen.

Nem csoda, ha a társadalom kisebb-nagyobb csoportjainak hetekbe tellett az, hogy beletörődjenek a választási eredményekbe, pontosabban szólva abba a körülménybe, hogy ebben a rendszerben meglepően kevés lehetőséget hagytak meg a későbbi vitás, gyanús és több mint gyanús estek kielégítő kivizsgálására. Az ebből fakadó tömegérzelmek következményeire a későbbiekben még részletesen is visszatérünk.

E ponton, a választási eredmények ismertetésekor csupán annyit szerettünk volna előre bocsájtani, hogy ez a hatalmas győzelem ugyan vitathatatlan volt, de... Néhány fontos részeredmény tüzetesebb szemügyre vétele nyomán úgy tűnik, mintha a leendő kétharmadot roppantul gondos tervező munka állította volna elő. Olyan aprólékos tervező munka, amelynek során semmit sem akartak a véletlenre bízni. Nem is lett semmiféle véletlen. Igaz, a véletlenek teljeskörű száműzéséhez előzetesen igénybe kellett venni a rendelkezésre álló hatalmi gépezet szinte valamennyi alapintézményét.

1.3.A legelső reakciók: visszafogottság, csalódás és felháborodás

- a. A Fidesz vezetői a legelső napokban igyekeztek nem túl nagy és a legkevésbé sem látványos ünneplést tartani. Ennek sokféle oka lehetett, talán még az is, hogy sokkal több utólagos vitára, netán újra számlálásokra, vagy bármiféle kikerülhetetlen korrekcióra is felkészültek. Eme óvatosságnak lehetett az is a része, hogy a másnapról kezdve felforrósodó csalódás, ingerültség és becsapottság miatt utcára készülő tömegekkel szemben nem készültek semmiféle látványos, közvetlen konfrontációra. (Mondjuk... furcsa is lett volna, mert még sok-sok ezernyi ember fejében élnek azok a 2002-es emlékek, amikor a Fidesz egész őszig izgalomban tartotta a maga választói bázisát.) Az első néhány napon inkább lehetett figyelni a kormányzati reakciókra, amelyek részben riasztók voltak, részben viszont a folytonosság megerősítését szolgálták. Ennek jegyében siettek kiszivárogtatni, hogy az új parlament legelső feladata lesz majd a „Stop Soros” -kampány alkotmányos háttérének végleges megteremtése. Ez az üzenet egyszerre lehetett több rétegű. Jelenthette, hogy nincs vége a kampánynak. De azt is, hogy a korábban megcélzott civil-szervezetek továbbra is számíthatnak a kiemelt céltábla-szerepkörre. Leginkább azonban azt, hogy a kétharmad birtokában a Fidesz nem fog habozni még a folyamatos alkotmány-módosítást sem bevetni a napi hatalmi játszmák eszközei között.
- b. Az ellenzéki pártok nehezen leplezhető csalódottsággal vették tudomásul újabb, s most már meglehetősen fenyegető következményekkel járó vereségüket. A többség fejt vesztve szabadulni szeretett volna a kudarc következményeinek tartós elviselésétől, és pártelnökök, elnökségek sora mondott le - kivéve természetesen Gyurcsány Ferencet...Szimpatizánsaik haragja és csalódottsága viszont pillanatokon belül oldódott fel egy sokkal szélesebb, meglepő sebességgel elharapódzó és futótűzként elterjedő mozgalom hevében.

- c. Számptalan helyről, az internet/social média révén, úgyszólván még a választások éjszakáján elkezdődött mindenféle szervezkedés, az ellenállási mozgalmaktól a nyílt utcai tiltakozások meghirdetéséig tartó mozgolódás. Ahány megmozdulás, annyiféle indíték és elmélet alapján. A sokféleséget jelentő tömeget az első egy-két hétben lényegében négyféle nagyobb csoportba lehetett összegyűjteni:
- azok, akiknek csak ezen az éjszakán adatott meg a jelen magyar választási rendszer lényegének felismerése, az t.i., hogy e szisztémában a kisebbségi szavazatokkal is óriási többséghez lehet jutni;
 - azok, akiknek számptalan gyanús, több mint szembetűnő jelei akadtak a választási csalások, furcsaságok, megmagyarázhatatlan jelenségek tömegének. S e jeleket kivetítették a váratlan eredmények megszületésére is;
 - azok, akikben csak az eredmények tudatosították, hogy kedvenc/választott/szeretett/eltűrt pártjuk átvágta őket, mert ezúttal sem voltak képesek az egyeztetett ellenzéki politika kivitelezésére;
 - s végül, de a legfontosabb csoportként: a fiatalabb korosztályok azon tagjai, akikben felsejlett az a kényszerű esély is, hogy a következő, leghasznosabb éveiket egy nemszeretem/megvetésre méltó rendszer keretei között kell leélniük.

Tüntetés tüntetést követett, s e váratlan hevességű mozgalom mindenképpen megérdemli, hogy a későbbiekben egy önálló pont keretei között mutassuk be legfontosabb tanulságait.

A választási eredmények, illetőleg a legelső gyors reakciók:

http://torokgaborelemez.blog.hu/2018/04/15/2018_10_mit_mutatnak_a_szamok
<https://24.hu/belfold/2018/04/20/igy-zuhant-ossze-a-baloldal/><https://merce.hu/2018/04/09/nem-fideszes-az-egesz-oroszag-barmennyire-is-ugy-tunik/>https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/04/09/miert_nem_szamitottak_a_kozvelemeny-kutatok_sem_a_fidesz_elsopro_sikerere/#https://444.hu/valasztas2018
https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/04/09/megvan_a_ketharmad_a_fidesznek/
https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/04/09/valasztas_2018_ner_eredmeny_elemzes_fidesz/[https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/04/09/szoros_korzetek_fideszes_vezetes_osszefogással_nyerte_volna_ellenzek/](https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/04/09/valasztas_2018_ner_eredmeny_elemzes_fidesz/#https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/04/09/szoros_korzetek_fideszes_vezetes_osszefogással_nyerte_volna_ellenzek/)
<https://merce.hu/2018/04/10/nem-sorost-hanem-a-szabad-gondolkodast-szeretne-vegleg-megallitani-a-kormany/>http://hvg.hu/gazdasag/20180410_A_Fideszen_kivul_nincs_egyetlen_part_sem_a_falvakbanhttps://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/04/10/orszagszakadas_amig_a_fidesz_e_lkiszgazdasodni_a_baloldal_kinyirta_magat_vidéken/
http://mandiner.hu/cikk/20180410_igy_oszlott_meg_a_partok_tamogatottsaga<https://444.hu/2018/04/11/a-fidesz-a-masodik-fordulo-eltorlesevel-is-a-ketharmadat-alapozta-meg>

2. Az eredmények magyarázatai - első körben

A választások utáni hetekben minden alkalommal elemzések olyan tömege jelenik meg, aminek a legelemibb feldolgozása is egyfajta kutatómunkával ér fel. Az idén is így volt, április 9-től mintegy száz olyan írást volt érdemes feldolgozni, amelynek valóban volt érdemi mondanivalója. Van azonban egy komoly módszertani probléma. Az esemény közelsége, a nehezen leplezhető/elnyomható érzelmi elkötelezettség a legtöbb szerzőt szinte elkerülhetetlen erővel kényszeríti egyfajta „*egy tényező magyarázatok*” megírására. Mindenki úgy érzi, hogy ő az, aki megtalálta az igazi okot/okokat, aztán ebből kiindulva próbálja meg felfejteni és rekonstruálni a folyamat egészét. Kikerülendően ezt a csapdát, *mi azt a megoldást választottuk, hogy körkörösén, egyre mélyebb szintek felé haladva közelítünk a legfinomabb elemzési lehetőségek felé.* Első körben összeszedtük a legtöbbet hangoztatott és leginkább elfogadott „*egy tényező magyarázatok*” közül a legfontosabbakat - tudván, hogy ezeknek mindegyike erősen tapadt a megélt politikai valóság legutolsó hónapjainak folyamataihoz.

2.1. Csalás történet

Ennek a forgatókönyvnek már április 8-án komoly népszerűsége termett. Ami nem meglepő, mert már aznap legalább három olyan fordulat volt megfigyelhető, ami legalábbis alapos magyarázatot igényelt volna. Délelőtt órákon keresztül nem, vagy csak erősen csökkentett üzemmódban működött a hivatalos szerver www.valasztasok.hu. /A későbbiekben adott, naponta változó magyarázatok csak még inkább növelhették a gyanakvást. / Este milliók hiába várták a képernyők előtt a választási műsorokból a legelemibb tájékoztatást, a legelső adatok csak akkor kerültek elő, amikor már nyilvánvalóvá vált a kétharmados Fidesz-győzelem. S volt még egy nehezen megmagyarázható esemény: 19 órára csökkent az a részvételi arány ahhoz képest, amit a legutolsó közleményben 18.30-ra közöltek. A hét további napjain a média elé koncként kitett Pálffy Ilona képtelen volt ezekre a feltűnő visszásságokra elfogadható magyarázatokat adni, ráadásul naponta változtatta a véleményét. A későbbi napokban pedig százával kerültek elő mindenféle megmagyarázhatatlan események, a legtöbbször az összes eset olyan volt, ami a Fidesznek kedvezett. Mindez törvényszerűen növelte a csalódottak körében a csalás-verzió egyedüli hihetőségét. S nem feltétlenül a választás napjához kapcsolható, de mégiscsak kirívó visszásság/igazságtalanság az is, hogy a panaszok,

fellebbezések ismétlések iráni jogos igények benyújtása, megtárgyalása is olyan ellenőrizhetetlen, sok esetben teljesíthetetlen feltételekhez kötött eljárás, ami már önmagában is tovább gerjeszti a gyanakvást. A későbbieket megelőlegezve: néhány héttel később akadt néhány szakíró, aki végig vette az összes csalásnyű esetet és egybe vetette a végeredmény részleteivel, ám úgy találták, hogy a szegyeteljes és védhetetlen esetek tömege ellenére sem a csalás volt a nagyarányú Fidesz-győzelem legfőbb oka. Talán csak egy-egy mandátum vitathatósága múlhatott ezeken az eseteken.

A mérvadó portálok többsége heteken át igen nagy figyelemmel követte a csalással és egyéb furcsaságokkal kapcsolatos híreket, és igyekeztek a legtöbb fontos információnak utána járni:

http://hvg.hu/itthon/20180409_Furcsa_dolgot_vel_felfedezni_a_valasztasi_adatokban_Nincs_vele_egyedul

https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/04/10/hogyan_nullazodhattak_az_ellenzeki_szavazatok_a_szamolas_utan/

https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/04/10/eppen_az_ellenzeki_jeloltekre_leadott_szavazatok_lettek_ervenytelenek/

<https://444.hu/2018/04/10/tobb-mint-700-olyan-valasztokor-van-ahol-feltunoen-sok-az-ervenytelen-szavazatok->

szama?utm_source=hirkereso&utm_medium=cpc&utm_campaign=tobb-mint-700-olyan-valasztokor-van-ahol-feltunoen-sok-az-ervenytelen-szavazatok-szama

<https://24.hu/belfold/2018/04/11/tenyleg-ellenzeki-szavazatok-tuntettek-el/>

http://hvg.hu/itthon/20180418_Valasztasi_torvenyszereseket_leplezett_le_a_TASZ

<https://24.hu/belfold/2018/04/19/torolt-egy-oriasi-adatbazist-a-valasztasi-szoftver-fejlesztoje/>

<https://444.hu/2018/04/19/fideszes-tamogatassal-dolgoztak-ki-a-szinte-tokeletesen-aranyos-magyar-valasztasi-rendszert>

<https://merce.hu/2018/04/18/valasztasi-rendszer-igazsagtalansaga/>

<https://www.change.org/p/the-european-union-investigate-the-hungarian-election-for-fraud-and-do-re-election-with-eu-supervision>

[\[asz.blog.hu/2018/04/13/csalok_vagy_pancserok?token=68a83de7c3d37c7f0e99aeb5675e5cc9\]\(asz.blog.hu/2018/04/13/csalok_vagy_pancserok?token=68a83de7c3d37c7f0e99aeb5675e5cc9\)](http://jog-</p></div><div data-bbox=)

https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/04/11/tisztazunk_nehany_valasztasi_furcsasagot/

<https://24.hu/belfold/2018/04/26/elore-figyelmeztettek-az-nvi-t-hogy-nem-fogja-birni-a-terhelest-a-valasztasi-honlap/>

A csalásokkal kapcsolatos további elemzések némelyike már megpróbálta szélesebb kontextusban is értelmezni ezeket a részjelenségeket: mondván, hogy maga az új rendszer olyan jellegű, amiben minden szinten eleve lehetséges még a legkevésbé észrevehető manipuláció is:

- Vásárhelyi Mária: A rendszer maga a csalás. ÉS. ápr. 20.
- Magyar Bálint-Madlovics Bálint: Törvénytelenységben született kétharmad. MNCs. ápr. 19.
- Előre elrendezve? Tényleg elcsalta a választásokat a Fidesz? HVG. ápr. 19.
- Jogtipródás. Blokkolt jogorvoslat. HVG. ápr. 19.
- Eörsi Mátyás: A választási csalás szürke árnyalatai. Nva. ápr. 21.

2.2.Maga a választási rendszer a csalás

Tulajdonképpen valamennyi szakértő, kutató és választást elemző már legalább 7 éve tudja, hogy a 2011-ben elfogadott új választási rendszer minden ízében a Fidesznek kedvez. Ám négyévente van választás, és ilyenkor hirtelen további százezrek is rádöbbenhetnek annak igazságára, amit száz/ezer szakember már évek óta hasztalanul ír, mond, hajtogat. Vonatkozik mindez erősen/erősebben a pártokra, mert az ő életüket ez a szisztéma alapvető módon keríti körbe, mégis a kampány során inkább viselkedtek úgy, mintha eme hónapokban nem lenne érvényes a pálya lejtésének törvénye. Egészen a vasárnapi napig kevésbé emlegették az esélyegyenlőtlenség, a finanszírozás, az igazságtalan választókerületi beosztás, az egyfordulósá telt választás, és a többi igazságtalanság nyűgjeit. Pedig mindez már korábban is köztudomású volt.

Vasárnap után viszont elemi erővel került elő egyenként is, meg külön-külön is az ellenzéki pártok felelőssége abban, hogyan lett lehetséges az, hogy a Fidesz-rendszer ellen szavazók többen voltak, mint a Fidesz-hívek, és mégis a kormányzó erők arattak elsőprő győzelmet? No, ekkorra már valamennyi ellenzéki politikus nagy hévvel, sokszoros érvrendszerrel megtámogatva mondogatta mindazt, amit már sok-sok éve lehetett tudni. Azt, hogy ebben a rendszerben csak akkor lehet legyőzni a Fideszt, ha valamennyi erő velük szemben összefogva indítja el a közös jelölteket. És ekkor újra meg újra végig hallgathattuk mindazt, amit a szűkebb szakember-garnitúra már évek óta hajtogatott. A mélyebb okok vizsgálatakor ezért még visszatérünk a „rendszer maga a csalás” - magyarázat tanulságaira.

(A kamupártok megtévesztő szerepe) Kétségtelenül van abban valami hajmeresztő és eleve csalárd szándék, ahogyan a választásokat megelőző időkre megkönnyítették az erős felindulásban elkövetett pártalapítási szándékokat. Ráadásul, e pártoknak nem is kell túlzottan

nagy erőfeszítéseket tenniük annak érdekében, hogy komoly költségvetési milliókhoz juthassanak a kampány heteiben. Végül az sem visszatartó erejű, hogy a megkapott milliókkal nem lehetséges őket utólag elszámoltatni, azzal leginkább csak fenyegetődni lehet. E jellegzetességeknek köszönhetően széles körben terjedt el az a nézet, mintha ezeket a pártokat a Fidesz azért finanszírozná, hogy tovább ossza, tagolja az amúgy is megosztott ellenzéki tábor. A végeredményt vizsgálva azonban a tucatnyi gyanús és a közéleti szélhámosság nyilvánvaló jegyeit ékesen bizonyító kamupártok egyike sem kapott olyan mértékű támogatást, amely érdemben befolyásolta volna a végeredményt. Összességében e csalási, megtévesztési szándékok és másfajta kalandor-motivációk mentén elinduló pártok fölöslegesen terhelik meg az amúgy is ezer sebből vérző választási rendszer becsületét. S csak arra jók, hogy a bizalmatlanság amúgy is magas fokát tovább növeljék. (Ami viszont bizonyítható: számos körzetben egy-egy megtévesztő nevű álpárt javára könyveltek el - többnyire merő figyelmetlenségből – olyan szavazatokat, amelyek a ténylegesen létező ellenzéki párté lettek volna. S ez sem jelentéktelen rendszerhiba.)

(A közös ellenzéki lista hiánya) Ez már a komolyabb érvelésű magyarázat. Nem ismételjük meg azt a - közismertnek mondható - igazságot, mely szerint a Fidesszel szembeni erők együttesen képesek lettek volna legyőzni a kormányzó pártot. Éppen eléggé erőteljes nyomás helyeződött a pártokra ennek érdekében, s most már szükségtelen elismételni a közös lista mellett és ellen szóló érveket. Hónapokig tartó szócsata zajlott az ügyben, hogy szabad-e és lehetséges-e a Jobbikkal összefogva próbálkozni a Fidesz legyőzésével, s mint tudjuk: a Jobbiknak sem fűlött a foga ehhez a nagykoalíciós játékhoz. Nagyobb baj az, hogy az elmélet szelídítettebb változata sem jött létre. A Jobbik vezetésével egy radikálisabb, s valamely baloldali párt vezetésével pedig egy hagyományos/baloldali koalíciós felállás - két listával feltehetően nagyobb szavazói vonzerőt jelenthetett volna, mint a végül is előadott – hatpárti - versengés. A megismert eredmények tükrében elmondható, hogy a választói szándékokat sokkal inkább mozgatták a kormánnyal szembeni/melletti attitűdök, s kevésbé hozta lázba őket a pártválasztás öröme.

Az itt felsorolt tényezők közül ezért leginkább a közös lista/listák elmaradását vehetjük a végeredményt leginkább befolyásoló tényezőként a sor elejére.

(A közös jelöltállítás, a koordináció elmaradása) Ez a magyarázat némiképpen az előző bekezdés folyománya, de mégis érdemes önálló pontként is megtárgyalni. Azt már nagyon sokan tudták - furcsa módon, még a választók többsége is -, hogy ebben a rendszerben a Fideszt

leginkább az egyéni választókerületekben /evk/ lehetséges megverni. A Fidesz hosszú hónapok óta olyan főlényel vezette a párt-népszerűségi listákat, hogy legyőzni leginkább egyéni jelöltjeit lehetett, ha másért nem, akkor azért, mert a kormányzó pártot ellenzők és a változást igénylők legalább akkora tábort alkottak, mint a kormányhívek. Ráadásul, e mostani választási rendszerben az evk-k súlya eleve nagyobb, mint a listás eredményé, ezért még akkor is megverhető a Fidesz, ha egyértelműen nyeri a listás részt. Már többször is írtuk, de a februári vásárhelyi szavazáson mindennek a reális esélye elemi erővel mutatkozott meg. Nosza, lett is nagy-nagy kapkodás ellenzéki körökben és két hét alatt szerették volna elvégezni azt az egyezkedési, koordinációs alkufolyamatot, amit előtte éveken át képtelenek voltak megtenni. Az eredmény? Siralmas. Budapesten a 18 körzetből 12-ben ezt megtették, s azokat meg is nyerték. Ha további körzetekben is elvégezték volna, akkor a következő lett volna a végeredmény:

- 13 olyan körzet volt, ahol bőven elegendő lett volna egyetlen további ellenzéki jelölt visszaléptetése. (Budapesten például mind a 18 evk az ellenzékié lett volna...)
- További 11 körzetben pedig a két kicsi, komolyabb szerepet egyébként sem játszó ellenzéki jelöltek visszaléptetésének néhány százalékkal szintén megverhető lett volna a kormánypárti jelölt.

Fontos rész kérdésektől ezúttal eltekintve, azt állíthatjuk, hogy az ellenzéki pártok minimum 24 mandátumot odaajándékoztak a Fidesznek. Számolva a megváltozandó kompenzációs arányokkal is, a végső megoszlás 116: 83 lett volna. Azaz a Fidesz nagyon messze került volna a kétharmadtól. Hangsúlyoznánk még egyszer: ezek a számítások a már lezajlott választási eredményekből egyértelműen levezethető következtetéseken alapulnak. Azt még megbecsülni sem tudjuk, hogy milyen hatással lett volna az általános választói magatartásra az a tény, ha már egy-két hónappal a választások előtt világos lett volna mind a 106 körzetben: ki az az egy, azaz: 1- jelölt, aki a Fideszes jelölttel szembeni választás lehetőségét adja.

A választások sokkjától távolodva, úgy tűnik, hogy ez az elmaradt koordináció a legtöbb elemző számára kitüntetően, netán sorsdöntően fontos tényezőnek bizonyul.

Az ellenzéki együttműködés elmaradásának meglehetősen alapos irodalma született április után. a legjobban dokumentált és legtanulságosabb írások ez ügyben:

- Ez így nem nyerő. HVG. ápr. 12.
- Bozóki András: Megáll az idő. MnCS. ápr. 12.
- Juhász Attila-Krekó Péter: Magyarország az illiberalizmus laboratóriuma. ÉS. ápr. 13.
- Heller Ágnes: Történet nélkül. MnCS. ápr. 19.
- Csizmadia Ervin: Miért nem versenyképes az ellenzék? 168 óra, ápr. 26.

- Keszthelyi András: Mit tett hozzá az ellenzék a kétharmadhoz? MnCs. május 17. /Ez az írás a kérdés legjobban dokumentált és legsokoldalúbban megírt elemzése. /
- <https://24.hu/belfold/2018/04/09/ez-a-fidesz-orszaga-az-ellenzeket-valtottak-le/>
- <https://24.hu/belfold/2018/04/09/torok-gabor-2018-ban-ket-magyarorszag-letezik/>
- http://hvg.hu/itthon/20180411_Tolgyessy_Peter_Sar_es_remenytelenseg_ez_az_apaly_idoszaka
- <https://24.hu/belfold/2018/04/20/igy-zuhant-ossze-a-baloldal/>
- <https://24.hu/belfold/2018/04/21/ellenzeki-politikusok-ketharmad/>
- <https://merce.hu/2018/05/12/a-legkelendobb-arua-felelem-i-az-ellenzeki-sajto-szerepe-a-ketharmadban/>
- <https://merce.hu/2018/05/13/a-legkelendobb-arua-felelem-ii-az-ellenzeki-partok-szerepe-es-felelossege-a-ketharmadban/>
- <https://merce.hu/2018/05/15/a-legkelendobb-arua-felelem-iii-miert-volt-ilyen-hatekony-a-kormanypropaganda/>

2.3. A kormányképesség bemutatásának hiánya

Az ellenzék sem együtt, sem pedig külön-külön nem volt képes önmagáról elhíttetni azt, hogy alkalmasak a Fidesznél eredményesebb kormányzásra is. Ennek a hiányosságnak igen sok oka, magyarázata van. Először is, az a tévedés, hogy elegendő lehet a Fidesz által produkált visszasságok szüntelen felsorolása és az okos választó így már magától is belátja a csere szükségességét. Fel kell mondani a korrupciós ügyeket, a hiábavaló stadionok épülését, az oktatás és az egészségügy leépülését stb. Kiderült, hogy ez nem elég, mert még a rossz/nemszeretem kormányzást is sokan többre értékelik, mint az ismeretlent, amiről csak annyit tudhatnak, hogy még a meglévő viszonyokat is megváltoztatnák. S ki tudja, merre is? Másodszor, a kormányzást képesnek kell tudni megjeleníteni személyes ajánlattal. Ebben a tekintetben a sok jelölt inkább ártalmas volt, mintsem hasznot hajtó. Ki is volt 2018-ban Orbán Viktor igazi kihívója? Karácsony Gergő? Vona Gábor? Szél Bernadett? A kormányképesség nem állhat meg a leendő miniszterelnök személyének megjelenítésnél, ennél sokkal többre lett volna még szükség. A V18 ebben a tekintetben egy ígéretes ajánlat lehetett volna, de az sem volt világos, hogy kiknek lennének ők a kormányzati támaszai? Ha lett volna valóban közös lista, akkor ez a kérdés magától megoldódhatott volna. (A további hiányosságokról ez ügyben majd még az identitáspolitiká kapcsán újból szót kell ejtünk.)

Ezt a kérdést – a már az előző pontnál megidézett- Csizmadia-elemzés járta körül a legalaposabban: Csizmadia, 168 óra, ápr. 26.

2.4.A vidék elhanyagolása

A 2018-as választások egyik nagy tanulsága az lett, hogy minél kisebb település adatait nézegettük, annál nagyobb és egyértelműbb lett a Fidesz elsőpró győzelmének a ténye. Egyik oldalról szemügyre véve azt állíthatjuk, hogy a 10 ezer fő alatti településeken lényegében csak a Fidesz létezett. Vagy csak a Fidesz üzenetei éltek. Vagy csak az államé, de ezt az emberek többsége ma már a Fidesszel azonosítja. Ez lenne a jelenségnek az az oldala, amit még egy későbbi elemzési fázisban újra meg fogunk tárgyalni. Ezúttal „csak” azt kérdezzük magunktól: hová lett vidéken, s leginkább a falvakban az ellenzék? A DK és az LMP esetében ezt a kérdést voltaképpen nem is érdemes feltenni, hiszen ezekben a szférákban a korábbi éveik során sem voltak képesek gyökeret eresztetni. (Arra persze érdemes lenne rákérdezni, hogy miért is nem. Hiszen csaknem egy évtizede léteznek már és ennyi idő alatt azért észre lehetett volna venni, hogy Magyarország lakosságának még mindig az egyharmada a falvakban él.) Az MSZP és a Jobbik esetében azonban ez már meglehetősen fogas kérdés.

A szocialisták egészen 2006-ig igen erős vidéki/falusi pozíciókkal rendelkeztek, és a pártjuk derékhadát éppenséggel a kisebb településeken tenyésző/túlélő egykori tanácsi szakemberek polgármesterekké avanszált nagycsoportja adta. Ez a réteg roppant meg 2006 őszén olyannyira, hogy azóta sorozatosan vesztésben vannak, és ma már alig maradt falusi bázisuk. A párt hagyományos bázisának el- és kiöregedése talán e területeken lett a leginkább szembetűnő. Ma már a baloldalnak nem maradt szinte semmiféle számottevő falusi háttere. (2017-ben még úgy tűnt, hogy a szocialisták tesznek egy radikális fordulatot, és Botka László miniszterelnök-jelöltségével megpróbálják a politizálásuk súlypontját a vidék felé eltolni. Mindebből végül is nem lett semmi, mert a pesti pártelit szívós munkával sikerrel tette tönkre saját jelöltjének még a párton belüli esélyeit is.)

A Jobbik sorsa e tekintetben még inkább zavarba ejtő. Egykoron éppen azzal arattak megdöbbentő mértékű sikert, hogy szinte a semmiből, a teljes média-mellőzöttség árnyékában váltak az ország meglepetés-pártjává. Leginkább a Vidék és a falvak népének támogatásával. 2010-ben úgy tűnt, hogy Kelet-Magyarországon belátható ideig ők lesznek a vezető politikai erő (megörökölve az elszegényedett vidékek csalódott szocialista választói háttérét...) Azt nem állíthatjuk, hogy eltűntek volna vidékről, de azt igen, hogy ez az évtized kevés volt ahhoz, hogy a második politikai erőből elsőszámú reménységgé nőjenek föl. Megmaradtak abban a második pozícióban, aminek éppen a négyévenkénti választások eredményeképpen nem sok tekintélye van. S még valami. A Jobbik folyamatosan mozgott a politikai Közép irányába, és ezzel a néppártosodási stratégiával elérték, hogy korábbi választói bázisuk nagy része kicserélődött. Ami e mostani szempontunkra tekintettel azt jelentette, hogy a képzetlen, szegényebb és

védtelemből rétegek soraiban teret veszve, elfogadottabbak lettek a városias, képzettebb középrétegek körében. Annyira azért nem, hogy e cserélődéssel választást lehetett volna nyerni, hanem csak annyira, hogy most másféle társadalmi összetételre támaszkodva tarthatják a második helyüket. Helyükre viszont benyomult a Fidesz a maga teljes önkormányzati és gazdasági és médiasúlyával.

/E problémakörrel úgyszólván valamennyi eddig idézett írás behatóan foglalkozott, kisebb-nagyobb terjedelemben. Leginkább a Juhász-Krekó-féle elemzés, továbbá:

- A tudás fegyvere. HVG. ápr. 12.
- Orbánnak volt tartaléka. 168 óra, ápr. 12.
- Ismét kiderült: nem lehet győzni a vidék nélkül. Nva. ápr. 17.
- <https://atlatszo.hu/2018/05/14/a-falvakban-a-kozmunprogram-hozott-szazezerszam-szavazatokat-a-fidesznek/>

2.5. Negatív kampány ipari méretekben, kivételes médiaháttérrel

Korábbi összegzőinkben lelkiismeretesen végig követtük azt a folyamatot, hogyan lett Magyarországon a „migráns” olyan szitokszó, amely a mai magyar társadalom igen jelentős tömegei számára megtestesített mindent, amitől félni, rettegni érdemes, és azt is, hogyan lett a Fideszből - személy szerint pedig Orbán Viktorból - egyfajta Sárkányölő Szent György, aki szerencsénkre állandóan ledöfi ezt a migránsszörnyeteget. Azt sem rejtettük véka alá, hogy elképzelhetetlennek tartottuk e gyermeteg mese kizárólagos kampányüzenetként történő felhasználásának a végső sikerét. Most **itt az ideje, hogy egyértelműen beismerjük a tévedésünket: igenis lehetséges volt az egész kampányidőszakot ezzel az egyszerűnek tűnt riogatással kihúzni.** Sőt még azt is sikerült megoldani, hogy a hosszú ideje előkészített perszónifikáció - Soros György személye – élővé/átélhető veszéllyé tegye ezt az egész lázálmot.

A kampány utolsó fázisában pedig még azt a bravúrt is képesek voltak – nagyüzemileg - előállítani, hogy a magyar szabadságra leselkedő három legfőbb veszélyforrást összekapcsolták egymással: Soros György ölelésében várta együtt a migránsok hadát az ellenzék négy vezére. Szorosan összebújva egymással, az amerikai milliárdos védőszárnyai alatt. Plakátokon, ezerszámra, az ország minden szögletében, fő-és mellékutak tengerében.

2018-ban számtalan elemzés kereste, kutatta az okát annak, amit az imént tizenöt sorban összefoglaltunk: miként lehetett egy egészen nyilvánvalóan hazug és alaptalan, fekete-fehér rémmeséből grandiózus és eredményes kampánystartégiát faragni? Megkíméljük olvasóinkat a tucatnyi összeesküvés-elemzés, társadalomlélektani leírás ismertetésétől, ehelyütt csak a leginkább ide tartozó, száraz ténykere támaszkodnánk.

- E magas fokú, ipari méretekben űzött manipuláció legalább három éven át tartó, eltökélt és töretlen kormányzati erőfeszítés eredménye volt.
- Az erőfeszítés mögött hihetetlen mennyiségű pénz forgott, csak a legutolsó évben a kormány mintegy 65 milliárd forintnyi összeggel támogatta folyamatosan ezt a migránsozást/Sorosozást.
- Eme összegeknek csak egy része lett elégetve a közszolgálati jellegét régen elvesztő médiában. Minden elképzelhető eszközzel, a köztéri plakátoktól a bevásárló központok reklámfüzetkéig, a napi hírek tervszerű manipulálásától a személyes agymosásig számtalan módszert próbáltak ki és gyakoroltak be. (Ezek közül a legidegesítőbb a nagy nézettségű sportközvetítésekbe történő bekéredzkedés erőszakossága volt, amikor „Van egy perce? - „felkiáltással egyetlen pillanatra sem engedték a jámbor nézőt/sportrajongót a migránsveszély elől elmenekülni.)
- Azt sem szabad lebecsülnünk, hogy a Fidesz egész elitje, derékhada, alsó papsága is rendületlenül és fegyelmezetten vette ki részét e nagyszabású néphülyítésből. Hazánk lakossága az elmúlt harminc év során nem láthatott még ahhoz hasonlóan fegyelmezett és egységes pártelitet, mint amit a Fidesz e téren produkált.
- A tavaly ősszel elindított - ú.n. kvótaellenes – népszavazás ugyan sikertelen lett, de egy másféle szempontból mégis csak mozgósítási és propagandasiker az, hogy 3 millió 362 ezer ember a betelepítési kvóta ellen szavazott. Ezzel a nagyszabású mozgósítási és címfrissítési kampánnyal végül is az egész egykori legszélesebb Fidesz-tábort legalább egy ügy kedvéért alkalmilag megint egybe lehetett terelni. (Lásd még: Identitáspolitiká...) Ettől kezdve százezrek elhitték, hogy mindez olyan harc, amihez nekik is személyes közük van, amelyben nekik is személyes érdekeik vannak.
- És hát igen...a média...Az a média, amelyben már 59 %-ban a Fideszhez közel álló személyek/milliárdosok lettek a meghatározó tulajdonosi pozíciók birtokosai mire a választási küzdelmek elkezdődtek. Ezen belül a legfontosabb összefüggés az, hogy a vidéki lapokat ekkorra már 100 százalékban birtokolhatta Mészáros Lőrinc és Andy Vajna. (A kampány egyik üdítő jeleneteként valamely portálon megjelent mind a 19 megyei lap címlapja - ugyanazzal a képpel, címlappal, politikai üzenettel. Lehetett is mindezen jól nevetni Budapesten, de az a helyzet, hogy Hevesben, Nógrádban, Vas megyében az ott lakók csakis a maguk újságját olvassák és fogalmuk sincs arról, mit olvashatnának három megyével odébb? Miért is tudnák?)

Az imént felsorolt féltucatnyi tényezők együttes hatásait leginkább a kisebb településeken élő, falusi és elzártaabb vidékeken élő lakosság volt kénytelen elszenvedni. S ezt most kivételesen egyáltalán nem ironikus felhanggal írjuk. Kénytelen volt, mert a legkisebb esélye sem nyílt arra, hogy a külvilág eseményeiről, valós dolgairól egyéb ismerete legyen, egyéb tájékozódási esélye nyíljon azon kívül, amit a kormányzati média-nagyüzem megállás nélkül és kifejezetten az ő számukra termelt ki. Elszenvedni volt kénytelen, mert a legrosszabb valami olyan bizonytalan veszélytől félni, amivel az embernek semmiféle konkrét esélye sincs találkozni. Az ilyen jellegű veszély teljesen kiszámíthatatlanná teszi az embernek azt az életét, azt az életet, amit az elmúlt évtizedek során már a váratlan és kellemetlen fejlemények egész sora amúgy is túlterhelt.

Még a választások előtt készült országos vizsgálat adatai szerint az emberek 53 %-a egyértelműen utasította el a migránsok befogadását, s nem meglepő, ha azt is látjuk a részadatok között, hogy ez a fajta elutasítottság a legkevésbé Budapesten és a legnagyobb egyetemi városokra volt jellemző. A félelem és elutasítás viszont a zártabb és kisebb településeken volt a legnagyobb. Meg lehet nézni, hol kapta a Fidesz listán a legtöbb, illetve a legkevesebb szavazatot: nagyjából az iménti képletnek megfelelő képet kaphatunk.

2018-ban a Fidesz az előző választáshoz képest 465 944 szavazattal tudta növelni a maga támogatottságát. E jelentős - csaknem félmillió - bővülés egyértelműen a falvak, kisebb települések világából érkezett. Mindez elsősorban talán mozgósítás, közigazgatási rásegítés és a személyes kapcsolatok erejének a következménye. Nem lebecsülve, és majd még a későbbiekben alaposabban is elemezve e tényező jelentőségét, úgy véljük, hogy a másik meghatározó tényező az ehelyütt összefoglalt kampány/média/hisztéria eredményes működtetésén múlt. Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy a Fidesz hatalmas meggyőző munkával, mérhetetlenül sok pénzzel és páratlanul monopolizált médiasegítséggel kinevelte a maga választói bázisát. Azt a tömeget, amely a világról úgy és annyit tud, amit a NER megálmodói számukra követendőnek gondoltak. Kockázatos egy stratégia volt ez, de az országnak és a lakosságnak azon szegmensében sikerrel járt, amelyben az újabb győzelem feltételeit megálmodták.

A választások utáni gyorselemzések egyik meglepő következtetése az volt, hogy a Fidesz annál népszerűbb volt, ahogyan a településszerkezet lépcsőin+ az iskolázottsági adatok szegényeségében lefelé haladtunk. Ennek az ellenkezője is igazolható, mert minél nagyobb népességű várost és minél magasabb iskolázottságú választói csoportok adatait nézzük, annál kevésbé népszerűbb a kormányzó párt.

Évtizedek múlva talán az ideai választási kampány egyetlen maradandó emléke a már említett plakát rémsége lesz: ahogyan Soros György fizetett ügynökeiként bújna egymáshoz az ellenzék vezérei. Ezt a képtelen hazugságot kieszelni, megrendelni és milliárdos összegekért országszerte terjeszteni csak akkor érdemes, ha Magyarország népének többségéről feltételezed a teljeskörű tudatlanság, érdektelenség és becsaphatóság széles körű meglétét. Vagy, ha ezt nem is de azt igen, hogy azzá tehetők.

Tisztában vagyunk azzal, hogy a negatív kampány, a migránsellenesség, valamint a félelemkeltésre alapozott politika összetevői az imént összefoglaltaknál sokkal több rétegű és sokszorosán összetett folyamatok voltak. S éppen eme összetettség eredményeként válhatott annyira sikeressé ez a politika, amennyire ez 2018 áprilisában hazánkban megmutatkozott. Ezért a fejezet legvégén, a legáltalánosabb jellegű tanulságok megvonása során majd még egyszer visszatérünk e jelenségekre. Oly módon, hogy megpróbáljuk egybeolvasni az egyéb, nagyon is sorsdöntő jelenségek tanulságaival is.

Néhány írás, amely a negatív kampánnyal és a médiaháttér jelentőségével alaposabban foglalkozott:

- Egy párt rendszere. HVG. ápr. 12.
- A tudás fegyvere. HVG. ápr. 12.
- Tóth István György-int.: Apakomplexus. HVG. ápr. 12.
- Závecz Tibor -int.: Nemcsak az ellenzéknek volt tartaléka. MnCS. ápr. 26.
- <https://atlatszo.hu/2018/04/11/a-magyar-sajto-a-magyar-vidék-a-magyar-valasztó-es-magyarország/>
- https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/05/16/zavec_z_felmeres_valasztasok_utan_kozvelemen_y-kutatas_fidesz_ketharmad_migransozas/
- <https://atlatszo.hu/2018/04/21/irrital-a-lakajmedia-igy-tamogathatod-a-fuggetlen-es-kritikus-sajtot-a-fideszes-gozhengerrel-szemben/>
- https://merce.hu/2018/05/15/a-legkelendobb-ar_u-a-felelem-iii-miert-volt-ilyen-hatekony-a-kormanypropaganda/
- <http://tenygyar.hu/2018/04/22/tiz-szam-ami-megmagyarazza-a-fidesz-gyozelmet/>
- http://hvg.hu/itthon/20180426_Tiz_szam_arol_miert_lehetett_ketharmad

Az eddig bemutatott nyolc magyarázatot/tényezőt el lehet képzelni egy kördiagrammon, mint egy-egy körszeletet. Egy ilyen ábrázolásnak kettős előnye is lenne:

- részben a szomszédos körcikkek érintkezésével némileg érzékeltetni lehetne az egyes tényezők közötti szorosabb, illetve lazább kapcsolatok mibenlétét,
- továbbá az egyes körcikkek kövérsége/soványsága megmutathatná azt is, hogy milyen súlyt tulajdonítunk nekik? Ha elképzeljük ezt a kört, akkor az iménti tényezők közül a b., d., és

az e., valamint a legutolsó, a h. lényegesen kövérebb lenne a többiekénél, mert ezeknek lehetett a legnagyobb szerepük a végeredmény megszületésében.

3. Az eredmények újabb magyarázatai - többdimenziós összefüggésekben

Ebben a fejezetben némileg megismétlünk néhány olyan tény, amelyről az előzőekben már megemlékeztünk, de megpróbáljuk azokat többféle metszetben is értelmezni. Ezért az itteni mondandóhoz a forrásoknak már csak sokkal szűkebb körét vesszük figyelembe, azokat, amelyek - a politikai tanulságokon túl - egyszerre törekedtek a jogi, társadalmi-szociológiai, s netán még a történeti összefüggésekre is tekintettel lenni. Mindez természetesen nem azt jelenti, hogy az korábban leírt nyolc tényezőt már nem tekintjük használatosnak, inkább azt, hogy azokat megpróbáljuk több oldalról is szemügyre venni.

3.1.A választási rendszerről, amely „maga a család”

Kétségtelen, ez a választási rendszer születése pillanatától magán viseli mindazokat az ellentmondásokat, amelyek miatt Bozóki András pl. joggal írja azt, hogy „*e hibrid rendszerben választással reménytelen a Fideszt legyőzni.*” Mi tagadás, tudjuk ezt már hét éve. Legalább négy fontos okunk volt erre:

- A megváltoztatott választókerületi térkép elvette a városoktól azt a nyugatias túlsúlyt, ami az ott lakók értékrendjének domináns vonása, s kiszolgáltatatta őket falusi környezetük sokkal zártabb, tekintélytisztelő, konzervatívabb többségének. Pusztán ennek következtében az ellenzéknek legalább plusz 300 ezernyi szavazatot kellene begyűjtenie, hogy ezt az újdonsült hátrányt képes legyen kompenzálni. /Vásárhelyi/
- Az egyfordulósá tett rendszerben a nagyobbik/domináns párttal szemben állóknak nincs módjuk arra, hogy az első körben összegyűjtsék az elégedetlenek voksait, majd a második fordulóban - a visszaléptetésekkel kombinálva - juttassák érvényre a többségi akaratot. /Ahogyan ez történt – mintaszerűen - 1998-ban, a Fidesz javára.../ Ezért az összefogás kényszere előbbre került, ami már a kampányidőszakban megosztja az

ellenzéki erőket. Az ellenzék immáron harmadszor is kényszerűen engedelmeskedett az új rendszer nyomásának. Elméletileg hiába tudták ezt, a gyakorlatban inkább engedelmeskedtek a RENDSZER kényszerének.

- Kevésbé közismert, de az új választási rendszerben működik néhány olyan további furcsa elem, amely kivétel nélkül a győztesnek kedvez. Ez a rendszer előnye, egyben a hátránya is. Az egyéni választókerületek túlsúlyozására már korábban is utaltunk. Ám van még egy olyan elem, amelyről kevésbé szokott szó esni. A kompenzáció új szabálya, amely a győztest jutalmazza. Nem is kevésbé. Nem tehetjük meg, hogy a számítást lépésenként vigyük végig, elegendő, ha a végeredményt ide írjuk: 2018-ban a kompenzációban figyelembe veendő 972 237 szavazatból 913 662 a Fideszt illette meg... mint abszolút győztest.

<https://merce.hu/2018/04/18/valasztasi-rendszer-igazsagtalansaga/>

https://index.hu/belfold/2018/04/16/a_fidesznek_7_plusz_mandatmot_hoztak_a_maga_alkotta_szabalyai/

- S végül, de egyáltalán nem utolsó sorban. Ezt a rendszert annak idején a Fidesz úgy verte keresztül a parlamenten, hogy sem az ellenzék, sem a választási szakemberek, sem pedig az alkotmányjogászok aggályait, kritikáit nem vette figyelembe. Mondhatnánk: maguknak írtak választási törvényt, ami persze vicces lenne, ha nem a nyolc milliányi választásra jogosultnak kellene a nem várt, nem felismert következményeivel szembesülniük. Négy évente.

Mert éppen ez a probléma veleje. Ez a rendszer igazságtalan, és meg nem érdemelt kedvezményekkel jutalmazza a kitalálót. Csakhogy az egész hatalmi/politikai rendszer ilyen, miért éppen a választási rendszere lenne más? Érti, tudja és megszenvedi ezt a képtelen ellentmondást az egész ellenzék. S április óta meg az a 2 millió 600 szavazó is tudja, aki abban a reményben ment el választani, hogy lehetséges a Fidesz-kormányt így is leváltani.

Az ellenzék viselkedése többnyire kiszámíthatatlan: Nagy hangon közlik, kinyilatkozzák, hogy a rendszer illegitim, nem felel meg a jogállamiság követelményeinek. Majd az összes megmérettetési alkalommal fejest ugranak az önkormányzati/általános/időközi és egyéb választásokba, népszavazási és más cirkuszok kampányaiba, amivel persze folyamatosan legitimálják az egyébként megtagadott rendszert. /A legutóbbi ilyen dilemmának májusban lehattunk tanúi: kb. két héten át megvitatták, hogy szabad-e bemenniük abba a parlamentbe, amely gyanúsán jogszerűtlen körülmények között alakul meg? Majd bementek és

ott folytatták, ahol a kampány idején abbahagyták, először is egymás leszeletelésével foglalatoskodtak. /

Lehet, Szelényi Ivánnak volt igaza, amikor azt írta: ennek az ellenzéknek teljesen mindegy, hogy miféle választási rendszer keretei között kell veszíteni: <http://fuhu.hu/szelenyi-ivan-a-mai-ellenzek-semmilyen-valasztasi-rendszerben-nem-tudna-legyozni-a-fideszt/>

Nézetünk szerint ez az a legalapvetőbb dilemma, amelynek a kellő végiggondoltsága, megvitatása már hetedik éve várat magára. Mi is a teendő? Ha illegitim a rendszer, akkor hogyan kell használni e rendszer intézményeit? S mire? Ha pedig elfogadtam azt, hogy a Fidesz a maga kivételes hatalma birtokában azt tesz a politikai berendezkedéssel, amit csak akar, akkor legalább a rendszer logikáját alapul véve kellene/kellett volna ellen-stratégiát kidolgozni. Aminek a lényege - ezer írás szólt már erről - az, hogy ebben a választási rendszerben EGY JELÖLT képes a Fideszt legyőzni. Nem egy párt, hanem egyetlen ellenfél. Ennek a belátása nem megy pártalapon, legalábbis a jelen pártokkal semmiképpen sem.

Ezen a ponton érkezünk el a kérdéskör leizgalmasabb részletéhez. Ez a választási rendszer lényegében megfelel annak a vízióknak, amit Orbán Viktor ama híres kötcsei beszédében megelőlegezett. Létrejött az a „centrális erőter”, amiről annak idején - tíz éve szinte senki sem tudhatta, hogy minémű lenne. Most már tudhatjuk. Ebben a rendszerben folyamatosan kitermelődnek azok a kisebb pártok, akik leginkább egymással képesek vitatkozni, mert a Nagy Centrumhoz nem is nőhetnek fel.

A választási szisztéma megteremtette magának a hozzá illő pártszerkezetet is, és Orbán Viktor nem beszél zöldségeket, amikor már arról álmodozik, hogy 2030-ban is ő fog kormányozni. Ebben a választási rendszerben - és ezzel a pártszerkezettel feltétlenül teljesíthető még ez a lázálom is.

(Fölöttébb érdekes, hogy a szakírók közül csupán Körösi és Csizmadia azok, akik ezt az összefüggést kellő világossággal képesek megírni és elmagyarázni.)

Két kérdés vár tehát tisztázásra:

- Legyőzhető-e ez a rendszer ebben a választási modellben? S ha igen, akkor mi lenne ennek a megoldása?
- Ha pedig nemleges a válasz, akkor itt van-e már annak az ideje, hogy a rendszeren kívüli megoldásokkal teremtsenek társadalmi többséget?

2018 egyetlen nagy erénye az, hogy legalább e kérdéseket világosan fel lehet tenni. Ami persze nem jelenti azt, hogy ma már ezeket meg is tudjuk válaszolni. Bozóki elemzésének volt még egy érdekes, fölöttébb ide illő megjegyzése. Azt írja, hogy a hön óhajtott összefogás csak akkor

jöhetne létre, ha eléggé éles politikai helyzet alakulna ki, olyan élességű, amelyben valóban a többség kénytelen lenne így vagy úgy állást foglalni. (Ilyen jellegű volt pl. 1990, amikor a magyar társadalom elsöprő többsége, négyötöde a rendszerváltásra szavazott.) 2018-ban – és ezt már mi tesszük hozzá – még csak „féléles helyzet” alakult ki, mert a városi/nagyvárosi népesség többsége már úgy érezte, hogy torkig van a Fidesz-fémjelezte helyzettel. Mindez a vidéki Magyarországon legfeljebb csak egy kisebbségi tömegérzelem lehetett, s ebben a kérdésben a Két Magyarország között még csak a diskurzus nyelvi keretei sem formálódtak ki.¹Még csak a tolmács-szerepre hívatott csoportok körvonalait sem látni. Bár - az adatok egy másféle olvasatából - arra azért már lehetne levonni némi következtetéseket, hogy e törésvonal generációs metszetben lehet jelenleg a legerősebb. Lehet, hogy ezt a tolmács/közvetítő szerepkört már egy új generációnak kell megformálnia.

3.2.A Fidesz választói háttérének összetettségéről

Néhány hét elteltével, a teljes adatbázis megismerése révén már olyan összefüggéseket is fel lehetett tárni, amelyek tovább árnyalták az első napok hevenyészett meglátásait. Závecz Tibor jó negyedszázada számít a választói magatartás hazai elemzői között is az egyik legnagyobb tekintélyű személynek, ezért az ő levezetései különös figyelmet érdemelnek. Több helyen is megírta/elmondta, hogy az elmúlt évtized során átalakulva, mára a Fidesz szavazói háttére olyan alakzatot vett fel, amelyből a 2-2,3 milliós tömeg úgyszólván bármikor aktivizálható. S ha pedig külön erőfeszítéseket is tesznek, akkor ez a szám még akár néhány százezerrel tovább növelhető.

- E bázis magvát az az elkötelezett városi középréteg adja, amely a legelső körben és szinte bármikor megmozdítható, ha veszélyt érez. Nekik elég az, ha a restauráció legkisebb árnyéka felmerül, mert ez a - közel egymillió - tömeg bármikor kész a Fideszt megvédeni. Hiszen úgy érzi, úgy tudja – jól tudja...-, hogy az ő alapvető érdekeit a Fidesz fejezi ki leginkább. E - relatíve biztonságban élő - középréteg például egyáltalán nem bánta azt, ha az elmúlt években a leszakadó rétegekkel szembeni Fidesz-politika eredményes volt, és az egészségügyi, oktatási forráskivonást is könnyebben viselték, mert már fél lábbal amúgy is a magán-finanszírozás világában élnek. Ezt a jelentős csoportot az állami szerepvállalás megerősödése sem zavarta, sőt... Inkább örült neki, mert az állami gondoskodás világában számra még kiszámíthatóbbá váltak a

¹ Ennek kapcsán érdemes Závecz egy megjegyzését komolyan venni: a tízezer fő alatti településeken az ellenzék nagyszabású vitája (összefogni, visszalépni stb.) az égvilágon semmiféle üzenet-értékkel nem bírhatott, mert ezen a szinten a pártok már csak elvétve léteznek. Sem külön-külön, sem pedig „összefogva”. /Závecz, ápr. 26.

jövedelemszerzés lehetőségei. (S még valami: ez a réteg is erőteljes kedvezményezettje lett az egykulcsos adózásnak.) E jelentős tömeg számára a biztonság és a kiszámíthatóság minden más értéknél kelendőbb árucikk, nekik aztán papolhatnak a jogállamiság sérelméről, a médiaszabadság eltűnéséről, a nyugati közvélemény rosszallásáról, mert...- ebben a világban az ilyen kritika tartalmi elemei alig jelentenek valamit.

- Erre a magra épül rá egy második héj, akiket nem annyira az egzisztenciális kötődés tart meg a Fidesz holdudvarában, hanem a politikai szenvedély ereje. Számukra fontos az antikommunizmus+kereszténység+patriotizmus hármasságának szüntelen hangoztatása, látszólag indokolatlan túlhangsúlyozása. Ezt a nagyszámú - úgyszintén csaknem milliós nagyságrendű - csoportot a Fidesz **részben megörökölte** a korábbi, de mára már eltűnt jobboldali pártok valamikori bázisától (Kisgazdák, MDF, KDNP - ez utóbbi is ma már csak papíron létezik), **részben pedig maga is neveli/kineveli**, tovább erősíti mindenféle állami/közigazgatási eszközzel. Ez a számottevő tömeg a társadalom minden rétegében megtalálható, igaz, nem egyforma mértékben. Ők lennének a párt ideológiailag megőrzendő/bővítetten újratermelendő alapzatai, az Új Magyar Konzervativizmus hívei. S amikor Orbán Viktor évenkénti reprezentatív beszédeit tartja, akkor rendre e nagycsoport nyelvén szólal meg, e tömeg szimbólumainak, jelszavainak a használatát tartja „frissen”.
- E két, masszív alapzatra települhet rá adott alkalommal harmadik héjként a leszakadó, perifériára szorult Magyarország millióiból további néhány százezer ember, akiket az aktuális veszély és/vagy a beígért védelem tart meg, hozhat mozgásba. Nekik szól a rezsicsökkentés régen elpárolgott örömeinek felemlegetése, s nekik szólt a migránsveszély elhárításának sikere is - hiába röhögött jót ezen a nagyvárosi lakosság többsége. A védtelenek, sebezhetőek, a mindenből kimaradtak igenis meg tudnak annak örülni, ha néhanapján - négyévente... - elhitetik velük, hogy a Messzi Politika rájuk is számít, velük is törődik. (Főként abban az esetben lehet ez így, ha például a baloldali pártok évtizedszámra nem veszik észre e milliók mindennapi gondjait és védtelenségét.) Április után számos - párhuzamos - vizsgálódás kimutatta, hogy a Fidesz szupermozgósítása a legutolsó két hétben éppen e szférákban volt a legsikeresebb, és ennek volt köszönhető 2018 legnagyobb meglepetése. Hogy t.i a „magas részvétel” távolról sem az ellenzéki erők várható sikerével járt, hanem ennek az ellenkezőjével. A Fidesz csaknem félmillióval tudta növelni a 2014-es győzelméhez képest a tábort, s ezt a tartalékot a kisebb települések perifériára szorult népességében tudta megtalálni.

S még valami, ami csak közvetetten tartozik ide. Závecz azt is megjegyzi, hogy a 10 ezer fő alatti települések lakossága az égvilágon semmit sem tudott kezdeni az ellenzék Nagy-Nagy-Tavaszi vitatémájával: lesz-e visszaléptetés, kinek a javára stb. Merthogy ezen a felületen a pártok már nem léteznek, itt már csak a közigazgatás és az egyház létezik, itt hírből sem ismerik a lázas viták résztvevőinek a nevét, a rövidítéseiket sem.

A vázlatosan bemutatott Fidesz-tábor szerkezete kellően áttekinthető és jól modellezhető abból a szempontból is, hogy e három rétegnek mikor, milyen mondandóra lehet leginkább szüksége. Maradjunk annyiban, hogy mindenki megkaphatta azt, ami őt a leginkább izgatta.

3.3. Az összetett tábor szerkezete - egy más metszetben

Az iménti - záveczi indíttatású - összkép mellett a Fidesz-győzelem szociológiai értelmezéseként születtek még egyéb magyarázatok is. László Géza Magyar Narancsbéli esszéje² például megpróbálta számba venni mindazon társadalmi csoportokat, akiknek inkább lehetett érdekük a Fidesz hatalomban maradása, mint a megbuktatása. Mintegy tíz olyan - többnyire ad hoc - réteget jellemezett, akiknek fontos és nem is különösebben eltitkolandó érdekeik fűződhetnek e rendszer folyamatos üzemben maradásához. Részletes bemutatásuk helyett beérjük a pusztán néven nevezéssel, mert úgy véljük, hogy így is sokat mond és összképében megvilágosítóan magyarázó erejű ez a lista.³

Először is, a nagyegyházak kiemelt és a választások előtt különösen hangsúlyossá lett finanszírozása nemcsak egy szűk egyházi elitet érint, hanem az oktatási rendszertől a helybéli vállalkozói rétegek munkalehetőségein át, az alsó papság holdudvaráig bezárólag mintegy többszázszázres tömeget. Aztán a közalkalmazotti/köztisztviselői rétegekben inkább lehetnek többségben azok, akiket egy váltás, egy lehetséges csere inkább töltött el félelemmel, semmint reménykedéssel. Ők is sokszázszázres vannak, s a családtagjaikkal együtt a helybéli befolyásolási lehetőségeik is igen jelentősek. <https://24.hu/fn/gazdasag/2018/05/15/peldatan-penzosztas-ment-a-valasztas-elott-a-miniszteriumokban/>

Egy szűkebb, de a maga körén belül roppant erőteljes csoportot jelentenek azok a vállalkozói rétegek, akik az állami/önkormányzati megrendelésekből élve, valahol az uniós ezermilliárdok zuhatagjainak a legalsó vízlépcsőinél még bőven megtalálhatták a maguk számításait, és nem szeretnék a nehezen kifizetett érdekhálóikat szétszaggatva látni. (E csoportnak a helyi

² László Géza: Ki szavazott a Fideszre? MnCS. ápr. 19.

³ E pont összképének megírásához elfogadtuk László Géza írásának logikáját, de a részletekhez felhasználtuk még Kovách Imre, Závecz Tibor, Tölgyessy Péter, Tóth István György és Kolosi Tamás különböző írásai, interjúi ideillő mondanivalóit is.

társadalomban való páratlanul erős befolyását, érdekérvényesítő képességét a már többször is emlegetett Kovách Imre-vizsgálatok sokszorosán is megerősítik.) A közmunkából élők, megfélemlített százezrekről április 8. után már számtalan alkalommal esett szó, de itt is megemlítendő, hogy a családtagjaikkal együtt ez a csoport is potenciálisan százezreket jelenthet. <https://atlatszo.hu/2018/05/14/a-falvakban-a-kozmunkaprogram-hozott-szazezerszam-szavazatokat-a-fidesznek/>

Egy ilyen jellegű összkép megalkotásakor feltétlenül érdemes arról is említést tenni, hogy az elmúlt két évtizedben Magyarországra áttelepült, állampolgárságot, helyben lakást és munkát találó, idővel teljes jogon magyar állampolgárrá vált sokszázezer (több mint félmillió...) honfitársunk többség egy élesebb választási helyzetben értelemszerűen fogja a Fideszt választani, s aki ezt nem érti, annak elegendő a fejébe idézni Gyurcsány Ferenc 2004. decemberi ténykedésének nehezen múltó emlékeit.

S bármilyen furcsa lehet, de az okkal-joggal sokat szidott kormányzati/kiemelt ágazatok - sport, turizmus, mezőgazdasági magántermelés – nemcsak a száz- meg százmilliárdok elköltésének, elpazarlásának a színtere, hanem egyenként is százezres csoportok megélhetésének, kedvezményezett helyzetének a kialakulási terepe is lehetett. Az itt (meg)élőknek pedig értelemszerű érdekük e helyzet további fennmaradása. <https://mfor.hu/cikkek/makro/sokkolo-kozel-1500-milliardot-toltak-orbanek-a-sportba.html>

Hozzájuk csaphatók még a NER-lovagok, EU-hiénák szakosodott osztagainak néhány tízezres csoportjai, akiknek a rejtett média- és közvélemény-befolyásairól alig van valami képünk. Amit eddig megtudhattunk (Lásd Brückner Gergely korábban már bőven idézett sorozatát) ⁴róluk,

⁴ Az új elit hálózatáról mostanában más számos körképet olvashattunk, valamint a Brückner-sorozat információi is alapvetőek e témakörben:

https://index.hu/gazdasag/2017/11/30/tobb_ezer_ner-lovag_szerzett_szazmillioikat_i_resz/

https://index.hu/gazdasag/2017/12/06/igy_utaznak_a_ner_aranyifjai_ii_resz/

[https://index.hu/gazdasag/2017/12/19/etel-ital_autok_ruhak -](https://index.hu/gazdasag/2017/12/19/etel-ital_autok_ruhak_-_igy_elnek_a_ner_aranyifjai_iii/)

[_igy_elnek_a_ner_aranyifjai_iii./](https://index.hu/gazdasag/2017/12/19/etel-ital_autok_ruhak_-_igy_elnek_a_ner_aranyifjai_iii/)

[https://index.hu/gazdasag/2018/01/05/a_ner-](https://index.hu/gazdasag/2018/01/05/a_ner-lovagok_beruhazasi_befektetesi_szokasai_iv_resz/)

[lovagok_beruhazasi_befektetesi_szokasai_iv_resz/](https://index.hu/gazdasag/2018/01/05/a_ner-lovagok_beruhazasi_befektetesi_szokasai_iv_resz/)

<https://atlatszo.hu/2018/01/05/2017-ben-sziji-laszlo-cegei-nyertek-a-nemzeti-tokesosztaly-kozbeszerzesi-versenyt/>

<https://atlatszo.hu/2018/01/04/huszzonevesen-milliardosok-igy-all-a-sajat-laban-az-orban-rezsim-masodik-generacioja/>

<https://atlatszo.hu/2018/01/14/az-olaf-jelentese-megerositi-hogy-a-miniszterelnok-csaladjaig-er-a-palyazati-csalas-gyanuja/>

<http://valasz.hu/itthon/itt-a-lista-meszaros-lorinc-osszes-erdekeltegerol-bongessen-kedvere-127016>

abból azért annyi világos, hogy életük, mozgásaik, életmódjuk jelentékeny vállalkozói rétegekkel kapcsolódik össze, s eme csoportok tényleges gazdasági/kulturális és politikai ereje befolyásának a feltérképezése csak mostanában kezdődött el. Az ő esetükben nem annyira az a néhány tízezres nagyságrend lehet a fontos, hanem az új típusú társadalmi befolyás felmérhetetlen ereje. <https://atlatszo.hu/2018/05/07/ok-mukodtetik-a-ner-uzleti-hatorszagat-bemutatjuk-az-oligarcha-utanpotlas-valogatottat/>

E felsoroláshoz bizonyos metszetekben hozzá lehet még kalkulálni azokat, akiket az egykulcsos jövedelemadó, illetőleg a jobb módú családoknak kedvező családtámogatási rendszerek úgyszintén érdek-elkötelezett Fidesz-hívókká tettek. Kétségtelen, hogy az eddig felsoroltak között számos átfedés is lehetséges, de egy tény nem lehet semmiképpen sem figyelmen kívül hagyni. Azt ti., hogy a számba vett csoportok külön-külön talán nem jelentősek, százezertől félmillióig terjedő méreteket jelentenek. Együtt viszont - érdekes módon - éppen kiteszik azt a 2-2 és félmillió nagyságrendet, amelyet a legkülönbözőbb közvélemény-kutató intézetek hullámzóan vissza-visszatérően, de tartós Fidesz-bázisként mértek be.

X X X X X X X

Mindezt két okból is fontosnak tartottuk ilyen részletességgel elmondani. Egyfelől azért, mert az ország egyik fele úgy érzi/és úgy érzi ma is, hogy a Fidesz által meghonosított rendszer nem szolgálja a nemzet érdekeit, hanem csak egy szűkebb csoport meggazdagodását. E milliók valóban joggal érezhetik úgy, hogy mindebből ők érdemtelenül maradtak ki. S ez a fajta tömegérzelem mindig is hajlani fog arra, hogy a nyertesek körét nem csak igazságtalanul meggazdagodónak, hanem nagyon is szűk kört érintőként érzékelje. Számukra bizonyára nem hihető, hogy a rendszerrel jól járók akár a lakosság egynegyedét is kitehetik.

Másfelől viszont a rendszerben magukat otthon érzők úgy vélik, hogy a kimaradók leginkább a saját tehetségtelenségüknek, akaratgyöngeségüknek, élnetlenségüknek köszönhetik a lecsúszásukat, és csak az irigység miatt túlozzák el a korrupció, a lopások és egyéb disznóságok méreteit. Meg vannak arról győződve, hogy aki akart, az az elmúlt évtized során is boldogulhatott, és egyszerűen meg sem hallják - mert el sem hiszik azt, hogy ebben az országban legalább három-négy millió embernek váltak rosszabbá az életkörülményei. Ha erről esik szó, azt leginkább külföldi és/vagy hazai liberális propagandaként, az ország jó híre lejáratásaként fogják fel.

http://valasz.hu/data/cikk/12/6925/cikk_126925/Meszáros.pdf

<https://atlatszo.hu/2018/01/15/tulnyomoreszt-unios-forrasokbol-gazdagodtak-meszáros-lorinc-csaladi-cegei-az-elmúlt-het-evben/>

A Fidesz nem mondja ki, de az elmúlt nyolc év valamennyi gesztusával lényegében az előbbi, a magát inkább nyertesnek tekintő tábor érdekeit képviseli és erősíti meg. A választások alkalmával is csak rájuk számít, s ezt a 2-2 és félmillió csoportot nagyjából sikeresen mobilizálta is. Nekik beszél, nekik énekel/szónokol, nekik produkálja az egyre színvonalaltalanabb kormányzati médiapropagandát. Az ő igényeiket igyekeznek kielégíteni, és úgy tesz, mintha a többi millió - a többség - nem is létezne. Ez a számítás már három alkalommal is bevált, mert ebben a választási rendszerben ez a támogatás is elegendőnek látszik. És – mi tagadás - az az igazi szociológiai rejtély, hogy a vesztesek sorából maguk mellé állított - legalább félmillió tömeg – hogyan volt megnyerhető? Nos, ehhez kellett részint a totális médiaállamosítás, ehhez kellett a migránsveszély állandó fenntartása, ehhez volt szükséges a helyi hatalom/közigazgatás totális mozgósítása, s ezt a célt szolgálta az utolsó néhány hét nagyszabású kampányáradata is. Mindezzel szemben az ellenzék teljességgel tehetetlennek bizonyult, bár az a gyanúnk, hogy ezt a jelenséget ők is csak utólag látták át a maga teljességében. A mögöttes, mélyebben található magyarázatokkal azonban a következő pont során fogunk kísérletezni.

3.4.A feudális függés újra-teremtődésének kérdése

Ezt a pontot ezúttal szokatlanul aggályos részletességgel fogjuk kifejteni. Ennek az oka – a sok közül - egyrészt az, hogy a megmaradt ellenzéki média pillanatok alatt bulvárosította el ezt a fontos problémakört. Némi - nem kevéssé provokatív - leegyszerűsítéssel szólva: a klubrádiós/atv-s/betelefonálás/444-es/indexes/hgv.hu-s és a többi ajkbiggyesztő hozzáállás szerint: na, a bunkó parasztja megint jól kibabrált a művelt/nyugatos/fővárosi-értelmiségi-européer emelkedettséggel, és visszasírja a magyarnótás/pálinkás/Orbános/disznótoros világot, mert azt szereti igazán, abban érzi magát igazán otthon. Másrészt pedig az, hogy e jelenség mögött nemcsak az elmúlt 8 év, nemcsak a rendszerváltás ellentmondásos három évtizede, hanem alkalom adtán még ezeknél is súlyosabb tanulságokat vagyunk kénytelenek megragadni. S az alkalom most éppen „adtán” van.

Azt már az eddigiekben is meglehetősen sokrétűen igazoltuk, hogy a Fidesz újabb nagyarányú, ismételten kétharmadot teremtő eredménye jelentős mértékben volt köszönhető a kevéssé fejlett, sok szempontból hátrányokat szenvedő területeken lezajlott, és mégis meglepő hatékonyságú mozgósításnak. Miközben ezek a vidékek látszólag semmit sem köszönhettek a NER nagyszabású pénzfelélő/pénzosztogató rendszerének. Van min eltöprengeni.

Távolról fogunk nekirugaszkodni a megfejtésnek.

a. Valamennyi kelet európai nemzet - így a magyar is – magában hordja elmúlt évszázadainak sokszínű, meglehetősen ellentmondásos politikai kulturális örökségét, minden előnyét és rémségét. Ez a fajta örökség tucatnyi szubkultúrából ötvöződik egybe, s az aktuális sorsfordulók idején számtalan véletlen befolyásolja, hogy e sokféleségből majd melyik válik dominánssá. Az erős és viszonylag tartós hatalmi szerkezeteknek persze komoly esélyük nyílik mindig is arra, hogy e sokszínűségből a maguk szubkultúráját tegyék egy időre meghatározó jelentőségűvé. Száz-százötven év átlagában szemlélve azt vehetjük észre, hogy ebben az örökségben meglehetősen masszív szerepe lehet annak a késő-feudális fejlődésnek, amelynek következtében a Nyugaton megszokott polgárosodással együtt járó mentalitások legfeljebb időlegesen voltak képesek politikai/kulturális áttörést tartósan elérni.

b. Magyarországra konkretizálva mindezt, *egyrészt* nem lehet megelégedkezni ez ügyben sem a két háború közötti időszak meglehetősen ellentmondásos évtizedeiről, amelynek során a tagadhatatlanul progresszív modernizációt állandóan körbefonta, fojtogatta a neveltségessé vált feudális külsőségek ezer és egy jele. *Másrészt* a Kádár-korszak e tekintetben megint csak fura egyveleget teremtett, mert egyfelől példátlan jólétet, mobilitást és nyitottságot hozott annak az országnak, ahol azért a falusi/agrár-dominancia még sokáig meghatározhatta milliók mentalitását. Másfelől viszont az új pártelit éppenséggel a későfeudális tekintélytisztelet számtalan külsőségét magáévá téve, továbbra is megerősítette mindazt a rejtett, de rendre felmutatott mintát, amit az autonómiát és természetes közösségeket nélkülöző társadalmak kénytelenek voltak az állami beavatkozás pótlékaiként elviselni. Mindennek a háttérben fantasztikus méretű és mélységű társadalmi átalakulás zajlott le: 1949-ben még az aktív foglalkoztatottak mintegy 53 %-a az agrártermeléshez és a falusi életmódhoz kötötten élhette a maga mindennapi életét. Ez a szám a rendszerváltás előtt már alig 20 %-ra csökkent, a mai körülmények között pedig alig 5-6%-ot jelent már csak.

c. Mindebből az első pillantásra talán arra lehetne következtetni, hogy a hagyományos falusi/vidéki értékek és mentalitások mára már teljesen kiszorultak a magyar társadalom fő szellemi áramlataiból. Ez azonban nincs így. Több okból sem. Egyelőre hagyjuk zárójelek között annak a részletesebb kifejtését - különben igen fontos tényezőt, - mi szerint a városiasodás/urbanizáció az elmúlt harminc év során is legfeljebb statisztikai átsorolás és közigazgatási átminősítés eredményeként mutat fantasztikus előre lépéseket. Azért ezen a ponton mindez mégiscsak megér egy külön bekezdést.

- Ma Magyarországon a hivatalos statisztika **346 várost** tart nyilván.
- Ezek közül **86 olyan település van, amelynek a lakossága meghaladja a 15 ezer főt.**

- Ezek között hét /7! / olyan város van, amelynek százezernél nagyobb a lélekszáma, és **31 !/, amelynek kevesebb mint 20 ezer a lakossága.** (Közöttük tucatnyi olyan, mint Pomáz, Pécel, Gyömrő stb. - amelyeknek a fővároshoz való közelsége nyilvánvalóvá teszi a település átmeneti város-jellegét.)
- **A 346 város közül 129 az elmúlt húsz év során lett várossá nyilvánítva,** s a legtöbbször ezt a minősítést a sikeres képviselő/helyi lobbiharcának köszönhetjük. Ha ezen a listán végig nézünk és a helységek neveit egybe vetjük a magunk személyes tapasztalataival, akkor meglehetősen élénk képzelőerő kell ahhoz, hogy pl. Szendrő, Nagybajom, Újhartyán, Mélykút, avagy Vaja és Vép látványakor városi asszociációink keletkezzenek. (Felsorolhattunk volna még száz egyéb települést is.)
- A mai magyar városok elsősorban többsége sokkal erősebben őrzi/konzerválja a több évszázados, zárt, falusi hagyományok, munkamegosztási és tekintély-relációk szövevényeit, semmint a városi szabad levegőt, a polgárosodás attitűdjeit. Amennyiben mégis modernizálódtak, akkor mindez elsősorban a falvak és az agrárszféra tagadhatatlanul nagyhatású modernizálódásnak az egyenes következménye - bárhogyan is hívják/minősítik az adott települést. Valuch Tibor a paraszti társadalomnak a rendszerváltás utáni átalakulásáról írott oldalai ebből a szempontból nagyon is eligazító erejűek. Ő úgy látja, hogy **1990 után a hagyományos falusi/paraszti társadalmat párhuzamosan négy erős hatás érte. A polgárosodás, a parasztosodás, a tulajdonosodás és a proletarializálódás.**⁵ E négy megrendítő erejű hatás nem egyformán rendezte át a mai magyar falvak/és vidék mindennapi életét. Van, ahol a polgárosodásnak köszönhetően egészséges és öntudatosodott polgári attitűdök váltak dominánssá. Ám többször az lett jellemző, hogy a városokban leépült ipari háttér miatt a falvakba visszaszorult populáció reménytelensége társult a tsz-ek megszűnése utáni munkahelyvesztés/elszegényedés tömeges méreteivel. A mai Magyarországon a lakosság egyharmada továbbra is a falvakban él, s további 20 % a városokká átstilizált, ám alapvetően rurális jellegű településeken.
- Ez a világ - 1990 után - számos szempontból a mai magyar társadalom legégetőbb szociális/kulturális/egészségügyi és közigazgatási mélyrepüléseinek a gyűjtőhelyévé sűrűsödött. Egy nagyon friss és hallatlanul adatgazdag elemzés kimutatta, hogy a rendszerváltás legutolsó másfél évtizedében a korábban is elmaradottnak minősülő területek/megyék hátránya továbbra is feltartóztatlanul növekszik. A Lengyel-Varga-

⁵ A négyféle hatás részletes kifejtését lásd: Valuch Tibor: Magyarország társadalomtörténete a XX. század második felében. Osiris, 2001. 207-211.o.

szerzőpár elemzése szerint a perifériákon elhelyezkedő megyék hátránya kézzelfoghatóan nőtt 2000 óta is. Zala, Vas, Békés, Baranya és Nógrád átlagos GDP-növekedése a 2000 utáni években is több mint 15%-kal volt kisebb, mint az országos átlag.⁶

- Nagyjából ez lenne az a szociológiai/gazdaságtörténeti/társadalomtörténeti háttér, amelyben 2010 után a Fidesz kiépítette a maga helyi hatalmát. Ott, ahol a zártság, a leszakadás, és a forrásokhoz való korlátozott hozzáférés, az elöregedő és átképezhetetlen munkaerő, valamint a vérszesen megritkult intézményi háttér okán (Se iskola, se tévesz, se munkahely, se templom, se kultúrház...) az egytelen realitást mára már a helyi közigazgatás végső nyúlványaival összeolvadt helyi vállalkozói réteg jelenti. Azok, akik a legtöbbször egyszemélyben polgármesterek, postatisztek, kocsmafenntartók, pályázatírók és az egytelen munkaadók. Nagyvárosi ésszel el nem lehet képzelni azt a mindenható hatalmat, amit egy átlagos, két-háromezres településen az a személy (és családja) gyakorol, akinek a kezében az összes elképzelhető külső forrás összefut. Ez a fajta monopolhelyzet elemi erővel hívja elő, teremti újra mindazt a tekintélytisztelő, a kiszolgáltatottságot mélyen meg- és újra élő mentalitást, amelynek következtében a falvak népe egytelen politikai realitást ismer: a segítő/támogató/védelmet nyújtó ÁLLAMOT. ***2018-BAN A FALVAK NÉPE az ÁLLAMRA SZAVAZOTT, és HELYBEN EZT AZ ÁLLAMOT ÚGY HÍVTÁK, HOGY: FIDESZ.***

3.5.A törésvonal – a másik oldalról nézve

A 2018-as választások eredményeinek részletesebb megismerés után újból fellángolt egy régi vita, mert a fővárosi adatok az országoséhoz képest meglehetősen eltérő képet mutattak. Előkerült hát megint az a törésvonal-elmélet, mely szerint az igazi közéleti demarkációs vonal valójában Budapest és a Vidék között húzódik. Eltekintenénk e vita csaknem százharminc éves előtörténetének még csak a rövid ismertetésétől is, s beérjük annak rögzítésével, hogy **az ideai eredmények komoly alapot nyújtanak e régi vita újbóli szituálásához.**

A 18 fővárosi evk közül az ellenzék jelöltjei tizenkettőt elnyertek, ami valóban fölényes és imponáló győzelem -főleg az előző választáson elszenvedett katasztrófális vereségükhöz képest az. Még nyomatékosabb erejű ez a jelenség, ha azt is hozzátesszük, amit ebben az írásban már

⁶ Lengyel-Varga: A magyar gazdasági növekedéstérbeli korlátai – helyzetkép és alapvető dilemmák. Közgazdasági szemle, 2018. május. 499-524.o.

többször is szóba hoztunk: **megfelelő ellenzéki koordináció esetén mind a 18 evk ellenzéki győzelemmel járt volna.** Más helyen már arra is utaltunk, hogy ezzel egyértelműen meg lehetett volna akadályozni a Fidesz újabb kétharmados többségét is. Mindebből nem volt nehéz levonni azt a következtetést, hogy a jövőbeni ellenállásnak a fővárosi, egyeztetett ellenzéki politizálás lehet az egyedüli és eredményes kiindulópontja. Nem vitatva e végkövetkeztetés megalapozottságát, ebben a dolgozatban a főváros körüli politikai mozgásoknak mégis másféle értelmezési keretével fogunk próbálkozni.

Korábban (1990 és 2010 között) évtizedszámra kőbe vésett törvényként emlegette mindenki, hogy: Budapest nélkül nem lehet Magyarországon általános választásokat nyerni. A 2014-es vereség pedig a maga idejében még nem osztott, nem szorzott. (Bár...azt azért egy mondat erejéig érdemes felidézni, hogy a legutolsó pillanatban kitermelt ellenzéki főpolgármester-jelölt, Bokros Lajos épphogy csak kapott ki a kormány által támogatott Tarlós Istvántól. Szóval, volt már annak némi előjele, hogy a fővárosi lakosság fel van készülve a Fidesszel szembeni politikai ellenállás elviselésére.) A 2011-ben elfogadott, új választási rendszer azonban több fontos ponton megfosztotta Budapestet a korábbi kedvező pozícióitól. **Kiderült, hogy Budapest nélkül - sőt...Budapest ellenére – is megnyerhetők az országos választások.** Az új rendszerben 32-ről 18-ra csökkent a fővárosban elnyerhető mandátumok száma, de ennél sokkal mélyebb értelemben is vált Budapest politikai vesztesé.

A régi -386 fős- parlamentben a pártlistákon bekerülő párteltek vezérkara elsöprő többségükben fővárosi lakos volt. (Ma már megmosolyogni való, de a vidék érdekeit nagy hangon képviselő Kisgazda- pártelit soraiban is több volt a pesti értelmiségi, mint a vidékről származó, agrárius kötődésű politikus: kezdve Torgyán Józseftől Szabadi Béláig, avagy Győriványi Sándortól a Balogh-családig stb.) S még egy- nem is jelentéktelen apróság: a fővárosi illetékességű pártelit számos tagja – húzónévként – rendszeresen elvállalta azt, hogy egy-egy vidéki választókörzetben ő legyen a nyerési eséllyel kecsegtető jelölt.) Összességében elmondható, hogy a korábbi parlamentekben helyet foglaló képviselőknek megközelítőleg a fele alapvetően a fővárosi élethez kötődött, bármit is írt ki a politikai címkéjére. Ennek megfelelően a kormányzati elitek is értelemszerűen kerülhettek ki e szűkebb toborzási körökből. Nem csoda, ha a rendszerváltás utáni időkben is úgy érezte a Vidék népe, hogy a politika továbbra is valami fővárosi/úri huncutság.

2010 után mindez folyamatosan változni kezdett, nem látványosan, nem annyira deklaráltan, de -alapvető jelleggel. A politikai rekrutáció és mobilizáció, valamint a policy-making súlypontja folyamatosan csúszott át a vidéki felületekre, s ez az elmozdulás minden

fontosabb metszetében a főváros rovására történt. Nemcsak az derült ki, hogy Budapest nélkül is lehetséges választásokat nyerni, hanem még az is, hogy a fővárosban meghatározó szerepet játszó értelmiségi csoportok értékrendjét, befolyásának mértékét is nyugodtan figyelmen kívül lehet hagyni. (Legyenek boldogok az ő Esterházyjukkal ... mi meg büszkén nem olvasunk semmi mást, csak a heti tőzsdei jelentések megújuló mérlegeit.) E jelenség teljes körű bemutatása helyett ezúttal beérjük a legfontosabb jellegzetességek felsorolásával:

- A már említett választási rendszerben a fővárosnak eleve kisebb a súlya annál, mint korábban volt.
- A Fidesz kormányzati és pártelitjében egyre-másra jelentek meg azok, akik a korábbi szűkebb-területi kötődésüket egy pillanatra sem adták fel. Sőt, nem kis büszkeséggel, de minden alkalmat megragadtak e kötődéseik nyílt deklarálására. (Tállai: Mezőkövesd, Lázár: Hódmezővásárhely, Seszták: Kisvárdá, Szijjártó: Győr, Hende: Szombathely, Fazekas: Karcag, Kósa: Debrecen) S nem tévedünk nagyot, ha úgy véljük, hogy Orbán Viktor a gyerekkori élete helyszínének újbóli felfedezésével és kultikus helyé avatásával eme átrendeződési folyamatnak szeretne elsőszámú támasztékot teremteni.
- Mára már homályba merült, de 2010 után még nagyhangú deklarációk szóltak arról, hogy több minisztériumot is vidékre telepítenek, el is kezdték ezt, majd gyorsan abba is hagyták, mert talán rájöttek, hogy az okozott kár nagyobb lenne, mint a remélt haszon.
- A hagyományos magyar közszolgálati média mindig is Budapesten koncentrált és kisebb-nagyobb intenzitással, de erőteljesen körül volt véve a fővárosi értelmiség érték- és ízlésvilágával, A nagyobb városok közbeeső közvetítésével, de - Budapest diktálta a politikai/kulturális eszmék, divatok mintázatát, és ebben a meglehetősen egyoldalú folyamatban a Vidék a legtöbbször az Átvevő szerepére korlátozódott. 2010 után a Fidesz ezt a szerepkört részben eltorzította azzal, hogy a közszolgálat valamennyi szegmenséből kormányzati propaganda-szócsövet faragott. Részben pedig könyörtelen következetességgel felszámolta mindazt, ami ebben a fővárosi/értelmiség számára létfontosságú szellemi infrastruktúra volt. (Napilapok, hetilapok, folyóiratok halála és összezsugorítása, az intézeti/egyetemi műhelyek elsorvasztása, a civil szféra elleni engesztelhetetlen hadjáratok tömege, s e folyamatban a CEU sorsa mindebben több mint szimbolikus jelentőségű.)
- E radikálisan megváltozott szellemi erőterben a hagyományos fővárosi/értelmiségi túlsúly egyszerűen felszámolódott, s visszaszorult arra a néhány (2-3?) - százezres

körre, amit a Klubrádió/ATV és Hírtévé, valamint a megmaradt- egyenként is legfeljebb húsz-harmincezer példányszámú hetilap, valamint a kedvenc portálok világa jelent. A fővárosi értelmiségi nagycsoport eme médiagettóba beszorulva szűkítetten termelheti újra mindama sérelmét, kritikáját és panaszát, amelyek ugyan jogosak, megalapozottak, de egyre kevesebb eséllyel juthatnak el nemcsak vidékre, de még a peremkerületek zártabb világába sem.

E vázlatosan bemutatott folyamat a fővárosban élők szemszögéből nézve megengedhetetlen sérelem és a jövőre előre tekintve elborzasztóan retrográd jelenség. S a maguk szempontjából igazuk is lehet. Azt azonban nem lehet fenntartások nélkül feltételezni, hogy a vidéken élő, boldoguló/szenvedő/vegetáló értelmiségi és vállalkozói rétegek e panaszokat különösképpen átélnék és el is fogadnák. A legkevesebb, amit állíthatunk, hogy: legfeljebb hidegen hagyják. S ha az ország bármely sarkában e kérdésekről kezdünk el beszélgetni - bárhol: kocsmákban, éttermekben, művelődési házakban, magánszférákban, előadások után – akkor megkerülhetetlenül előtölnak azok a sérelmek, miszerint a fővárosi értelmiséget mikor hozta lábba annak idején a téeszkek szétverése, a nagy szocialista üzemek szétesése, a nyomokban berobbanó többszázézes munkanélküliséggel stb. stb. A Fidesz stratégiai tökéletesen tisztában is vannak mindeme ellentmondással, és még azt is meg merjük kockáztatni, hogy éppen erre a kétoldalú sérelemre és gyanakvásra építették fel az elmúlt évtizedbéli társadalompolitikájukat. Mindezt pedig két megfontolástól vezérelve:

1. Vidéken van több szavazó.
2. A Fidesznek soha nem fog sikerülni a fővárosi értelmiséget maga mellé állítani, mert a vezérkar lelkében a lehető legmélyebben él az a fajta meggyőződés, hogy a fővárosi értelmiség SZDSZ nélkül is az ősellenség, a szadesz zsoldosa.

Ez a visszaszorulás/visszaszorítási folyamat azonban egyfajta riadó, egy új kezdet alapja is lehet, amennyiben ez fővárosi mássága későbbiekben képes lesz magát tartós ellenállássá is megszervezni. Lengyel László nem sokkal a választások után már aprólékosan végig is gondolta, meg is írta, és meghirdette e lehetséges stratégia legfontosabb lépéseit. S ha Orbán Viktornak a maga számára tizenkét évre kihirdetett – 2030-ig tervezett – elképzelései reálisak, akkor még eme ellenstratégia kivitelezéséhez kellő idő is rendelkezésre áll majd. Ld: <http://nepszava.hu/cikk/1157928-lengyel-laszlo-orban-kiralysag-es-budapest-koztarsasag>

3.6.Félelem és félelemkeltés a 2018-as választási folyamatokban

Eme alpont vázolója során nagyrészt a már korábban - főként a negatív kampány kapcsán – írott jelenségekre utalva bővítenénk értelemzési lehetőségeinket. Mégpedig oly módon, hogy minden eddigi tényezőnket összekötnénk egy hallatlanul fontos - 2018-ra teljesen eluralkodott - társadalomlélektani állapot rövid körvonalazásával. 2018-ban a magas fokon kitermelt, páratlanul hatékony eszköztárral szétterített, majd pedig kölcsönösen gerjesztett félelem légkörét sikerült tartósítani. E soktényezős félelem-világot azonban a mélyebb megérthetőség kedvéért érdemes több metszetben is szemügyre vennünk.

- Egyrészt a **megszokott és ismerős szerkezetű félelmekről** van szó, amelyeket a választásokat közvetlenül megelőző kampányidőkben rettenetesen felfokozottá váló félelemekké nagyítanak mind a két táborban. Apokaliptikus jóslatokkal riogatják a még bizonytalankodó választókat arra az esetre, ha netán a Másik győzne. Ezt már ismerjük, négyévente hozzá is szokunk, de a köztes években többnyire elfeledjük, figyelmen kívül hagyjuk, majd a választások előtt újból meglepődünk, hogy milyen mocskos, hazug és negatív dolog a kampány.
- Aktuálisan viszont e félelem-együttes megtölthető mindazon **konkrét veszélyek/veszteségek** kilátásba helyezésével, amelyek a vereség/győzelem esetén valóságos következményekként úgyszólván azonnal át- és megélhetőkké válhatnak. A szűkebb bázis számára például azzal, hogy oda a jólét, az egykulcsos adó, az uniós pénzek özönének élvezete, oda a rezsi-csökkenés, oda a nagy fáradtsággal kiépített befolyási háló stb. A szélesebb, kevésbé elkötelezett közegnek pedig elég lesz az, ha a tévéhíradókban, egyéb hírekben naponta százszor emlékeztetik őket a migránsok véres, szörnyű tetteire, amelyek ugyan nem nálunk történnek, hanem valahol távol. De, ha nem lenne ennyire eltökélt, bármely hatalmakkal szembe szállni hajlandó kormányunk, akkor ezek a szörnyűségek itt is bármikor megtörténhetnének. A közösségi média, meg a félellezéki sajtó napokig jól szórakozott a nálunk kirándult arab rendőrök falusi zaklatásain, meg terroristáknak nézett fejkendő honpolgárjaink balul sikerült utcai kalandjain, pedig... Pedig ezek a képtelen és a nevetségesség szintjét mélyen alul múló bulvár-események rettentően fontos társadalomlélektani adalékai mindannak, amit az iparszerűen gerjesztett félelmekkel el lehet érni. Mindent el lehetett érni.
- A Fidesszel szemben álló társadalmi csoportok soraiban is egyre magasabb lángokat csaptak a félelem tüzfészkei. Ha „ezek újra győznek”, akkor minden diák külföldre menekül, minden használható munkaerő elmegegy innét, évtizedekre fogják bebetonozni

magukat. Kamu az egész Jobbik/Fidesz-konfliktus, mert, ha kell, akkor összefogva, kétharmados többséggel vezetik be a jobboldali/félfasiszta diktatúrát. Kiviszik az országot az EU-ból, elveszik az emberek bankbetétjeit, megszüntetik az önkormányzatokat, körbe kerítik a Balatont stb.

- Természetesen nem áll szándékunkban a kétféle félelem relativizálása, és az sem, hogy egybemossuk őket, mert az kétségtelen, hogy a kormányzat propaganda-gépezete már hosszabb ideje és összehasonlíthatatlanul kedvezőbb háttérrel kezdhette meg a maga félelem-gépezete kiépítését, mint a másik oldal. Mint ahogyan a kétféle félelem-csomag valóságalapjai is meglehetősen eltérő szintű felismeréseken nyugodtak. A végeredmény felől azonban egymást felerősítve, valamennyien ahhoz járultak hozzá, hogy sokkal inkább az irracionális tényezők, a negatív karakterű tömegérzelmek kaphassanak meghatározó szerepet a választási döntések megformálásában.
- Az imént írott állapotok kedvezőtlen következményei pedig a jelen hangulatára és ítéletalkotási képességeire változatlan súllyal nehezednek rá a félelembe lavírozott magyar társadalomban. A régi/új kormányzat fut a pénze után és nem képes leállni a migránsellenes/sorosellenes/kényszeres függetlenségi politika gesztusairól, és korábbi túlzásait, hisztériáit újabb lépésekkel tetéztve rohan a teljes nemzetközi elszigetelődés rémállapota felé. Jövőképeben pedig egyre hangsúlyosabbá válnak az összeesküvés-elméletek gyermektejségei. A vesztesek soraiban a család-forgatókönyvek abszolutizálása szintén egyfajta feloldási kísérlete a széles körben megélt, elterjedt félelmeknek. (S ezek egyik leágazásaként tarthatott csaknem egy hónapon át az utcai tüntetések rendszerváltó erejébe vetett hit fennmaradása is.) Mintha mindenki csakis a maga félelmei jegyében lenne képes a jövő felől gondolkodni. Nyelvileg már az is nagyon tanulságos élmény, ahogyan az ellenzéki oldalon az április 8. utáni időszakot hívják. Szinte giccses-görcsös igyekezettel keresztelték el e hetek/hónapok teendőit „**Gyász munkának**”, ami első hallásra még kényszeres/szellemes nyelvi fordulatnak tetszett. Századszor viszont nem más, mint a Végleges veszteség, a Remény Halálának racionalizálása, valamint az érdemi cselekvés helyettesítése valami másféle, a tehetetlenség tartós állapotát elfogadó kóddal.

Közbeeső összegzés helyett, vessünk egy pillantást az ideillő szakirodalom néhány megjegyzésére. Aronson klasszikus szociálpszichológiai könyvében azt írja, hogy a félelemkeltésre alapozott kommunikációs gyakorlat vagy lebénítja a cselekvést, vagy pedig a legerősebb cselekvésre késztet. Viszont abban az esetben, ha a félelemkeltés kellő szintű

tanácsadással is párosul, akkor nagy valószínűséggel a legerősebb hatás váltható ki.⁷ Mit mondjunk erre...? Kellő szintű és folyamatos tanácsadásban nem volt hiány. Csepeli György szociálpszichológiai kézikönyvében a „félelem” a Manipuláció fejezetben szerepel, ahol a Másik Embert leginkább tárgyi mivoltában, csak eszközszerpben rögzítve ragadják meg.⁸ Ezek után már csak annyi kérdésünk maradt: mire megy, mire is mehet egy olyan társadalom, amelyben a félelem és a félelemkeltés mindennapos rutinná válhat?

4.S ami még a levegőben van...

Végül, szót kell ejteni néhány olyan tényezőről is, amely ugyan nincs közvetlen kapcsolatban az áprilisi választásokkal, ám a KOR levegőjében láthatatlanul is ott van, és időnként könyörtelenül alakítja a viszonyainkat. Még akkor is, ha nem beszélünk róluk, még akkor is ha egyáltalán nem tudunk róluk, vagy megpróbálunk nem venni tudomást róluk. E tényezők egyikén sem szokott a választó gondolkodni, sem a fülkében történő beléptekor, sem később. Nem tud róluk és mégis, az ADOTT KOR lehetőségeinek, választásainak olyan összefüggéseit jelenthetik, amelyek figyelmen kívül hagyása olykor a lényeg szem elől tévesztésével egyenlő. A következőkben összefoglalt körülmények többnyire az egész átmeneti időszakban, avagy a legutolsó évtizedben mindenképpen fontos és meghatározó jelenségek voltak, de a legtöbbször csak a kutatói szféra érdeklődését szokták kiváltani. És az is igaz, hogy ezekről egyenként is kellene legalább tanulmányoszerű terjedelmekben, a részletekre is nagy gondot fordító figyelemmel írni. Jelen elemzésünk formátuma ezt semmiképpen sem bírná el, A tömör összefoglalásuk mellett azért meg-megpróbáljuk azt is röviden jelezni, hogyan e kevésbé látható folyamatok hogyan befolyásolhatták a 2018as magyar választások végső kimenetelét.

- ***Az Európai Unió válsága.*** Ami egyszerre döntési, strukturális és bizalmi válság is. E bonyodalmas jelenségnek a mi ciklusidőnkben leginkább szembetűnő megjelenése a menekültügy kapcsán megmutatkozott bizonytalankodás volt. Orbán Viktor mindezt az elsők között vette észre, s mire elérkezett az idei április, már meg sem kellett indokolnia, hogy miért is száll szembe a többségi európai akarattal. S ebbéli magatartásával képes megerősíteni egyéb, más, olyan európai politikusok pozícióit is, akik szintén szeretnék a nemzeti érdekérvényesítést az uniós szintű megoldás-keresés elé tenni. Ez a küzdelem ugyan távolról sem tekinthető lezártnak, sőt. Könnyen fordulhat még úgy, hogy az orbáni vonal látványosan szenved vereséget, de a jelenlegi állapotokban minden

⁷ Elliot Aronson: A társas lény, KJK. 197. 88-91. oldalakon.

⁸ Csepeli György: Szociálpszichológia. Osiris, 1997. VII: 5. 378-384.o.

Orbának kedvezett. /Eme alponthoz mindenképpen érdemes legalább egy bekezdés erejéig hozzáfűzni egy nem jelentéktelen felismerést. Csepeli és Örkény - többször is idézendő - könyvének egy meglepő táblázata szerint⁹ egy 2008-as nemzetközi vizsgálat azt mutatja, hogy majd egy évtizeddel ezelőtt is már Magyarországon volt a „szélsőséges idegenellenesség” mutatója a legmagasabb. Lehet, hogy a döntéshozók e kutatás adatait nem ismerték, de a mögötte meghúzódó – szomorú - társadalmi valóságot mindenképpen jól mérték be.../

- Ennél valamivel régebb óta tartó zavarodottságot érzékelhetünk *a baloldal általános és mindinkább mélyülő válsága* során. Ebből leginkább annyit láthattunk, hogy a hazai baloldal a 2008-as világgazdasági válság óta képtelen magára találni, de az az igazság, hogy ez elmondható az európai baloldal egészéről is. Kicsiben is, nagyban is tehetetlenül érzékelik az ilyen-olyan populizmusok egyre növekvő népszerűségét, amiben az is furcsa, hogy a kipróbált és a XX. században már többször is felmutatott baloldali populizmusra viszont nincs nagy kereslet sem itthon, sem Európában. Ezért csak annyit jegyezni meg, hogy Magyarországon ez idő szerint balról nem lehetséges a Fidesz egyenrangú vetélytársát felépíteni.¹⁰
- *A hagyományos/demokratikus politika és az összeesküvés-elméletekkel kombinált populizmus diadala.* Mindaz, ami az elmúlt években Magyarországon lezajlott, meglehetősen pontosan illeszthető be abba az ijesztően erősödő folyamatba, ami világszerte megfigyelhetően terjedő jelenség.¹¹ Krekó Péternek éppen ezen a tavaszon jelent meg az a könyve, amely roppantul fontos összefoglalása e folyamatoknak. Részletesen és igen alapos elméleti felkészültséggel mutatja be, ahogyan még a legrégebbi demokratikus hagyományokkal rendelkező országokban is elemi erővel terjedő újpopulizmus mind gátlástalanabb eszközökkel használja fel az összeesküvés-elméletek eszköztárát. Nem recenziót írunk, ezért csak a könyv 6. fejezetére

⁹ Csepeli-Örkény: Nemzet és Migráció. Bp, ELTE TáTK . 2017. 90-91.o. valamint a 139.o. táblájának adata, mely szerint már akkor is a mi hazánkban volt a legmagasabb az idegenellenesség mértéke.

¹⁰ Ennek okairól a hivatkozott irodalomban részletesen is szólnak TGM, Szelényi, Tölgyessy és Filippov Gábor írásai.

¹¹ E tanulmány alapszövegének elkészülte után jelent meg az Economist június 16-ai száma, s a címlapján Orbán, Erdogan, Duerte és Putyin fényképével, ezzel a címmel: *How strongmen subvert democracy*. E szám vezető anyaga természetesen ez a témakör, s az 51-54. oldalakon megjelent elemzés egybeveti azt a világszerte megfigyelhető folyamatot, ahogyan a demokráciák a több évtizedes sikertörténetük után- jórészt a 2008-as válság következtében – számos országban és fokozatosan teret veszítenek. Democracy’s retreat-címmel foglalja össze e világtrend lényegét- s benne bőven támaszkodik a magyar fejlemények tanulságaira is.

támaszkodva¹² emelnék ki féltucatnyi olyan összefüggést, amelyek együttesen kellő magyarázatként szolgálhatnak arra, hogy miért is tudott a Soros-ellenes kampány olyannyira sikeres lenni.

Ez a kampány tipikusan a „felülről szervezett összeesküvés-elméletek” fajtája volt, olyan jellemzőkkel, amelyeknek az elmúlt évtized során egyre több olyan példáját is át- és megélhettük, s amikor az egymás eszközeinek eltanulása már több mint szembetűnő jelenséggé nőtte ki magát.

E nemzetköziesedés egyik legkirívóbb jellegzetessége az, hogy lassanként valamennyi konfliktus magyarázataként leginkább e konspirációs teóriák válnak nemcsak a médiumokban terjesztettekké, hanem a politikusi beszédeknek is a legfőbb” érveivé”...

A magyar kampányban, de még inkább Fidesz legfontosabb vezetőinek az elmúlt két-három évben elmondott beszédjeiben is egyre gyakrabban érhető tetten a konspirációs teóriákra oly jellemző szóhasználat. S ha valaki ezt tartalmilag is elemzi, akkor kimutathatja azt is, hogy Orbán Viktor magyarázataiban ma már ezek a panelok uralkodó elemekké váltak.

A Soros-ellenes kampány alapszerkezete meglehetősen nagy pontossággal illeszthető bele, az 1990 utáni hazai, leghírhedtebb összeesküvés-elméletek sorába. Sőt. Lényegében össze is foglalja, keretek közé zárja az össze korábbi - égbekiáltó - zagyvaság tartalmi elemeit.

Krekóék 2009/2011 között végzett ezirányú kutatásai úgy találták, hogy a hazai összeesküvés-elméletek legnépszerűbb magva a „szabadságharcos mondanivaló”, és ezt a mostani kampány a végletekig tudta azzal feszíteni, hogy minden elképzelhető -valós és képzelt – ellenfelet képes volt egységes üzenetté szervezni. Így lett szerves része Brüsszeltől Sorosig, Gyurcsánytól Vonáig minden és mindenki.

Ami újdonság lehetett, az a hivatalos média elemi erővel történő felhasználása és a hazugságra építő „tények” páratlan erővel történő súlykolása. S e folyamatban pedig kitüntetett hitelesítő szerep jutott ama féltucat, közismerten szakértőnek elkönyvelt közszereplőknek, akik mindezt naponta megerősítették, a tévés kerekasztaloktól a bulvár- és pletykalapok világáig. (Bogár Lászlótól Nógrádi Györgyig, Boros Imrétől Földi Lászlóig

¹² Krekó Péter: TÖMEGPARANÓIA. Az összeesküvés-elméletek és álhírek szociálpszichológiája. Athenaeum. 2018. A könyv 5.és 6. fejezetei nagyon fontos háttérrel nyújtanak mindannak a mélyebb megértéséhez, amiről itt írunk. A 127-166. közötti oldalakon kifejezetten a mostani magyar folyamatok sokszempontú elemzése olvasható.

megállás nélkül álltak elő a Nagy Nemzetközi Összeesküvést sejtető elméleteikkel és féligazságaiikkal. Nem lebecsülendő hatékonysággal.)

- Az elmúlt másfél évtized értékszociológiai vizsgálatai azt mutatják, hogy **a magyar lakosság** – egy rövidebb „nyugatosodási periódus” után - a 2000 utáni években **lassanként elkezdett a keleties, tekintélytisztelő, bezárkózóbb hajlamokkal kacérkodó,** az autonómiánál a biztonságot sokkal többre értékelő mentalitás irányába araszolni. Ortodoxiába tolódó, a korábbi (magasabb rendű) értékeit relativizáló gondolkodásmód kezd mindinkább terjedni, olyan, amely előszeretettel állítja szembe a szabadságot a növekedéssel. (Főleg, ha minderre még állandó kormányzati biztatást is kaphat.) Mindez sokkal inkább kedvez a jobboldali politikai beállítódásoknak, s értelemszerűen morzsolja fel a korábbi baloldali értékek népszerűségét. E gondolkodásmód-váltást a legjobban az idegenekhez és a külvilághoz való viszony változásaiban lehet lemérni. Csepeli és Örkény nemrégiben megjelent könyve ezen változások gazdagon dokumentált tárháza.
- Az eddig elmondottak mindegyike egyenes vonalúan vezet el annak a felismeréséig, hogy **az elmúlt évtizedben hallatlanul felértékelődött az identitáspolitika jelentősége,** s ezen belül különösen a nemzeti identitáskeretek kínálatának fontossága. (Ld. megint Csepeliék könyvének fontos ismereteit minderről.) Azt talán mondanunk sem kell, hogy ebben a Fidesznek nem egyszerűen évtizedes előnye van, de ennél bonyolultabb a helyzet. A Fidesz sokoldalú „nemzeti identitás” - kínálata telítve van archaikus, hosszabb távon komoly társadalmi, mentális károkat okozó elemekkel, alapjaiban is féligazságokra és füllentésekre épít, de... - van. S amíg a többi politikai szereplőnek nincs erről mondandója, addig a Fidesz csalárd áruja lesz a legkelendőbb az identitás-piacon.

Ezen a ponton - részben az előző alpont meggyőző illusztrációjaként is – kénytelenek leszünk a hivatkozott Csepeli/Örkény-kutatások néhány ideillő adatának a részletesebb bemutatására is támaszkodni. S még egyszer előre bocsájtva azt, hogy az Orbán-stáb stratégiai tervezőinek feltehetően nagyon pontos képe lehet az alább megemlítendő jelenségek részleteiről... Először is: az 1995-2013 között felvett adatok tanulságai szerint a „nacionalizmus penetrációja” az összes európai régió közül egyedül a kelet-közép-európai országokban növekedett. Nemcsak nálunk, hanem a horvát, cseh, szlovák szomszédjaink

körében is. Azaz ebben a régióban az uniós csatlakozás ellenére is van valami a levegőben, ami még a Múltból erősen megmaradt.¹³

Másodszor, elgondolkodtató a 2013-as adatfelvétel táblája: e régió országaiban a modernitás-értékekkel szemben sokkal erőteljesebb a hatása a szimbolikus/narratív nemzet-értékeknek, azaz a külsőségek érzelmi alapú megvallásának. Ezek az adatok a nemzeti büszkeség tíz -különbéle – tényezőinek klaszter-szerű összevonásából adódnak, de a később megemlíthető összefüggések kedvéért nem árt azt sem jelezni, hogy a modernitás-értékek között található, a demokratikus intézményrendszerhez köthető értéktételezések is.¹⁴ Eme identitás-politikai fordulatnak szerves mozzanata a nemzeti büszkeség mind hangsúlyozottabb kidomborítása; ennek a mindennapi jeleit bárki könnyedén megtapasztalhatta a maga környezetében is. E fordulat meglepő adataként értelmezhető az, amit szintén e vizsgálatok mutattak meg: egyedül Magyarország és Oroszország volt, ahol a minta 28 állama közül az ország múltjához fűzhető szégyenérzet az 1995/2013 közötti szűk évtizedben csökkenő tendenciát mutatott.¹⁵ S azt már igazán csak a slusszpoén kedvéért említjük, hogy e vizsgálatokban mérték a „nemzeti büszkeség tíz legfontosabb forrásának” az értékelését is. S mit gondolnak? Melyik az az európai régió, ahol a nemzet sportteljesítményeit a demokrácia-értékeknel, de még a gazdasági teljesítménynél is sokkal fontosabb sikertényezőnek vélik? Hát...a közép-európai országokban...¹⁶

- Körösi András lassan egy évtizede kezdte el írni, hogy **eljött a vezérdemokráciák kora, s** amíg eleinte kivétel nélkül mindenki csak Orbán Viktorra asszociált, addig mára az lett a helyzet, hogy bármerre nézünk, hasonló típusú politikusok sikeres menetelést láthatjuk. Nemcsak Kaczynski, nemcsak Putyin, de a Trump-jelenség is hasonló szerkezetű, valamint a két nagy ébredő ázsiai hatalom élén is megjelentek a rokonvonásokkal megáldottak: Hszi Csi Pingtől Modi-ig. Mintha megint eljött volna a határozott, mindenhez értő, kételyek nélküli vezérek kora, és ez a fejlemény alapjaiban változtatta meg a korábbi évtizedek parlamentarizmushoz, egyezkedésekhez, kompromisszumokhoz szokott közvéleményének a politika és a politikusok iránti igényeit. Ami Magyarországot illeti: ez időtáj vezér csak egy van. És az is sok. Túl sok.

X X X X X X X X X X

¹³ A Csepeli/Örkény-kötet 54.- 55. oldalain található adatok.

¹⁴ id. m. 46.o, s nem árt jelezni, hogy ezek az adatok már 2013-ból származnak, azaz az új Fidesz-éra negyedik évéből.

¹⁵ Csepeli/Örkény id. m- 50-51. oldalakon.

¹⁶ id. művük 44.és 45. oldalain. Az embernek néha az a benyomása, hogy az Orbán-kabinetben kizárólag csak ezt az egyetlen kutatást szokás nagy figyelemmel forgatni.

Az imént felsorolt hat tényező mindegyike olyan jellegű volt, amelyeknek erősödése, tartós érvényre jutása korántsem magyar jelenség, sőt: elsősorban nem az. Egybehangzó és egybe gondolható tanulságai azonban a mi hazánkban is kézzelfogható következményekkel járnak: az első pillanatban az az érzésünk, mintha minden Orbán szája íze szerint történe.

Gyakorlott elemzők számára is a legnehezebb feladat a saját, konkrét, éppen-megélt koruk lényegének megértése, hiszen mi is foglyai vagyunk a körülöttünk kavargó viszonyoknak. Meglehet, ezek az évek még mindig a 2008-as válság szükségképpen következményei. Meglehet, hogy az a válság korántsem csak pénzügyi, gazdaságpolitikai végveszély lehetett, hanem egy olyan kor kezdete, amelynek ma még egyáltalán nem látjuk a végkifejletét. Meglehet, azoknak volt igazuk, akik szerint a 2008-as fordulat – a következményeivel egyetemben – legalább olyan jelentős, mint amilyen hatásokkal az 1929/32-es válság járt a XX. századra. Az is lehetséges, hogy az általunk kedvezőtlenként érzékelt időszak, s benne a kártevőkként megismert új politikai osztály egy olyan kor előhírnöke, amiről ma még nem sok fogalmunk lehet. Lehet, hogy jobb is.

Záró megjegyzésként eszünkbe jut, amit már majdnem tizenkét évvel ezelőtt is megfogalmaztunk. Akkor az volt a feladatunk, hogy a rendszerváltás első másfél évtizede elteltével kialakult politikai tekintélyvesztés okait próbáljuk meg körül írni. A magunk írásának a logikája arra futott ki - 2006 legvégén -, hogy az új demokrácia intézményeinek nem jutott kellő erősségű társadalmi támaszték.

„Az intézményekhez fűződő ambivalens viszonyaink továbbra is jellemzőek lesznek, legfeljebb a kétértelműség szerkezete változott meg. Igaz, az nagyon. 1989 előtt – Szűcs Jenő Bibót interpretáló nagyvonalú gondolatait egy percre kölcsönvéve – az alapvetően keleties–rendies szerkezetekbe szövődött belé az a nyugatias mentalitás, amely állandóan beleütközött az intézményi keretek szűkösnek bizonyuló határaiba. Úgy tűnik, az elmúlt tizenhat évben mindennek a fordítottját élhetjük át. A nyugatias intézményi keretek, a szabadságra inkább szabott formák nehezen viselik azt a keleties slamposítást, ama cinikus és kisszerű szerepjátékokat, amelyekkel nagyon is virágzóan elboldogultunk a végletekig relativizálódott, felbomló rend világában. Ezúttal a nyugatias intézmények mutatják ki roppant erővel annak a balkáni/keleti bazári modernizációnak a nevetségességét, amellyel egyébként mindig jól elboldogultunk - mihelyst Kelet felé indultunk. Ezúttal viszont itt is Nyugat lesz. Lesz - ha az intézményeinket is megtanuljuk tényleg úgy működtetni.

Budapest, 2006. dec.

Kéri László¹⁷

¹⁷ Az írás a Mozgó Világ 2007. januári számában jelent meg.

E sorok írása óta eltelt csaknem tizenkét év, s ma már nem merném ugyanazzal a nyugalommal leírni, hogy „*itt is Nyugat lesz*”. A 2018-as választások eredménye éppenséggel azt a - szokásosnak mondható - jellegzetességet emelte ki, miszerint e köztes régió /Közép-Kelet-Európa/ mozgásai állandóan ezt a fajta ellentmondást termelik ki újra meg újra. Nyugati szerkezetek és keleties gondolkodásmódok vívják egymással azt a küzdelmet, amelynek következményeképpen hol az egyik, hol a másik vonzás válik domináns elemmé. 2010 után ezt a tarkaságot kezdte új színekkel dúsítani egy újabb – bár jól ismert – alfaj, az, amikor a keleties szerkezetet próbálják újból ráerőltetni az időközben jócskán nyugatosodott mentalitások sokféleségére. 1989 és 2006 között a történelem és a sors kegyeltjeiként kísérletezhettünk eme ellentmondások nyugati alapon való feloldásával. Új uraink ezt megváltoztatva, 2010 óta megpróbálják mindezt harmonikusan, zárt és egyértelmű körré tenni: legjobb lenne, ha keleties szerkezetekben keleties módon tudnánk élni és viselkedni is.¹⁸

Korábban, szöveg közben emlegettünk és hivatkoztunk legalább félszáz forrásra. Úgy véljük, a fejezet végén érdemes külön megemlíteni a megíráshoz felhasznált **legfontosabb** irodalom külön is kiemelendő tételeit:

- Egy párt rendszere. HVG. ápr. 12.
- Tóth István György: Apakomplexus, HVG. ápr. 12.
- Juhász Attila-Krekó Péter: Magyarország: az illiberalizmus laboratóriuma. ÉS. ápr. 13.
- Karácsony Gergő: Politikai kampány az online -térben. Nva. ápr. 14.
- Lakner Zoltán: Egy becsapott nemzedék öröksége. 168 óra. ápr. 19.
- László Géza: KI szavazott a Fideszre? MnCS. ápr. 19.
- Schein Gábor: Választás után. MnCS. ápr. 26.
- Körösenyi András: eddig a kormány leváltható volt. 168 óra, ápr. 26.
- Csizmadia Ervin: Miért nem versenylépes az ellenzék? 168 óra, ápr. 26.
- Závecz Tibor: Nemcsak az ellenzéknek volt tartaléka. MnCS. ápr. 26.
- Keszthelyi András: Mit tett hozzá az ellenzék a kétharmadhoz? MnCS. máj. 17.
- <http://nepszava.hu/cikk/1160650-lengyel-laszlo-parazs-a-hamu-alatt/>
- http://mandiner.hu/cikk/20180418_szilvay_gergely_civilek_fidesz
- <https://24.hu/kozelet/2018/04/16/megdobbento-hogy-milyen-kevesen-mulott-a-fidesz-ketharmada/>
- http://mandiner.hu/cikk/20180416_lanczi_andras_valasztasi_tevszmek_2018_egy_rektor_naploja_v
- http://hvg.hu/itthon/20180419_Filippov_Gabor_interju_valasztas_2018_Orban_Fidesz_ellenzek
- http://hvg.hu/itthon/20180411_Tolgyessy_Peter_Sar_es_remenytelenseg_ez_az_apaly_idoszaka
- <http://tenygyar.hu/2018/04/22/tiz-szam-ami-megmagyarazza-a-fidesz-gyozelmet/>
- http://hvg.hu/itthon/20180426_Tiz_szam_arrol_miert_lehetett_ketharmad

¹⁸ Ezt a részt 2018 május 10. és június 30. között folyamatosan írtam, ezért nem vettem időben észre, hogy időközben Lakner Zoltán, Lengyel László, Spiró György, Tölgyessy Péter - és még mások is - hasonló gondolatmenetek jegyében kezdték értelmezni a 2018-as választások tanulságait.

- http://torokgaborelemez.blog.hu/2018/04/15/2018_10_mit_mutatnak_a_szamok

**„Nem látok semmit.
De az bizony nem semmi,
amit nem látok.”**

Marno János: Megvilágosodás ÉS. 2018. június 8.

5.Gazdasági kérdések

5.1.Magyarország konvergenciaprogramja 2018-2022

Magyarország köteles minden évben bemutatni az EB számára ötéves előretekintést tartalmazó konvergenciaprogramját, amelyre rendszerint áprilisban kerül sor. Ez az anyag csak éppen a konvergenciát nem tartalmazza, pontosabban egyoldalúan mutatja be, hogy milyen GDP-dinamika rajzolódik ki. Ám nincs szó benne az elérendő célnak, a fejlett országok teljesítményének megközelítését tartalmazó prognózisról. Felzárkózásunk felgyorsítására akkor van esély, ha nálunk lényegesen gyorsabban emelkedik az egy főre jutó GDP, mint az előttünk járó fejlettebb országokban. (Ez persze úgyis elérhető, ha a népesség nálunk gyorsabban apad és ez a termelékenység emelkedésével párosul.)

(Felzárkózásunk) Eddig a felzárkózás tekintetében igen silány eredményt tudtunk felmutatni – a V4-khez és Romániához, Bulgáriához viszonyítva is.

1. táblázat

**Az egy főre számított GDP a német egy főre jutó GDP százalékában
(vásárlóerő alapján számítva)**

	2000	2004	2010	2017	Különbség az unióba való belépést követően 2017-ig, %-pont
Csehország	55,7	62,6	67,5	70,4	7,8

Szlovákia	41,2	48,7	60,1	65,5	16,8
Lengyelország	38,9	42,8	51,6	58,5	15,7
Magyarország	47,9	56,2	53,9	58,5	2,3
Románia*	26,7	34,1	42,9	48,6	5,7
Bulgária*	25,0	31,7	38,4	43,0	11,3

Forrás: KSH alapján saját számítás a 2018. május 22-i adatközlés szerint

*2007-ben léptek be az Európai Unióba, ahhoz képest Románia 9,5 százalékpontot, Bulgária 6,7 százalékpontot javított a német GDP-hez képest.

A táblázatból az is kiolvasható, hogy a 2004. évi belépést követően egyedül Magyarország felzárkózási teljesítménye volt gyengébb, a belépés előttinél 2000-hez viszonyítva. A többieknél a felzárkózás felgyorsult, még a később csatlakozott Romániában és Bulgáriában is.

(Ami hiányzik a programból) Noha az elkövetkező években három óriásberuházás (Paks II. Budapest-Belgrád vasúti pálya korszerűsítése, Budapest-Kolozsvár vasútépítés, összesen becsülhetően kb. 8000 milliárd forint) él a kormány terveiben, amelyek meghatározzák a foglalkoztatást, a GDP-alakulást, az inflációt, a külső eladósodást, a költségvetést, vagyis a gazdaság egészének működését, ezek egyike sem szerepel a bemutatott programban. Noha az tartalmazza az elmúlt egy évben bejelentett nagyvolumenű beruházásokat (Mercedes-Benz, Mol, SK Innovation, Audi, Hankook, Bosch – összesen 950 milliárd forint). Paks II-ről csak egyetlen mondatban emlékezik meg: „A paksi beruházás a szükséges engedélyek megszerzése után felgyorsul.” Információink szerint ezek az engedélyek már rendelkezésre állnak (uniótól, környezetvédelmi hatóságoktól), sőt, a beruházás olyannyira megindult, hogy már a hozzákapcsolódó kereskedelmi hitelből is felvettünk (amit kamatkonverzió révén már le is cseréltünk). Paks II. első blokkját egyébként a tervek szerint 2026-ban már üzembe kellene helyezni. A Bp-Belgrád vasút projektjének pedig 2024-re kellene elkészülnie, vagyis mindkét nagyberuházás – a kolozsvári vasútkorszerűsítésről még nem áll rendelkezésünkre időre is meghatározott terv – erőteljesen benne kellene, hogy legyen a tervidőszakban.

Két eset lehetséges. Az említett programokat vagy tényleg teljesen figyelmen kívül hagyták, vagy számoltak velük, de a hatásukat külön nem tüntették fel. Az előbbit azért zárjuk ki, mert ekkora felelőtlenséget nem feltételezünk. Az utóbbinál viszont azt feltételezzük – a bemutatott számok alapján -, hogy a gigaberuházások kiváltotta gazdasági hatásokat rendkívül optimista feltételezések mentén állították be a prognózisba, ami önmagában is megkérdőjelezi a program teljesülését.

Az előterjesztés másik lényeges hiátusa, hogy meg sem említi az euróövezethez való csatlakozást. Noha az unió a kívülmaradtak számára kb. 25 milliárd eurós alapot szándékozik felállítani a közös valuta bevezetését elősegítendő. Még csak annyit sem említene, hogy akár megfigyelői státuszban részt veszünk a csatlakozási tárgyalásokon. Ismeretes, hogy Orbán Viktor kormányának álláspontja szerint majd csak akkor térünk át forintunkról az euró használatára, ha elérjük a fejlett országok teljesítményének 90 százalékát. (Ezt a szabályt maguk állították fel, nincs közgazdasági alapja.) Amennyiben a fejlett országot Európában Németországgal azonosítjuk, akkor a csatlakozására 2065-ben kerülhet sor – feltéve, hogy mi legalább évi háromszázalékkal, a németek pedig csak évi kettő százalékkal gyarapodnak.

(A kormányzati politika célja) Az anyag az elért eredmények után célként a „növekedés magasabb fokozatra való kapcsolását” jelöli meg. Az elért eredmények röviden a következők:

- konszolidált államháztartás (unortodox adóintézkedésekkel és a növekedési források megcsapolásával az oktatásban, egészségügyben, szociális szférában),
- foglalkoztatás emelése (740 ezer fővel nőtt?), munkanélküliségi ráta rekord alacsonyra csökkent 4,2 %-ra (a potenciális munkanélküliek nagy része elhagyta az országot, illetve közmunkás lett),
- a nettó keresetek 35,4 százalékkal nőttek hét év alatt (a GDP meg ennek a felével),
- a lakossági devizahiteleket kivezették, megszűnt az árfolyamkockázat (de az adósság nem),
- az államadósságon belül jelentősen csökkent a devizaarány és a külföldiek aránya,
- az országkockázat számottevően esett (volt honnan, de relatíve még mindig magas),
- felminősítéseket kaptunk (a bővli kategóriába kerülés elkerülhető lett volna, s azóta is a befektetésre ajánlott határán tengünk),
- az adókulcsok csökkentek (tánya, szja, egyes áfa-kulcsok, szociális hozzájárulás) – viszont számos új adót vezettek be. STB.

Az eredményeket kizárólag önmagunkhoz mérten jelzik az anyag készítői, vagyis a globális válság után felmutatott teljesítményeket vették számba, azaz jó bázist választottak. Nemzetközi összehasonlítás azonban egyetlen dimenzióban sem történt.

A magasabb növekedési ütemre egyébként nagyon is rá vagyunk szorulva, hiszen 2010 és 2017 között mindössze évi 2,2 százalékos ütem rajzolódott ki, aminél valamennyi V4 ország és Románia is jobban teljesített. Ezzel szemben az előző kormányok „békeidőszakában” 2002-2008 között évi 3,6 százalékos volt a GDP emelkedése, holott ebben a ciklusban két, növekedést visszavetítő megszorítást is érvényesíteni kellett a fiskális kiigazítás érdekében (2003-2004-ben és 2006-2007-ben). Az uniós csatlakozáshoz mérten (2004) is nálunk mutatkozott a

leggyengébb teljesítmény, holott az előző uniós ciklusban Magyarország kapta fajlagosan a legtöbb forrást az uniótól.

2. táblázat

GDP növekedési ütemek, %

Ország	2004-2017 között évi átlag	2010-2017 között évi átlag
Csehország	3,3	2,4
Lengyelország	5,1	3,7
Szlovákia	5,1	3,4
<i>Magyarország</i>	<i>1,9</i>	<i>2,2</i>
Románia	4,7	3,1
Bulgária	4,1	2,2

Forrás: KSH – saját számítás a KSH 2018. május 22-i adatközlése alapján

Az anyag írói szerint a nagyobb dinamkához „olyan gazdaságpolitikára van szükség, amely minőségi javulást eredményez Magyarországon”. Ezt csak helyeselhetjük, akárcsak az ennek tartalmát megjelenítő folyamatokat: „... a versenyképesség és a termelékenység további javítása,... a hazai innováció elősegítése, az infrastrukturális beruházások végrehajtása és a magasabb hozzáadott értékkel bíró szolgáltatások és termékek előállítása.” Varga Mihály minisztériumában – ahol az előterjesztés készült – nagyon is világosan látják a feladatokat, csakhogy egyrészt a kormányzati döntések eddig egyáltalán nem mutattak ebbe az irányba, és nincs okunk feltételezni, hogy a negyedik Orbán-kormány gyökeres változásokat hoz. Másrészt az anyag egyetlen elemet említ e kívánalmak teljesítéséhez, a Versenyképességi Tanácsot, amely értékeli az eredményeket és „összehangolja a szükséges intézkedések végrehajtását”. Ám a kb. két éve fennálló Versenyképességi Tanács nem több mint szürke számár a ködben. Vagyis nincs semmilyen garanciája a kormányzati politika növekedést tartósan felgyorsító, minőségi fordulatának. Sőt, a kirajzolódó, a korábbiaknál is erőteljesebb kormányzati centralizáció még inkább az Orbán Viktor által képviselt akaratfilozófia megvalósítását vetíti előre, aminek meghatározója az esetlegesség, a piaci kapcsolatok politikai felülírása és az unióval szemben folytatott szabadságharc fokozódása az integráció elmélyítése helyett.

Összességében: a cél helyes, csak a teljesítéséhez szükséges gazdaságpolitikai fordulat végrehajtása kétséges – erősen. Nem mellesleg a 2010 után folytatott kormányzati politika nyomán a nemzetgazdasági szinten mért termelékenység 0,2 százalékkal csökkent (a 2002-2008 közötti békeidőszakban 26 százalékkal nőtt), a versenyképesség nemzetközi mutatója szignifikánsan romlott, az innovációt jelző mutatók (pl. szabadalmak beadása) hanyatlása mellett (csak a politikai innováció fejlődött, ami viszont lerontotta a gazdasági esélyeit).

(A program tartalma, összevetve az előző évben bemutatottal) A prognózis készítői abból indultak ki, hogy az elkövetkező öt évben minden a legnagyobb rendben lesz, lényegében a jelenleg fennálló kedvező nemzetközi tendenciák fogják a magyar gazdaságot kondicionálni: jó külső konjunktúra, bőséges likviditás, alacsony külső finanszírozási költségek, alacsony importált infláció, jelentős külföldi tőkebeáramlás, ezen belül változatlanul magas uniós forrásbehozatal. Tény, hogy a globális válság után a világgazdaság a közelmúltban már magára talált, és jelenleg is kedvező folyamatok regisztrálhatók, sőt, az előrejelzők egyre magasabbra teszik idei növekedési várakozásaikat. De ez a konjunkturális fellendülés, mint minden konjunkturális fellendülés, időleges, véges. Ennek a kockázatával az anyag egyáltalán nem foglalkozik.

Még csak utalás sem történik arra, hogy a 2021-ben kezdődő új uniós ciklusban másféle, korlátozottabb finanszírozással kell majd számolni. Csupán azt rögzítik, hogy „... az uniós tőkefinanszírozás felhasználása 2018-ban és 2019-ben jelentősen felfuthat, majd ezt követően mérsékeltebb szinten alakulhat.” Ezt eddig is tudtuk, illetve kicsit pontosabban tudjuk: a 2019 utáni „mérsékeltebb szint” gyakorlatilag nullát jelent, hiszen a kormány addigra már minden 2014-2020 közötti forrást kihelyezettnek akar tudni. (2018. első negyedévéig valamennyi forrás lekötésre került.) Ennek egy része 2020-ban ugyan még dolgozhat a gazdaságban, de az új ciklus forrásainak gazdaságban való megjelenésével leghamarabb csak 2023-24-ben lehet majd számolni. Vagyis lesz három-négy olyan évünk, amikor nem kalkulálhatunk az uniós források gazdasági hatásával. Varga Mihály úgy véli, hogy ebben az időszakban a magyar gazdaság megerősödött saját alapjai pótolni tudják majd a kieső külső forrásokat. Ez az ő véleménye, amivel csak hit alapján lehet egyetérteni, a tények ugyanis nem mutatnak ebbe az irányba.

Varga Mihály nem mellesleg ezt a programot Orbán Viktor politikai megrendelésére készítette. Orbán Viktor ez év márciusában a BKIK közgyűlésén megengedte magának azt a kijelentést, hogy neki olyan gazdasági miniszterre van szüksége, aki tartósan meg tudja ígérni a legalább évi négy százalékos növekedést. Varga Mihály nem tett mást, mint eleget tett ennek a kívánalomnak: felülírta az egy évvel korábban bemutatott, 2018 után már folyamatosan

mérséklődő dinamikát jelző pályát, amelynél 2021-ben már csak 3,6 százalékos GDP-gyarapodást vártak. A mostani prognózis végig 4 százalék vagy efeletti ütemmel számol, sőt, 2021-re ütemerősödéssel is.

A magasabb növekedési pályán a belső és külső keresleti tényezők erőteljesebb dinamikát jeleznek. (Pontos összevetésre csak 2021-ig van lehetőségünk, hiszen a 2017-ben bemutatott prognózisnak ez volt az utolsó éve.)

- A belföldi végső felhasználás csak kissé nagyobb a 2018-as programban, mint a 2017. évi, a nettó export azonban erőteljesebb hatású.
- A belső keresleti tényezők közül a fogyasztás erősebb dinamikájú; a bruttó állóeszköz-felhalmozásnál a mostani előrejelzésben alacsonyabb ütemű pálya rajzolódik ki, noha 2021-re erőteljes dinamika-erősödést jeleznek, aminek semmi alapját nem látjuk. (Hacsak nem ekkorra számolnak Paks II-vel és a vasútépítésekkel.)
- A GDP 2021-ig a tavalyi prognózis szerint 16,3 százalékkal bővülne, a mostani előrejelzés 17,6 százalékosat vár. A különbséget keresleti oldalról a nagyobb exporthúzás és a magasabb fogyasztás adja. Termelési oldalról pedig lényegében a foglalkoztatás jelentősebb kiterjedése. A termelékenység feltételezett emelkedésében ugyanis nincs különbség.
- Az ismert munkaerőhiányos helyzet mellett eléggé kétséges a foglalkoztatás évi 1,3 százalékos bővülése. Különösen amellet, hogy a program a közmunka leépítésével számol. 2020-ig 150 ezer főre kívánják csökkenteni a 2016-ban még 223 ezer főt kitevő közfoglalkoztatást. Ehhez törvényt módosítanak: csak egy évig lehet valaki max. közfoglalkoztatott, továbbá a 25 év alattiak és a szakmunkások csak megkötésekkel kerülhetnek közfoglalkoztatási státuszba. Az előterjesztés azt feltételezi, hogy ilyen módon bővíthető az elsődleges foglalkoztatás, enyhíthető a munkaerőhiány. A munkaadóktól azt várja, hogy egyrészt enyhítsenek az egyes munkakörök betöltésének feltételein, másrészt vegyenek részt a munkaerő képzésében. Megítélésünk szerint a javaslatok együttesen is legfeljebb enyhíthetik a feszültséget, de megoldani nem tudják. Különösen azért nem, mert közben az oktatási rendszer bővítetten ontja ki magából az alacsony képzettségűeket, s emellett erősödik a fiatalok kivándorlási elszántsága vagy/és külföldi egyetemeken való tanulási szándéka.
- A magasabb növekedési pályából önmagában is alacsonyabb államháztartási hiányrátának és gyorsabb adósságráta-csökkenésnek kellene következnie. Ezt

azonban a prognózis nem tartalmazza. A hiánymutatók tervezett mértéke megegyezik a 2017-ben bemutatottal, az adósságráta pedig kevésbé mérséklődik. Ebből arra következtethetünk, hogy a kabinet a korábban tervezettnél lazább költségvetési politikával számol, azaz számára nagyobb mozgástérrel. Bár megjegyezzük, hogy az adósságráta visszafogottabb csökkenésében az Eximbanknál kitermelődő adósság államadósságnak nyilvánítása is szerepet játszik.

- A magasabb növekedési és lazább költségvetési pályából nagyobb inflációs ütemnek kellene következnie. Ezzel szemben a most prezentált anyag alacsonyabb inflációt prognosztizál, mint a tavalyi. A fogyasztói áremelkedés csak 2021-ben fogja elérni a jegybank inflációs célkitűzésének átlagát (3 %). Ezt a 2017-es terv már 2018-ra valószínűsítette.
- A múlt évinél most lényegesen alacsonyabb hozampályát jeleznek mind rövid, mind pedig hosszú lejáratra. S jórészt ennek köszönhetően mérséklődött a kamatkiadás aránya a bruttó hazai termékhez viszonyítva. Az erőteljesebb hozamcsökkenés ellentmond a várható nemzetközi likviditási tendenciáknak: a FED már befejezte többletlikviditást teremtő politikáját, és az ECB is erre készül. A magasabb inflációs pálya is ellentmond az alacsonyabb hozamok prognózisának.

A 2018 áprilisában bemutatott konvergenciaprogram főbb makrogazdasági mutatóit a következő táblázatban foglaljuk össze.

3. táblázat

A makrogazdaság főbb mutatóinak várható alakulás a kormány konvergenciaprogramja szerint

Mutatók	2018	2019	2020	2021	2022
GDP változása, előző év= 100	4,3	4,1	4,0	4,2	4,1
Háztartások fogyasztási kiadása, előző év= 100	5,2	4,8	4,7	4,6	4,5
Bruttó állóeszköz-felhalmozás, előző év=100	12,8	7,5	3,8	5,7	5,1
Termékek és szolgáltatások exportja, előző év=100	7,2	6,9	6,7	7,3	7,1
Termékek és szolgáltatások importja, előző év=100	9,2	7,4	6,3	7,1	6,9
Infláció, előző év=100	2,5	2,7	2,9	3,0	3,0
Foglalkoztatás, előző év=100	1,5	1,5	1,3	1,1	0,9
Munkanélküliség rátája	3,6	3,1	2,8	2,5	2,4
Államháztartás hiánya/GDP	-2,4	-1,8	-1,5	-1,2	-0,5
Államadósság/GDP	73,2	69,6	66,7	63,4	59,7

Forrás: Magyarország konvergenciaprogramja, 2018. április

Az előző konvergenciaprogramban prognosztizáltakhoz képest mutatkozó eltéréseket – a kiemelt mutatók vonatkozásában – a következő táblázatban foglaljuk össze.

4. táblázat

Főbb makrogazdasági mutatók a 2017-es és 2018-as konvergenciaprogram szerint

Mutatók	2017	2018	2019	2020	2021	2022
GDP növekedése, %						
2017. évi konver.program	4,1	4,3	3,8	3,7	3,6	-
2018. évi konver.program	4,0	4,3	4,1	4,0	4,2	4,1
Államháztartási hiány/GDP						
2017. évi konver.program	2,4	2,4	1,8	1,5	1,2	-
2018. évi konver.program	2,0	2,4	1,8	1,5	1,2	0,5
Államadósság/GDP						
2017. évi konver.program	72,0	70,5	67,3	64,0	61,2	-
2018. évi konver.program	73,6	73,2	69,6	66,7	63,4	59,7
Foglalkoztatás növekedése, %						
2017. évi konver.program	2,5	1,8	1,2	0,8	0,4	-
2018. évi konver.program	1,6	1,5	1,5	1,3	1,1	0,9
Infláció, %						
2017. évi konver.program	1,6	3,0	3,0	3,0	3,0	-
2018. évi konver.program	2,4	2,5	2,7	2,9	3,0	3,0
Kamatkiadás a GDP %-ában						
2017. évi konver.program	2,9	2,7	2,5	2,5	2,4	-
2018. évi konver.program	2,8	2,6	2,4	2,3	2,2	2,1

Forrás: Magyarország konvergenciaprogramja, 2017. és 2018. április

(A prognózis túldimenzionáltságának okai) A 2022-ig bemutatott prognózist azért tartjuk túldimenzionálnak, mert túlon túl optimistának véljük, hogy négy százalékos közeli potenciális növekedési ütemmel számol a magyar gazdaságban. Mértékadó vélemények szerint ez néhány évvel ezelőtt 0,5-1 százalékos közeli volt, ami 2017-ben 2 százalékos közelébe emelkedhetett. Az ütem megduplázódása azonban a prognosztizált rövid időn belül teljesen kizárt.

A növekedési pálya buktatóit összefoglalva a következőkben látjuk:

1. A külső feltételek a mai „aranykor” után nagy valószínűséggel kedvezőtlenebbek lesznek:
 - a világgazdaság konjunktúrája lanyhul (már csak a globalizáció, a nemzetközi integráció megtorpanása okán, de a konjunktúra túlfűtésével keletkezett buborékok kipattanása következtében is),
 - a külső forrásbeáramlás mérséklődik (kevesebb uniós forrás, de ehhez nagyobb saját részt kell hozzákapcsolni, kevesebb működőtőke a kedvezőtlenebb konjunktúrában, dráguló pénzügyi feltételek),

- a politikai kockázatok megerősödése nyomán az olaj- és nyersanyagszámla emelkedik, az importált infláció a mainál magasabb lesz, amihez párosul a jegybank Ft-leértékelésben érdekelt politikája.
- 2. A belső növekedési feltételek közül szűk keresztmetszet a munkaerőpiacon mutatkozik, amely már ma is korlátozza a termelés bővítését. A munkaerő munkavégzőképessége nem javul a képzés legyengítése, a képzendők külföldre távozása és a kriminalizálódó egészségügyi rendszer miatt.
- 3. A kormánypolitika gyakorlata legyengítette a piacnak, mint növekedést, termelékenységemelkedést, innovációt ösztönző szerepét, és e tekintetben az Orbán-rendszer nem tud váltani. A piac horizontális koordinációja helyén elhatalmasodó, politikailag irányított, vertikális kapcsolatok a verseny hajtóerejének jótékony hatásait kapcsolták ki.
- 4. A prociklikus fiskális és a monetáris politika 2017-2018-ban eljátszotta növekedést serkentő eszközeit. A kedvező konjunktúrában nem képzett tartalékokat, hanem – politikai megfontolásból – tovább erősítette a növekedést, s annak is a leggyengébb szálán, a fogyasztás élénkítésének fokozásával.

Hiába véli hosszú távon fenntarthatónak az MNB a laza monetáris politikát, az az emelkedő globális hozamkörnyezetben nagyobb leértékelődést (magasabb inflációt) és a külső finanszírozási nehézségek megszorodását vonja maga után. A fiskális politika pedig – az előírt deficit és adósságsökkentő pálya tartása mellett – nem lesz képes konjunktúraélénkítő lépések (adócsökkentés, kiadásnövelés) fogantatására.

Az euróövezethez való csatlakozást beláthatatlan távolságba kitoló kormányzati politika hátrányba hoz bennünket a külföldi közvetlen tőkeimportért folyó versenyben közép-kelet-európai versenytársaink körében is.

Az áprilisi választásokat követően megismerhető kormányzati és nemzeti banki megnyilvánulások azt támasztják alá, hogy a kabinet – az MNB-vel szoros karöltésben – a keresletélénkítés politikájával kívánja a potenciális növekedést megerősíteni. A konvergenciaprogram is lényegében ezt tükrözi.

Ez elvileg nem kizárt¹⁹, sőt, gyakorlatilag is lehetséges, ha van szabad kapacitás, az inflációt a külső áralakulás kedvezményezi és a külső finanszírozási források is bőségesen rendelkezésre állnak. Ezek a feltételek ez ideig megvoltak a magyar gazdaságban. Ám

¹⁹ A cégek befektetnek, mert a piac bővülésére számítanak, a háztartások pedig vásárolnak, mert stabil jólétemelkedést tapasztalnak, ami újabb kapacitásbővítést eredményezhet.

tartósságukkal nem számolhatunk. Sőt, a kapacitások szűkösségét jelzi a munkaerőhiány, az alacsonyra – valószínű a természetes ráta alá süllyedt – munkanélküliségi ráta. A munkaerőhiány felfelé hajtja a béreket (és Gulyás Gergely jelzése szerint további minimálbér-emelés lesz), ami idővel az árakban is helyet kér magának. Nem kedvez ennek a politikának az sem, hogy Trump elnöknek köszönhetően a legutóbbi időkben az olajárak is radikálisan megemelkedtek, amit tetéz a dollár erősödése a Fed kamatemelése nyomán (a forint gyengülése). A munkaerőkapacitások javítása – tartósan csak hosszabb távon lehetséges, az oktatási és egészségügyi rendszer olyan reformjával, amely szignifikánsan javítja a munkaerő munkavégzőképességét. Ehhez ráadásul olyan kormányzati politika kellene, amely kiszámítható módon támogatja az üzleti környezetet.

Mindezek hiányában, illetve a várhatóan változó külső feltételek mentén a magyar gazdaság túlhevülése várható ettől a kormányzati politikától, az ingatlanpiacon pedig az eszközár-buborék felfújódása. A beálló dekonjunktúrában vagy a ciklus gyengülésekor viszont már nem lesz sem fiskális, sem monetáris eszköze a gazdaságpolitikának a cikluselleni beavatkozásra (a kamatláb nem lehet negatív, a hiány nem növelhető korlátlanul).

Május végén Varga Mihály Bloomberg hírügynökségnek adott interjújából azonban az a szándék olvasható ki, hogy meg kell fordítani a gazdaságpolitikai prioritásokat: a növekedés erőltetése helyett a költségvetés egyensúlyára kell áthelyezni a hangsúlyt. Szerinte: „ilyen turbulens időkben több költségvetési mozgástérre van szükségünk. Ez a deficit lefaragását és a tartalékok megerősítését jelenti”. S a korábbi kormányzati megnyilvánulásokkal szemben kifejtette, hogy a bejelentetteken túl nincs mód további költségvetési élénkítésre a növekedés érdekében. A növekedés ingadozhat az elkövetkező időkben.²⁰

Ezt a helyes felismerést arra véljük, hogy a pénzügyminiszter a nemzetközi fellegek gyülekezése láttán (olajár-emelkedés, nagyobb infláció, likviditás-mérséklődés, kamatemelések, hozamemelkedés a nemzetközi pénzpiacon, uniós források megcsappanása, kereskedelmi háborúk beindulása) a korábbi prociklikus gazdaságpolitika feladása mellett állt ki. Nem sokkal később Orbán Viktor is megszólalt, előbb Kötcsén, az övéi körében fejtette ki, hogy gyűlnek a válságfellegek, majd szokásos rádióinterjújában figyelmeztetett arra, hogy emelkedni kezdtek a nemzetközi piacokon a kamatok és az USA kereskedelmi háborúba kezdett az unióval. A miniszterelnök kommunikációjával – ismételten külső okokra hivatkozva – a laza fiskális politika végét és a kampányban felhergelt várakozások hűtését készítette elő. Ezek után mindenki azt várta, hogy földrengésbiztos költségvetést fognak előterjeszteni, jelentős

²⁰ Ennek ellentmondott az újonnan bemutatott konvergenciaprogram, amelyben kisebb ingadozások voltak az egy évvel korábban kidolgozotthoz képest.

tartalékokkal, vagyis, hogy alig egy hónapon belül átírják a konvergenciaprogramot – legalábbis 2019-re vonatkozólag.

5.2.A 2019-re szóló költségvetés

5.2.1. „Korai és földrengés-biztos költségvetés”

A 2019-es költségvetés megint „korai” lesz, bár a kormányalakulás miatt valamivel később nyújtották be, mint az előző években. Az Orbán-kabinet 2015 óta él a tavaszi költségvetés-készítés gyakorlatával, ami megfelel az unió elvárásainak. Az unió az időben történő felkészülhetőség, kiszámíthatóság javítása miatt szorgalmazza a következő évi költségvetés mielőbbi elfogadását. Magyarországon azonban ennek csak az elvi lehetősége áll fenn, a 2015 tavasza óta folytatott korai költségvetés-készítés ugyanis gyakorlatilag még inkább kiszámíthatatlanná tette a kormányzati politikát. Olyannyira, hogy az költségvetési év adatainak számos esetben semmi köze nem volt az elfogadott programhoz, mert nemcsak az időközben változó gazdasági környezet befolyásolta a folyamatokat, hanem a kabinet folyamatos ötletelése is. Az elfogadott költségvetés érvényét veszítette annak menetközbeni átírásával, kormányzati szintről történő rendelkezéseivel. Évente több száz milliárd forintos átszabások történtek anélkül, hogy arról a parlament értesült volna, mert ilyen értesítést a rendeleti kormányzás mellett nem kellett fogantatni. A kormány csak egyetlen szempontra volt figyelemmel: az ESA módszertan szerinti deficit ne érje el a GDP 3 százalékát, hogy ne álljon fenn a túlzott-deficiteljárás veszélye.

Mindezek következtében a GDP kb. felének újraosztásáról rendelkező pénzügyi terv súlytalanná vált már a parlamenti vitában is. Annál is inkább, mert az előirányzatok bázisa nem a tényleges vagy a várható adatokon alapul a korai költségvetésnél, hanem az előző évi előirányzatokon. Ha a növekedési feltételek másként alakulnak, mint azt a költségvetés-készítés folyamán feltételezték – minden mást változatlanul véve – mindenképp az adóbevételek ingadoznak, a kiadási tételek még jobban kézben tarthatók. Ha és amennyiben a véltnél nagyobb növekedés következik be, akkor ebből olyan bevételi többlet származik, amit év közben, vagy év végén a kabinet szabadon felhasználhat. Úgyis mondhatjuk, hogy ez a kormány rejtett tartaléka. Lényegében ennek voltunk tanúi 2016 óta. A 2016-os költségvetés ugyanis arra a 2015. évi tervre épült, ami 2,5 százalékos GDP-emelkedést irányzott elő. Ezzel szemben ez a bázis megugrott, 3,4 százalékos többletet mutatott. 2016-ban a tervezettnél (2,5%) ugyan valamivel kisebb volt a GDP gyarapodása (2,2%), de a bázishatás ezt bőven kompenzálta. 2017-ben újfent „nem várt” növekedési többlet volt elosztható, hiszen a költségvetést 3,1 százalékos GDP-emelkedés feltételezésével fogadták el, amiből ténylegesen 4 százalék kerekedett ki.

Ebből 2018-ra is adódott némi növekmény, bár ebben az évben a tervezett 4,3 százalékos növekedéstől nem igen lesz eltérés. Azt is mondhatjuk, hogy a körülmények szerencsés együtt állásának köszönhetően a magyar költségvetési politikában évek óta halmozódó többletek gördülnek tovább, s lesznek a politikailag irányított fiskális politika játékterévé. A sok bizonytalanság ellenére azt biztosan állíthatjuk, hogy a hazai költségvetési politika és költségvetési folyamatok az ismertetett gyakorlatnak köszönhetően (is!) teljesen átláthatatlanná váltak. Nem véletlen, hogy a költségvetési transzparencia nemzetközi vizsgálatának eredménye szerint Magyarország a leggyengébben teljesítő, harmadik országok közé került. Nem tartjuk kizártnak, hogy 2019-ben a többletek görgetésének folyamata megszakad, amennyiben a tényleges növekedés lényegesen elmarad az előirányzattól. Ám ezt is némileg kompenzálhatja a tervezettnél nagyobb általános áremelkedés.

A 2019-re bemutatott költségvetés nem lett „földrengésbiztos”: a költségvetés növekedési alapvetésének előirányzatai pontosan megegyeznek a konvergencia-programbeliekével. A nyugati válsággal való riogatás valószínű csak arra szolgált, hogy lehűtse a választási kampány során elhangzott ígéreteket (egykulcsos szja, családtámogatások további kiterjesztése stb.), illetve visszaszorítsa a fergeteges győzelem után jogosnak vélt parciális igényeket. A változatlan és meglehetősen túl ambiciózus program mellett a válságra való felkészülést a megemelt tartalékokra való hivatkozással vélte a kormány elintézhetőnek.

A tartalékokkal kapcsolatban viszont az a helyzet, hogy azok 100,5 milliárd forinttal nagyobbak a 2018-ra előirányzottnál, de a 39 százalékos növekmény a Rendkívüli kormányzati intézkedésekre és a Céltartalékokra zárolt nagyobb összegekből adódik. Ezekről pedig tudjuk, hogy már az előirányzatok megfogalmazásánál lekötésre kerülnek. A tényleges védelmet jelentő Országvédelmi Alap előirányzata egy fillérrel sem nőtt. Noha a Költségvetési Tanács 2017 tavaszán már a 2018-ra meghatározott 60 milliárd forintot is kevesellte a várható kockázatok ellentételezésére. A növekedési és finanszírozási kockázatok pedig jelentősen nagyobbak 2019-re, mint amik 2018-ra várhatók voltak.

5.2.2.A növekedési pálya irreális pontjai

A következő táblázatban bemutatjuk, milyen prognózist állított össze ugyanazon időszakra lényegében egyidőben a Pénzügyminisztérium és MNB szakgárdája. Az MNB június 21-én hozta nyilvánosságra előrejelzését inflációs jelentésében.

5. táblázat

A növekedési pálya főbb paraméterei

(előző év =100 %)

Mutatók	2018		2019	
	PM	MNB	PM	MNB
GDP növekedése	4,3	4,4	4,1	3,5
Háztartások fogyasztási kiadása	5,2	4,8	4,8	3,2
Bruttó állóeszköz-felhalmozás	12,8	14,9	7,5	8,8
Termékek és szolgáltatások exportja	7,2	7,5	6,9	7,5
Termékek és szolgáltatások importja	9,2	9,7	7,4	8,2
Infláció	2,5	2,8	2,7	3,1
Foglalkoztatás	1,5	1,4	1,5	0,4
Munkanélküliség rátája, %	3,6	3,1	2,8	2,5
Bruttó átlagkereset növekedése	10,7	10,3	8,8	7,1
ebből versenyszféra	10,4	10,0	9,3	7,2

Forrás: 2019. évi költségvetés és MNB Inflációs jelentés

Az MNB 2018-ra magasabb növekedési és inflációs pályát vár lényegében az erősebb beruházási dinamikának köszönhetően, mint a költségvetés készítői. A munkaerőpiacra és a külkereskedelemre vonatkozó várakozásaik lényegében megegyeznek.

Megítélésünk szerint 2018-ban 4,2 százalékos növekedési dinamika várható, 12 százalékos beruházási és 5 százalékos fogyasztási ütem mellett. Az export-import dinamikája viszont inkább 5-7 százalék közelében alakul, a nettó exportot jelző különbség 1,5 százalékponton lesz tehető. A fogyasztói áremelkedést – a feltételezettnél gyengébb árfolyam és magasabb olajárszint miatt – magasabbra, 3 százalékosra prognosztizáljuk.

Nagy eltérés a 2019-es tervszámok tekintetében mutatkozik a két előrejelző intézmény között. Az MNB jóval erőteljesebb dinamikuscsökkenést feltételez, mint a PM – elsősorban a fogyasztás ütemének esése miatt, amit a foglalkoztatás enyhe bővülése sem képes kompenzálni. A külső feltételek és a beruházások tekintetében azonban az MNB optimistább.

A PM 2019-re vonatkozó prognózisának irreális pontjai megítélésünk szerint a következők:

- A foglalkoztatás bár 2018-ban még bővíthet másfél százalékkal, ám e dinamika nem lesz tartható a munkaerőkínálat kimerülése és a közmunkák további visszafogása mentén. A Start munkaprogram forrásait a 2018-as költségvetés 100 milliárd forinttal vágta meg és ezt csökkentik 2019-re 45 milliárddal. Illúzióknak tartjuk, hogy a közmunkát veszettek nagyobb részt át tudnának zsilipelni az elsődleges

munkapiacra. E tekintetben még az MNB 0,4 százalékos növekedési prognózisát is enyhén túlzottnak véljük.

- Bár a legkisebb bérek emelésének mértékéről még nincs hír, valószínűsítjük, hogy az el fog maradni a 2017-2018-ban érvényesített kiugró százalékoktól. Az átalakított cafetéria-rendszer nyomán sem várunk érzékelhető bérhúzást. A konjunktúrakilátások romlása alapján a cégek a három éve tartó erőteljes béremelések visszafogására kényszerülnek. A költségvetésben sincs szó egyes társadalmi, szakmai csoportok további bérfejlesztéséről (a választások még messze vannak). Ezért az MNB 7 százalékos bérdinamikáját reálisabbnak tartjuk a PM 9 százalékot közelítő prognózisánál.
- Minthogy mindkét évre magasabb inflációs pályát látunk kibontakozni, mint a PM tervekben szereplő, a reálkeresetek dinamikáját erőteljesen mérséklődőnek véljük (a 2018. évi 7 százalékkal szemben 2019-re 3-4 százalék körül várható.)
- A háztartások fogyasztásának üteme határozottan csökkenni fog részben a kisebb reálkereset-emelkedés és a kevésbé bővülő foglalkoztatás, részben a magasabb kamatszint mellett növekvő megtakarítások és csökkenő hitelkereslet, valamint csökkenő vásárlóképesség miatt.
- A beruházások dinamikája még a 7,5 százalékot sem fogja elérni, a kereskedelmi háborúk veszélyeztette külső konjunktúraromlás és emelkedő kamatszint, valamint az uniós források húzta növekedés lemerülése miatt.
- Az export és az import dinamikája lényegesen csökkenni fog, de a nettó export javulhat a belső kereslet visszahúzódása okán.

Mindezek alapján a 2018. évi 4 százalék feletti növekedési ütem a mai információink alapján képzett feltételezések következtében 3-3,5 százalék közöttire esik vissza. A Költségvetési tanács is felhívta a figyelmet arra, hogy a legtöbb előrejelző 2,8-3,5 százalék közé várja a jövő évi GDP-gyarapodást. A magasabb inflációhoz kapcsolódó nagyobb GDP deflátor ellenére is kisebb lesz a nominális GDP a költségvetésben feltételezetténél (43.935 milliárd forint), ami veszélyezteti az államháztartási hiány és az államadósság rátájának tervezett visszavágását. A ma látható folyamatok alapján a forint árfolyama az euróhoz és dollárhoz képest gyengébb lesz a költségvetésben feltételezetténél (a 2019-es költségvetés 311,3 forintos euró mellett készült). Emiatt nagyobb lesz az államadósság nominális összege, noha a devizában nyilvántartott államadósság (az Eximbankkal együtt) aránya az utóbbi években jelentősen zsugorodott (kb. 20-25 %-ra).

Mindezek okán a túl ambiciózusan kialakított 2019. évi költségvetésben – ha a kormány továbbra is meg kíván felelni az uniós követelményeknek – kiigazításra lesz szükség. Hacsak a gazdaság további kifehéritéséből nem termelődnek extra többletforrások.

A költségvetési vitában a PM szakértője azzal utasította vissza a prognózis korrekciójának szükségességét, hogy az utóbbi években is sikeresen prognosztizálták a növekedést, tehát a 2019. évi is jó lesz. (A sikeres prognózist mutatja: a 2017-es költségvetést 3,1 százalékos GDP dinamikára építve állították össze, amivel szemben ténylegesen 4 százalék teljesült.)

5.2.3.A 2019-es költségvetés jellegéről

A jövő évre beterjesztett költségvetési javaslatból a kiolvasható főbb megállapítások a következők.

1. Amint azt az előző pontban már részletesen kifejtettük, a költségvetés ezúttal túlelosztást tartalmaz, azaz a reálisan várható bevételeknél nagyobb összegek elosztásáról rendelkezik. A 60 milliárd forintos, az előző évvel megegyező Országvédelmi Alap nem elégséges a túlelosztásból eredő kockázat kivédésére. Megjegyezzük, hogy az Európai Unió pénzügyminisztereinek tanácsa az idei költségvetésben 400 milliárd forintos kiigazítást tart szükségesnek azért, mert a választási évben fellazuló költségvetési politika miatt a strukturális hiány a GDP 3,1 százalékára emelkedett a középtávú fiskális célként meghatározott 1,5 százalékkal szemben. A 2019-es költségvetés 361,5 milliárdos tartalmát többen e figyelmeztetés/megrovás ellensúlyozásaként értékelik, ami számunkra megmagyarázhatatlan, hiszen más költségvetési évről lenne szó.
2. A NER politikai működésére jellemző, hogy a költségvetésben az érintettekkel való konzultációt nélkülözve hoztak meg két, széles társadalmi csoportot érintő döntést: a cafetéria rendszer gyökeres átalakítását és a tudományos kutatások forrásainak intézményi újraosztását. Az előbbi miatt a szakszervezetek háborognak, az utóbbi a tudományos élet szereplői körében váltott ki – nem alaptalanul – mély felháborodást²¹.

²¹ A kormány az állami intézményeknél lévő kutatás-fejlesztési pénzekből 70 milliárdot átirányított az új innovációs minisztériumhoz. a felsőoktatástól 29,1 milliárdot, az OTKA-tól 12,7 milliárdot és az MTA kutatói hálózatából 28,1 milliárdot. A PM egyszerű technikai koordinációnak nevezte, holott az intézmények és a kutatások függetlensége vált veszélyeztetetté.

3. A bevételi oldal változásának jellemzői:

- A bevételi politikából egyetlen hosszabb távon is ható gazdasági elképzelés olvasható ki: a szociális hozzájárulás kulcsának további csökkentése (17,5 %-ra). Ám ez nem új, hiszen korábbi döntésen alapszik, és foglalkoztatást, béremelést ösztönző funkciója ellentmond más intézkedéseknek. Így az 55 év feletti foglalkoztatását serkentő kedvezmény eltörlésének, illetve a cafetéria rendszer átalakításának, amely korlátozza a munkavállalók díjazását. De ennek is ellentmond, hogy a nyugdíj mellett foglalkoztatottak jövőre csak szj-t fizetnek, ami – talán nem mellesleg – ellentmond a nyugdíjas szövetkezetekben történő foglalkoztatásnak, hiszen ott a dolgozóknak a személyi jövedelemadón túl még jutalékot is fizetniük kell a szövetkezetnek. Az adórendszerbeli változtatások további ellentmondása, hogy a kétgyermekes családok további adókedvezményt kapnak (ez sem mostani, új döntés), ugyanakkor a megszűnnek a családtámogatást segítő adókedvezmények a cafeteria rendszerben (hiteltörlesztés, biztosítás, utazás, lakhatás kedvezményei).
- Az adórendszerbeli változások ellentmondásossága mellett további jellegzetesség az adórendszer politikai célokra való felhasználása a bevándorlást elősegítő cégek külső forrásaira kivetett 25 százalékos elvonás bevezetésével.
- A bevételi oldalon kiolvasható kismértékű visszavágások nem koncepcionálisak, hanem valamilyen lobbierdeket követnek. Ide sorolható a hitelintézeti különadó megszüntetése, a tranzakciós illeték fizetésének enyhe korlátozása – ezek gesztusok a bankrendszer felé, ahol a kormány egyébként növekvő pozíciókra kíván szert tenni. Ugyanide sorolható a magasan hőkezelt tej áfájának 5 százalékra csökkentése meghatározott érdekcsoportok kívánságának eleget téve. Nagyon erős kormányzati politikai érdek jut kifejezésre a közszférában dolgozók végkielégítésére kivetett 75 százalékos adó eltörlésében. Aki most már közszolgaként távozik, az mind az Orbán-kurzus támogatója volt, tehát nem büntetendő.
- A népegészségügyi termékadó 20 százalékos emelése és a Szép-kártya adókedvezményének 2,3 százalékpontos visszavágása minden különösebb koncepció nélkül a költségvetési bevételek növelését szolgálja. Nem mellesleg mindkét döntés ellentmond a családok támogatásának. (Az előbbtől egyébként 27 milliárdos többletbevételt irányoztak elő.)

4. A kiadások szerkezetéből kiolvasható változások

Elvileg a kiadások szerkezetét kétféle módon vizsgálhatjuk. Egyfelől, ha az egyes kiadásfajták súlyát mérlegeljük, másfelől, ha azok dinamikáját tekintjük. Az előbbinek is

csak úgy van értelme (mondanivalója), ha dinamikájában nézzük. A továbbiakban ezért az utóbbi módszert követjük.

Pontosabban követnénk, ha a megfelelő adatok rendelkezésre állásában az előterjesztő segítséget nyújtott volna. Ez azonban a részletes, tételes támogatásoknál elmaradt, így a költségvetési törvényből mindössze azt tudhatjuk meg, hogy mekkora támogatást, kiadást engedélyeznek az egyes költségvetési címeknek, fejezeteknek. Ám, hogy ez hogyan viszonyul az előző években kapott összegekhez arról csak összevont adatokat közöl a tervezet. Pontosabban nem a kapott, hanem az előző évi előirányzat itt is a mérce, azaz a 2018. évi előterjesztésbeli. Ám ezzel is gond van, mert az államháztartás konszolidált kiadásait bemutató táblázat 60 sorából mindössze 9 esetében egyezik meg egymással a tavalyi előirányzat, és a most bázisként feltüntetett. Egy év alatt hol több, hol kevesebb lett az előirányzat – tehát nem a felhasználás! -, ami meglehetősen érthetetlen. A különbség a 2018-ra vonatkozó két adatsor között 392,5 milliárd forint, tudniillik ennyivel kisebb a most bázisként feltüntetett előirányzat, mint ami az egy évvel ezelőtt benyújtott dokumentumban szerepelt. (Az alacsonyabb bázisból magasabb növekedési számok kerekednek ki.) Ebből kb. 259 milliárd forintot magyaráz a mező-, erdő-, hal- és vadgazdálkodás tétele, ami valami átsorolásnak vagy/és uniós pénzelszámolásnak eshetett áldozatául, a többi eltérésre azonban nem ismerjük a magyarázatot.

Mindezek ellenére – jobb híján – kénytelen voltunk a most közölt adatokkal dolgozni. Ezekből a következő preferenciák és diszpreferenciák derültek ki.

- Kiemelten támogatott, 20 százalékos feletti növekményt tudhatnak maguknak a kormány kedvenc területei. Így a külügyek, az igazságszolgáltatás, a védelem (de a tűzvédelem kiadásai egyharmaddal csökkennek!), a sport, szabadidős tevékenységek és szolgáltatások (38 százalékos növekménye majdnem a legnagyobb, és tavaly is kitüntetten bővült), a hitéleti tevékenységek.
- Nem sajnálja magától a pénzt a kormányzati igazgatás, bár az irányítás átszervezésével nehéz kivenni a változásokat. Az irány azonban egyértelmű. Arra nagyon ügyelnek, hogy az államfői és a kormányfői protokollkeret ne nőjön, sőt, enyhén csökkenjen, mert ezt mindenki érti. (Az már más kérdés, hogy miért kell ezeket a költségeket félmilliárdos nagyságrendben meghatározni.) A miniszterelnökség igazgatási kiadása több mint 5 milliárd forinttal emelkedik, ám ennél is nagyobb mértékben, 9 milliárd forinttal nő a kormányzati kommunikáció és konzultáció kerete (44 %-os növekmény).

- A kedvenc intézmények is kiemelten több forrásból gazdálkodhatnak, noha ismeretes, hogy a szoc.ho csökkentésével ők is jól járnak. Így az Állami Számvevőszék (amely az ötvenes évekre emlékeztető dicshimnuszokat és tankönyvi általános kívánalmakat fogalmazott meg a benyújtott 2019. évi költségvetésről), a Kúria, a Bíróságok, az Ügyészség, a Nemzeti Kommunikációs hivatal, az MMA. A kormány mellett legutóbb kiálló (bírószágon is), elvileg független Antall József Tudásközpont kiadásait 600 millióról 800 millióra emelték (2010 előtt még csak 50 millió forintos volt a keretük).
- A munkanélküli ellátásokra is kiemelten többet fordítanak (20 milliárddal), ám a Start munkaprogramra meg kevesebbet (40 milliárddal). Így még mindig az állam járna jól.
- A távközlési kiadások 83 százalékos megemelése mögött feltételezhetően állami fejlesztés áll (amiből majd magántulajdon lehet – mint ez az utóbbi években módíva vált).
- A közlekedési tevékenységek kiemelt támogatásának háttérében uniós pénzek húzódnak meg.
- A mostoha ágazatok, így az egészségügy, az oktatás, a szociális szféra, a társadalmi önszerveződések és a tudomány most is azok maradtak.
 - Az egészségügyi kiadások ugyan 7 százalékkal emelkednek, ám ebben benne vannak a kapott bérfejlesztések, vagyis érdemileg, reálértékben nincs növekmény az ágazatban. Sőt, a közegészségügyi ellátás kerete még nominálisan is csökken.
 - Az oktatásra mindössze másfél százalékkal irányoztak elő többet, vagyis reálértékben csökkenés várható. Csupán a középfokú oktatás kap kiemelten többet, ami talán a Parragh féle szakképzés erősítésének vonzata lehet.
 - A szociális kiadások többsége nominálisan is kisebb az előző évi előterjesztésbelinél. Így a szociálpolitikai menetdíj-támogatás, a Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Alap családi támogatása, korhatár alatti ellátásai, jövedelempótló és kiegészítő támogatásai, továbbá a rokkantsági és rehabilitációs ellátásra fordítható állami kiadások. A családi pótlék összege tíz év óta változatlan.
 - A társadalmi önszerveződések támogatása több mint 60 százalékkal csökken 3,8 milliárd forintra (ellentétben például a Bethlen Gábor Alappal, amelynél 2 milliárddal 28 milliárd forintra emelték a keretet).

- A Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap kiadási keretét 17 százalékkal vágták meg. Az MTA igazgatási költségei mintegy 5 milliárd forinttal kisebbek, mint a 2017. évi előterjesztésben szereplő.

5.3.A forint elgyengülése

A forint április második felétől kezdve szinte folyamatosan gyengült a főbb valutákhoz képest. Az azóta eltelt két és fél hónap túlságosan is hosszú ahhoz, hogy átmeneti jelenségnek minősítsük a történeteket, s a közeljövőben visszaerősödést várjunk. Április végén még 312,62 forintot kellett egy euróért adni, június végén azonban az árfolyam átlépte a 330 forintos küszöböt is. A dollárhoz képest még nagyobb gyengülést jelzett: a március végi 254 forint, április végére 259 forintra nőtt, június végén pedig már 284 forintot közelítette a devizaközép-árfolyam. A régióbeli országok körében a forint jelezte a legnagyobb értékvesztést.

(Előzmények) A forint árfolyama a globális válságot követően, 2014-től nagyjából a 300-320 forintos sávban ingadozott az euróhoz képest, zömében a 310 körüli szinten. (Ezt megelőzően az átlagos havi árfolyam nem érte el a 300 eurót sem.) Egyetlen esetben, 2015 februárban ugrott túl a 320-as szinten; az akkori 327,60 forintos euró jelentette ez év júniusáig a mélypontot. Ám akkor a rendkívüli forintgyengülés nem volt különleges jelenség a piacon, mert a svájci jegybank frankárfolyam-felszabadító döntése után mindenütt elgyengültek a devizák. A devizapiaci helyzet azonban nemsokára normalizálódott.

(Az okokról) A forintgyengülést nem indokolták fundamentális okok. Bár a külkereskedelmi mérleg egyenlege némileg romlott, de még mindig jelentős aktívumot jelzett. Ez meghatározta a fizetési mérleg aktívumát, amit tovább erősíthettek az uniótól beáramló források és távolba szakadt hazánkfiaink hazautalásai. A devizabeáramlásnak - forint iránti keresletet támasztva – elvileg erősítenie kellett volna az árfolyamot.

Az árfolyamgyengülés okai elsődleges külső eredetűek voltak. Egyrészt a nagy jegybankok változó monetáris politikájára, másrészt a befektetők több okból bekövetkező bizalmatlanságának hatására gyengültek el – elsősorban a feltörekvő országok (eminensen Argentína, Brazília, Törökország) valutái.

- A globális válságból való kilábolást elősegítendő fellazított jegybanki politikák véget érőnek ígértek a konjunktúra beindulásával. A FED már korábban elzárta extra pénzcspajait és kamatemelésbe kezdett, de hasonló szándékot jelentett be az ECB is. Véget ért a defláció, az infláció kúszni kezdett.
- A befektetői bizalom elgyengülését a növekedési bizonytalanság (a Trump kezdte kereskedelmi háború nyomán lendületvesztés és nagyobb infláció várható)

elhatalmasodása váltotta ki, amit a Brexit tárgyalások és az amerikai elnök hektikus döntései folyamatosan tápláltak.

E két körülmény – egybekapaszkodva – azt eredményezte, hogy a befektetők a biztonságosabb befektetéseket keresték, és el kezdték kivonni tőkéjüket a feltörekvő országokból. Így indult a forint árfolyamesése is. Ám erre június második felétől rátett az MNB kinyilvánított magatartása: kitartása korábban vállalt laza monetáris politikája mellett. Ezzel azt üzent a piacoknak, hogy nálunk – szemben a világ nagy jegybankjaival – minden marad változatlan, a továbbra is laza politika a konjunktúra élénkítését szolgálja, amit megtehet, mert az infláció még mindig a kitűzött inflációs célsáv alatt marad. Az MNB arra számít, hogy a FED és az ECB nem lesz majd olyan szigorú, és a befektetői bizalom is visszatér – belátható időn belül -, a gyenge forint pedig nem fogja feltúrbózní az inflációt. (Vagyis Matolcsy „Ki nyer ma?” játékba kezdett, amit nem tarthatunk másnak, mint hazardírozásnak.) Megítélésünk szerint ez a jegybanki magatartás az oka annak, hogy a forint a régiós valutáknál nagyobb mértékben veszített értékéből. Hiszen, ha az MNB azt közli, hogy 2020-ig nem hajlandó kamatot emelni, ez egy kiszámítható rendszer, biztos információ mindazoknak, akik jobb befektetési lehetőséget keresnek.

A külföldiek forintalapokból való menekülése mellett megítélésünk szerint a forint kínálatot adott esetben az is növeli, hogy az elmúlt másfél évben jelentős jövedelem-kiáramlás következett be. A felduzzadt forintkínálat egy része biztonságosabb külső befektetéseket kereshet és/vagy megnőtt a lakosság utazási kedve, ami a nyár elején megdobta az euró és a dollár keresletét.

Június végén megszólalt Kovács Zoltán, kormányzóvivő, aki azt nyilatkozta, hogy a kormány véleménye szerint a forint leértékelődése mögött spekuláció húzódhat meg. Az MNB erre azt válaszolta, hogy nem osztja ezt a véleményt, ami felettébb furcsa, hiszen a jegybankelnöknek kötelessége a kormányt hitelesen tájékoztatni. (Lehet, hogy meggyengült volna Orbán „jobbkeze”?) Június végén Matolcsy György közölte azt is, hogy nem tesz eleget a parlament Költségvetési Bizottságának felkérésére, nem megy el az ülésekre, mert neki csak a Gazdasági Bizottság ülésein van beszámolási kötelezettsége.

Nemzetközi előrejelzők nem zárják ki, hogy a forint árfolyama a következő hónapokban tovább gyengül, bekerülhet a 335-340 forintos sávba is az euróval szemben abban az esetben, ha a jegybank nem változtat politikáján. A külső feltételek jobbra fordulását ugyanis rövid távon belül nem reális várni.

5.4. Paks II. fejleményei

1. A megalakuló új Orbán-kormányban Gulyás Gergely örökölte meg Lázár János portfólióját, így a paksi atomerőmű felügyeletét is. Ám az nem sokkal később Süli Jánoshoz, a tárcanélküli miniszterhez került.
2. Süli János egy ellenzéki képviselő kérdésére válaszolva kifejtette, hogy Paks II. 90 százalékos kihasználtság mellett térül meg. De arról nem nyilatkozott, hogy lehetséges-e ez (szakértők szerint már a 85 % is nagy eredmény lenne).
3. Ugyancsak a felelős minisztertől tudtuk meg, hogy
 - Paks I. 4. blokkja megkapta az üzemidő meghosszabbításának engedélyét, így az 2037-ig fog működni, azaz Paks I. és Paks II. kapacitásai hosszabb ideig fognak együttélni.
 - Jogerős már Paks II. környezetvédelmi és telephely létesítési engedélye, idén a főépület engedélyét kell megszerezni, de előtte 80 kiszolgáló műtárgyat kell megépíteni. Ennek az érdemi munkálatai 2019 végén, 2020 elején kezdődhetnek meg.²² Parlamenti bemutatkozása alkalmával Süli János megengedte magának azt a megjegyzést, hogy az orosz hitel azért jó, mert lecserélhető. Sőt, azt is, hogy „nem biztos, hogy megépítjük.” (mármint az új blokkokat).
 - Az iménti megjegyzéssel gyökeresen ellentétes volt Aszódi Attila megnyilvánulása, aki részt vett a Roszatom rendezvényén Szocsiban, májusban. Szerinte néhány héten belül megindulhatnak a telephelyen és kívül is a munkálatok. Az első blokk pedig terv szerint 2026-27-ben üzembe helyezhető lesz. Ugyancsak Szocsiban Lenkei István a Magyar Atomforum Egyesület elnöke együttműködési szándéknyilatkozatot írt alá a Roszatommal. Ennek egyik célja az volt, hogy a 40 százalékos beszállítói arány elérése érdekében szakmai információcserék, képzések szerveződjenek.
 - Süli János június közepén közölte: „idén benyújtják az engedélyezéshez szükséges 200 ezer oldalnyi szöveget és 150 ezer oldal táblázatot tartalmazó dokumentációt, a hatóságnak pedig 15 hónapja lesz a döntésre”. De – tette hozzá „ha az ellenzék megtámadja a döntést, a bírósági döntéseket is ki kell várni.” (168 óra 2018. július 5. Áll a paksi erőmű-beruházás)
4. Az ismert folyamatokból komolyabb üzemzavarra következtethetünk Paks II. projekt kapcsán. Putyin ebben az évben nem látogatott el hozzánk. Ezzel szemben

²² Szijjártó Péter 2017 júniusában 2018 elejére tette a munkálatok megkezdését.

Orbán Viktor Kötcsén úgy nyilatkozott, hogy Oroszország és az USA szorítása közé szorultunk. Idén még egyetlen fillért sem hívtunk le az orosz hitelből, a februárban végrehajtott kamatkonverzióval a tavaly felvett hitelt váltottuk át (3,95 % helyett 1,9%-os költségűre). A 2018-ra beterjesztett költségvetésben 106 milliárd forintot irányoztak elő a beruházásra (korábban volt ennél több is, 130 md is), és ugyanez az összeg szerepel a 2019-re szóló költségvetési évre szólóan is.

5. Információk szerint elkészült az a törvényjavaslat, ami további titkosításokat írna elő a beruházás kapcsán – állítólag orosz kérésre. A parlament az őszi folyamán tárgyalná. Ez teljesen ellentmond az EB határozatának, amely a meglévő titkosítások részbeni feloldását szabta feladatul.

5.5. „Letelepedési kötvény” üzletág

A címbeli idézőjelet az indokolja, hogy nem az időközben felfüggesztett üzletág feléledéséről érkeztek hírek, csak új alakban való feltűnéséről, amelyet a korábbi kötvényforgalmazók alkalmaznak, s amelynek révén végül magyarországi letelepedési jog szerezhető.

Egyik formáját az egyik nagy kínai cég reklámozza (a hongkongi LSP International) akkor, amikor magyarországi ingatlanok vásárlására biztatja ügyfeleit. Aki legalább 25 millió forintért vesz nálunk ingatlant, az 5 évre tartózkodási engedélyt kap, amit idővel letelepedésére tud átváltani, de addig is jöhet-mehet a schengeni határokon belül. Azt is állítja a cég, hogy a Bevándorlási Hivatallal ez le van tárgyalva. A Hivatal hivatalosan nem ismeri el ezt. De az ügylet megjátszható, ha a letelepedést kérő kérelmének elfogadását nemzetgazdasági érdekekkel indokolják.

A másik megoldást magyar közvetítők találták ki. A Helpers Hungary Kft. két ingatlan megvételét javasolja (kb. 63 millió forint), és a bekerülési érték 10 százalékáért azonnal ingatlankezelő céget alapít az egyikre, amit bérbeadnak. Így az ingatlanvásárló mo-i vállalkozó lesz, és kérheti a tartózkodási majd a letelepedési engedélyt.

Igaz, hogy egyik esetben sincs olyan, szinte automatikus engedélyezés, mint volt korábban a kötvények esetében. Viszont nagyon szerezhető vele és sokkal olcsóbban hozzá lehet jutni az unióba való korlátlan bejutás jogához, mint a korábbi, kötvényvásárlási konstrukciónál.

6. Széttartó mozgások a választások után

Az április nyolcadika után útnak indult belső mozgásokat *legalább háromféle metszetben* érdemes alaposabban szemügyre vennünk. *Egyrészt* váratlan erővel hallatta hangját a magyar társadalom politikailag kevésbé megszervezett része, s ennek köszönhetően egy hónapon át olyan tüntetэшullám tanúi lehettünk, amelynek mérete, sokszínűsége és parttalanságai a hagyományos politikai élet valamennyi megszokott szereplőjét zavarba hozta.

Másrészt a választások éjszakájának pillanataitól kezdve az ellenzéki oldalon végig söpört a csalódottság, a kudarc és a felelősségkeresés legkevésbé sem meglepő áradata, amelynek következtében mind az egyes pártok helyzete, mind pedig az ellenzék egészének cselekvési tere a korábbiakhoz képest is tovább zsugorodott.

Harmadrészt pedig a kormányzati szféra világa – mindenekelőtt az újbóli kétharmadnak köszönhetően – még a korábbiakhoz képest is nagyobb sebességre kapcsolva folytatta mindama területeken a maga aktivitását, ahol a legkevésbé számíthatott bármiféle, érdemi ellenállásra. Márpedig, a fönti helyzet nagyon is ilyen jellegű volt.

Talán fölösleges azt külön is hangsúlyoznunk, hogy az említett három tendencia egymással meglehetősen lényeges pontokon érintkezett és egymás alakulását is állandóan befolyásolta, ám a könnyebb áttekinthetőség és leírhatóság érdekében mindezekről elkülönítetten fogunk részletesen is megemlékezni.

6.1. Tüntetések évadja

A választást követő egy hónapon belül tucatnyi kisebb-nagyobb demonstrációról lehetett értesülni, de ezek közül megelégednénk a legismertebb és legnagyobb tömegeket megmozgató három tüntetés – április 14., 21., és május 8. - tanulságainak a bemutatásával. A legelső tüntetés előkészítése tulajdonképpen már a választások másnapján megkezdődött annak a jelenségnek a jegyében, amiről már a választásokat elemző részben kellő részletességgel megemlékeztünk.

A választás és a szavazatok összeszámlálása körüli érthetetlen bénázásokat, megmagyarázhatatlan rendszerbéli hiányosságokat ugyanis több ezren szimpla választási csalásként értelmezték, és értelemszerűen gondolták úgy, hogy ennek elutasításra leginkább a nyílt demonstráció lehet az alkalmas eszköz. E gyors reakcióhoz néhány napon belül elemi erővel társult az a felismerés, miszerint a választásokon megjelenők többsége ugyan a Fidesz ellen szavazott, mégis, ebben a választási rendszerben a célzott és jól megszervezett kisebbségi bázis is megfelelő támasza lehetett az új kétharmadnak.

E rövid jellemzők is érthetővé tehetik azt, ami a legelső - április 14-ei, szombati – demonstráció vezérszólamává vált. *MI vagyunk a többség!* - skandalta a tömeg és hirdette ezer és egy, többnyire házi készítésű táblácska, plakát, alkalmi molinó és ezerféle más megjelenítési lehetőség azt az érzést, amiről e meglepő méretű – százezres - tömeg mélyen meg volt győződve. A becsapottság érzése, a többségi tudat, a csalárdnak tartott győztesekkel szemben érzett erkölcsi fölény együttesen olyan alkalmi politikai közösséget hozott létre, amire az elmúlt harminc év sokszínű és a közvetlen részvételi lehetőségek széles tárházát felmutató gyakorlata sem tudott hasonló példával szolgálni. A következő napok médiavisszhangja, politikai leképeződései éppen ezért leginkább ezt a tarkaságot ízlelgették, s nem győztek azon ámuldozni, hogyan fért meg békében az utcákon/tereken egymás mellett az Árpád-sávós, ultraradikális nemzeti tüntető az egykori liberális jogvédők maradékaival. Hogyan menetelhetek egymás mellett a devizahitelesek sértettjei, az egy-két évvel korábbi diáktüntetések vezéralakjaival?

Ezen a ponton egy hosszabb bekezdés erejéig kénytelenek leszünk kilépni a krónikások kötelezően távolságtartó szerepköréből, ugyanis mi is részt vettünk ezen a három tüntetésen. A legelső élményünk az Operaházi gyülekező környékén nekünk is az volt, ahogyan a körülöttünk felsorakozott, meglehetősen katonás egyenruhákra emlékeztető „nemzeti fiatalok” csoportjai fogadtak, elfogadtak és eltűrték minket. Mint ahogyan mi is őket. Mint ahogyan menet közben igen sokan szembesülhettek számos másféle szubkultúra képviselőivel, közöttük többnyire olyanokkal is, akikről korábban szinte semmit sem tudhattak, és kézzelfoghatóan személyes tapasztalataik aligha lehettek. Bennünk mindez úgy csapódott le, hogy nem győztünk csodálkozni...A korábbi évtizedek során ugyanis megszokhattuk, hogy egy-egy tüntetésen percekben belül ismerősök tömegére akadunk, ezúttal viszont órákon át poroszkálhattunk együtt olyanokkal, akiket sohasem láttunk. Mindezzel persze a többiek is így voltak, ám maga az ITTLÉT, a közösen vállalt tiltakozási kapacitás tömegérzelmei képesek voltak át- és felülmúlni mindenféle korábbi politikai tapasztalat erejét. És be kellett vallanunk, ez vadonatúj élmény volt, mert ezek szerint mégis akadhat olyan mozzanat, amely átvághatná a hagyományos/megszokott politikai tagolódás táborhatárait is.

A sokszínűség, valamint a kormányzati táborral szembeni ellenállás homogenizáló jelenségeihez képest is akadt még egy-két olyan megnyilvánulás, amely mind pozitív, mind negatív értelemben elgondolkodtató volt. Az „*Orbántakarodj*”- bátorságát amúgy sem véltük olyan platformnak, amelyre tartósan lehetne politikai cselekvési stratégiákat építeni, de - sokakkal ellentétben - azt sem becsültük le, ha ennyi ember képes és kész mindezt nyíltan képviselni.

Ehhez képest pedig különösen szembetűnő lehetett az április 14-ei tüntetés generációs összetételének meglepetése. Ugyan már a koratavaszi CEU-tüntetések is megmutatkoztak a huszonévesek tiltakozási kapacitásainak ereje, de akkor még ezt meg lehetett magyarázni a témakör közvetlen érintettségének természetes hatásaival. Ezúttal viszont azt lehetett képszerűen és kézzelfoghatóan illusztrálni, amit a későbbi vizsgálati adatok többszörösen is igazoltak: A Fidesz támogatói bázisa megroppant a fiatalabb korosztályok soraiban. A másik meglehetősen körülményes az ellenzéki pártokkal szembeni kifejezett ellenszenv és bizalmatlanság ereje jelentette. Kutatóként persze mi is tisztában voltunk mindama mulasztások/árulások és tehetetlenkedések jelentőségével, amelyeket az ellenzéki pártok e téren már jóideje felmutattak. Arra viszont kevésbé számítottunk, hogy a csalódottság/becsapottság érzései ennyire kiterjedt tömegérzelmekben is tudatosodtak már. Mindebből viszont értelemszerűen következett egy-két további hiányérzet megfogalmazása:

- Ki és mi fogja koordinálni/szervezni a további tüntetéseket?
- Ki és mi választja majd ki a szónokok körét, az elhangzó mondanivalók súlyozását?
- Lehetséges-e program nélkül fenntartani a társadalmi elégedetlenség tagadhatatlanul magas szintjét?
- Lehetséges-e vezetők/vezérek nélkül, intézményesedési lépcsők igénybevétele nélkül megőrizni az elégedetlenség kialakult szintjeit?
- Lehetséges-e egy olyan stabil rendszert - mint amilyen az Orbán rendszer - az utcáról megszorogtatni, netén megdönteni?

Továbbá értelemszerűen fogalmazódott meg néhány további - nem is hiányérzet, hanem – várható következmény:

- Mit szól majd mindehhez a Fidesz?
- Mit tehet az ellenzék ezzel az újfajta karanténnal?

Az első, meglepően nagy tömeget megmozgató demonstrációnak talán épp e főnti dilemmák miatt is váratlanul nagy visszhangja támadt, s nem csoda, ha az újságírók/elemezők éppen a főnti kérdésekre próbáltak válaszokat találni:

Százezres „bolhacirkusz”- Népszava, ápr.16

Csalódásmozgalom.168 óra. Ápr. 19.

Tüntetések, MnCs. Ápr. 19.

Irány nélkül. HVG. Ápr. 19.

Talpra ejtett nemzedék. HVG. ápr. 19.

<https://merce.hu/2018/04/15/120-ezren-mar-tudjuk-nem-vagyunk-egyedul/>

<https://merce.hu/2018/04/15/londontol-lisszabonig-igy-tuntettek-tegnap-a-kulhoni-magyarok/>

<https://444.hu/2018/04/15/fiatalok-es-idosek-radikalisk-es-liberalisk-tizezrei-tuntettek-egyutt>

<https://444.hu/2018/04/14/orbanized-crime-meg-egy-csomo-eros-transzparens-a-szombati-tuntetesrol>

<https://24.hu/belfold/2018/04/15/igy-vonult-soros-szazezres-fegyvertelen-zsoldosserege/>

http://hvg.hu/itthon/20180415_Egeszen_kulonleges_hangulatu_szurrealis_kepeket_hozott_a_szombati_gigatuntetes_szombat

http://hvg.hu/itthon/20180415_Kialakult_a_centralis_ellenzeki_eroter_es_mindenkit_nehez_helyzetbe_hoz

http://hvg.hu/itthon/20180414_Itt_a_Kossuth_teri_tuntetes_szonokainak_nevsora

<http://www.atv.hu/belfold/20180415-szazezres-tomeg-a-kormanyellenes-tuntetesen-a-fidesz-szerint-csak-bolhacirkusz/hirkereso>

Egy héttel később már némileg megváltozott az alaphangulat, bár még mindig legalább ötvenezeres tömeg tette tiszteletét. Felerősödött az ellenzékkel szembeni bizalmatlanság, az „ellenzékváltó” hangulat, a szétesettség és a tanácstalanság viszont sokkal szembe tűnőbbé vált. A neten folyó vitákban is mindinkább szembe kerültek egymással a radikális, azonnali megoldásokat követelők, és a hosszabb távon gondolkodó stratégiák elképzelései. Továbbra is kínzóan megválaszolatlanul maradt a kérdés: voltaképpen mi is lenne a tüntetések célja és az általuk elérni kívánt eredmény? Mindezek egyértelműen vetítették előre a soron következő tüntetések kudarcait, amennyiben e dilemmák továbbra is a levegőben lógva maradnak.

<https://merce.hu/2018/04/15/120-ezren-mar-tudjuk-nem-vagyunk-egyedul/>

<https://merce.hu/2018/04/15/londontol-lisszabonig-igy-tuntettek-tegnap-a-kulhoni-magyarok/>

<https://444.hu/2018/04/15/fiatalok-es-idosek-radikalisk-es-liberalisk-tizezrei-tuntettek-egyutt>

<https://444.hu/2018/04/14/orbanized-crime-meg-egy-csomo-eros-transzparens-a-szombati-tuntetesrol>

<https://24.hu/belfold/2018/04/15/igy-vonult-soros-szazezres-fegyvertelen-zsoldosserege/>

http://hvg.hu/itthon/20180415_Egeszen_kulonleges_hangulatu_szurrealis_kepeket_hozott_a_szombati_gigatuntetes_szombat

http://hvg.hu/itthon/20180415_Kialakult_a_centralis_ellenzeki_eroter_es_mindenkit_nehez_helyzetbe_hoz

http://hvg.hu/itthon/20180414_Itt_a_Kossuth_teri_tuntetes_szonokainak_nevsora

Ilyen előzmények után szerveződött meg az a május 8-ai tüntetés, amelyen az új parlament alakulása, valamint Orbán Viktor újbóli eskütétele alkalmából szerették volna az érintettekkel érzékeltetni a tömegmértű elégedetlenség tényeit. Nos, a hatóságok ezúttal feladták a korábbi - tartózkodó jellegű - álláspontjukat és az utolsó egy két nap során a tüntetés körülményeit, lehetőségeit illetően olyan tömegű, ellentmondásos információkat zúdítottak a tüntetni vágyók nyakába, aminek következtében már az is csoda, hogy még így is több ezren kimerészkedtek a Kossuth térre, s annak környékére. Ekkora már azonban csak a megszokott, gyakorlott tüntetésjárók adtak egymásnak találkát, s ezt a happening-hangulatot is szétzilálta az idejében érkező - kormánypárti – vihar ereje.

Pedig... a szónokok már kezdtek éppen kellően sokszínűvé és érdekessé válni, és éppen elkezdődhetett volna annak fel- és megismerése is, hogy az Orbán-rendszerrel szemben lévők magukban is olyan tarka, sokféle elégedetlenséget megtestesítő tömegnek a letéteményesei, amelyben egymásról is roppantul vékonyka ismeretek vannak. Szóval, egy meglehetősen ígéretesnek tetsző tanulási folyamat kezdetén tört meg a tüntetэшullám.

Ilyen alkalmakkor szükségképpen szokott kitörni az a vita, hogy volt-e, van-e értelme az egész tüntetэшdinek? A magunk válasza előtt tennék még egy rövid kitérőt arra nézve, hogy a leginkább érintettek mindegyike hogyan is reagáltak.

- Az ellenzéki oldalon nagy volt a zavar, hiszen mindez lényegében egybeesett az amúgy is kikerülhetetlen belső viták tisztázó folyamataival, s igyekeztek nem részt venni a róluk szóló diskurzusokban. Ennek megfelelően a hozzájuk kötődő - és mindinkább minimális befolyású - médiavilág is inkább értetlenkedett és fanyalgott, ha a tüntetéseket kellett kommentálniuk.
- A kormányzati oldalon felváltva működtettek kétféle stratégiát. Részben igyekeztek kriminalizálni és nevetségessé tenni mindent, ami a tüntetésekhöz volt köthető. Részben pedig felhasználhatónak gondolták az újabb, civilelles kampányaik fűtőanyagaihoz. Ebben az értelmezésben pedig a napnál is világosabb lehetett a hívek számára, hogy a bukott - értsd: a választásokon vereséget szenvedett... - Soros-birodalom továbbra sem nyugszik, és nem is fog addig, amíg végleg föl nem számolják a titkos működési alapjaikat is. Azt is mondhatnánk, hogy a tüntetők nagyszerű illusztrációkként szolgáltak az újabb civilelles rohamok beindításához. Azért a legfontosabb

következtetéseket szemmel láthatóan levonták, mert még a nyári szünet előtt sürgősen újra szabályozzák a gyülekezési törvények passzusait...

A magunk mérlege némiképpen másképpen mutat. Szerintünk nem volt sem felesleges, sem pedig komolyabb következmények nélküli ez az egyhónapos tüntetэшullám. Részben éppenséggel a generációs jellegzetességei miatt nem. Kifejezetten örömteli és biztató, hogy a legújabb korosztályok uniós és demokrácia-elkötelezettsége kézzelfogható cselekvési hajlandóságokban is meg tudott és képes is megmutatkozni. Egyúttal azt is üzenve, amit már a Momentum felbukkanása kapcsán is észlelni lehetett, hogy ti. a politikai mezőben megjelent és most már szerepet kért az a korosztály is, amely már egyértelműen a rendszerváltás utáni idők teremtménye.

Részben pedig az elmúlt években - nagyjából 2000 után – folyamatosan, vészesen beszűkült a „politikai részvétel” eredetileg meglehetősen sokszínű és igen tágas kategóriája a *választói magatartás* vidékére, s ebben a csapdában vergődve jutottak hosszabb és megérdemelt válságba az ellenzéki pártok is. Ők is elfeledkeztek az ezerféle egyéb közösségi/politikai részvételi formákról és elhitték magukkal is a mandátumvadászat és a szavazatmaximalizálás mindenhatóságát. Ahol is, ebben a feltételrendszerben csakis vesztesek lehetnek. E tüntetэшullám számukra is kellő ébresztőerőt jelenthet, ám a tüntetések megszervezésében részt vevők számára olyan politikai/részvételi iskolát, mintatanulási lehetőségeket, amelyeknek a későbbiekben még nagy hasznát vehetik.

Tudjuk, a hagyományos párttáborok hívei között nagyon sokan akadnak, akiknek mindezek jelentéktelennek tűnő mozzanatok, mi viszont úgy látjuk, hogy a politikai identitáskeretekért folyó versengésben az Orbán-rezsim akkora előnyre tett szert, aminek a ledolgozására csak akkor nyílik majd esély, ha elkezdődik az újfajta - szemben álló - identitások szisztematikus kiépítése. S ebben ez a tüntetэшullám tíz- és tízezreknek adhatott nemcsak élményt, nemcsak eligazodási lehetőségeket, hanem olyan alapokat is, amelyekre a későbbi politikai erők is sikeresen támaszkodhatnak - ha lesznek ilyenek.

Ebbéli álláspontunkban nem feltétlenül állunk egyedül, hasonló meglátásokat részletekben és - néha egészben is – megfogalmaztak mostanában többen is. Mindenekelőtt Lakner Zoltán cikksorozata a 168 óra hasábjain:

- A hegemonia útján. 168 óra, ápr. 19.
- Mindent előlről. 168 óra, máj. 10.
- Üllő vagy kalapács. 168 óra. Máj. 31

Hegedűs Dániel szintén hasonló gondolatmenetet írt minderről:

- Ellenzéki stratégia a hibrid rezsimben. HVG. Máj. 3.

Kardos András az idei évben az ÉS-ben írott esszéiben mindennek a legáltalánosabb kereteit is megfogalmazza, miként Valcsicsák Imre alábbi írása is:

- Okulásul szolgáljanak. És. máj. 25.

További adalékok, fontos részletek még minderről:

http://hvg.hu/itthon/20180520_Kifulladoban_az_Orbanellenes_tunteteshullam_de_lesz_meg_ok_demonstralni

<https://merce.hu/2018/05/12/letrejohet-egy-osztalyokon-atnyulo-ellenzeki-tarsadalmi-zerzodes/>

http://hvg.hu/itthon/20180501_marki_zay_peter_is_felszolat_a_momentum_majus_1jei_tuntelesen

<https://merce.hu/2018/05/01/tuntetesek-sora-jon-a-parlament-alakulo-ulese-elott-es-alatt/>

6.2.Mozgások és helykeresések az ellenzéki oldalon

Amint az könnyen megjósolható volt, az ellenzéki pártok többségét meglepte a Fidesz újabb nagyarányú győzelme és a saját vereségük mértéke. De még inkább az a váratlan tény, hogy a hön áhitott magas részvételi arány egyáltalán nem az ellenzéki szavazóbázisnak kedvezett. Sőt...Ilyen eredmények nyomán úgyszólván a leginkább kézenfekvő alapkérdés lehet annak feltétele: ki a hibás? Ki hibázott leginkább?

6.2.1.A bűnbakkeresés első fokozata: mások hibái

A legelső körben természetesen kerülnek elő mindazon partnerek, kényszerű szövetségesek vétkei/bűnei, mulasztásai, akikre mutogatva esetleg remélhető a saját felelősségbevallás kínos feladatának elodázása. A baloldal számára éppen ezért nagyon is kapóra jött az, hogy egy-két napon belül ki lehetett számítani az LMP-s jelöltek vissza nem léptetésének igen komoly következményeit. Budapestet az ő visszalépéseikkel pl. teljesen meg lehetett volna szerezni. (Ennek részleteiről bőszéggel írtunk az első részben már.) S ahogyan már ez ilyen alkalmakkor lenni szokott: egy-két héten belül az LMP-ből nyílt Fidesz-bérenc, megfizetett és árokásó ügynökség stilizálódott. Mindennek meg is lett a maga következménye, mert az LMP vezérkarára olyan erejű külső médianyomás helyeződött, amit nem is tudtak komolyabb károsodások nélkül elviselni. (Ennek részleteiről később még megemlékezünk.)

A másik bűnbak-szerepet a baloldalon belüli viták során a DK érdemelte ki, s meg kell azt is állapítani, hogy – nem egészen érdemtelenül. A két, külön indítandó pártlista végül is az

ő kifejezett kívánságuk volt. Gyurcsány Ferenc a maga pártszempontjait mérlegelve talán még győztesnek is érezhette magát - és ezt még nyilvánosan meg is tette...- igen ám, de az összkép mégis csak az lett, hogy ez a végtelenül hosszadalmas huzavona a négy évvel korábbi baloldali szavazóbázist csaknem a felére apasztotta.

Az ellenzéki közvélemény nagyvárosi része pedig úgyszólván valamennyi pártot elmarasztalta amiatt, hogy a számtalanszor belátott/beígért/elismert összefogást végül nem voltak képesek megvalósítani. Érdekes jelenség, de ebben a felfokozott méltatlankodásban alig-alig hangzott el annak a ténynek a belátása, hogy a Jobbik tulajdonképpen egyszer sem tett olyan gesztust, mintha kedve lett volna összefogni a baloldallal. Ez az igény leginkább balról lett deklarálva.

Végül, de nem indokolatlanul, április nyolcadika után már minden párt és pártvezető belátta, hirdette, elmondta és felpanaszolta, hogy ebben a választási rendszerben eleve nem volt lehetséges megverni a Fideszt. Tehát, a Fidesz a legfőbb vétkes...Ez persze a lényegét tekintve igaz is, de... Így volt ez már a választások előtt is, ezeket a feltételeket évek óta lehetett már tudni, és akkor joggal vetődhet föl az a kérdés is, hogy miért tetszettek elindulni? Miért tetszettek leendő kormányfő-jelöltként viselkedni? Miért nem tetszettek minderről értesíteni azt a – majdnem hárommillió – szavazótömeget is, amely Önöknek hitt, Önökben bízva ment el szavazni?

Lehetséges mindezekre kioktató válaszokat is adni, de az az igazság, hogy e tagadhatatlanul fogós dilemma alkalmi feloldására még a legújabb hazai belpolitikai folyamatok is szolgáltatnak kellően elfogadható és követhető mintát. Majtényi László tavaly úgy vállalta el az ellenzéki köztársasági elnökjelöltséget, hogy eleve tudta esélytelenségének százszázalékos voltát. De úgy játszotta végig az eleve esélytelen játszmát, hogy meg tudta indokolni a vesztes mérkőzés értelmét. S éppen ennek köszönhetően ő ebből a politikai vereségből erkölcsileg győztesen tudott kikerülni. Mutatis mutandis – ezek a pártok is megtehették volna, hogy végig játsszák a kampányt, úgy tesznek, mintha tényleg versengő erőterben lennének, és közben bemutatják azt is, milyen is lenne az az ország, amelyben ők kormányoznának.

6.2.2.A bűnbakkeresés második fokozata: saját vétkeink

A legnagyobb vesztesnek a Jobbik vélte magát, ezért nem meglepetés, ha a legélesebb belső háború az ő soraikban ment végbe. Vona Gábor még a választási kudarc éjjelén lemondott, s szinte már a következő napon megkezdődött a radikálisok, illetve a néppártosodási stratégiát továbbra is követni szándékozók közötti éles belharc. Május közepén végül is elérkezett annak

is az ideje, hogy új elnököt válasszanak, s ahogyan Sneider Tamás 298:256-arányban győzte le ellenfelét (a fölöttébb talányos életutat maga mögött tudó Toroczky Lászlót), abból már előre lehetett vetíteni a későbbi pártszakadás esélyeit. Írásunk idején éppen a bíróságon jegyezteti be új pártját a vesztes fél. Ráadásul a Fidesz továbbra sem kegyelmez legeltökéltebb ellenfelének, s a korábbi ÁSZ-döntés újbóli felmelegítése révén igyekszik gazdaságilag is lehetetlenné tenni legradikálisabb kritikusanak fennmaradását. Mit mondjunk...? Nem túl biztató kilátások.

Az LMP esetében némileg hasonló dramaturgia szerinti heteket figyelhettünk meg április után. Sorra léptek ki a neves alapítók, rendre bevádolták egymást a médiában, naponta szerepelhettek a hírtelevíziók megmondóműsoraiban. Két hónapon át többet szerepelhettek, mint előtte, a kampány idejében. A nyár kezdetére végül összeállni látszik az az új csapat, amelynek személyi összetétele és eddigi megnyilatkozásai eleve egyértelművé tehetik a sokszorososan tagadott/elutasított Fidesz-szatellit-szervezeti szerepkör továbbélését. (Amikor éppen ezeket a sorokat írjuk, megjelent a július 5-ei Magyar Narancsban egy olyan alapos, átfogó és kellően dokumentált krónika, amiből világosan kiderülhet, hogy e mostani LMP karakterének legnagyobb kérdőjele a Schmidt Máriához fűződő természetes viszonyból adódik...)

Az MSZP-ről kevés mondanivalónk van. Minden úgy megy, mint korábban, csak egy apró probléma fedezhető fel. Az, hogy ez a „korábbi út” legalább tíz éve feltartóztatlanul lefelé vezet. A sötét és fölöttébb zavaros alkuk létrehozói továbbra is bent ülhetnek a parlamentben, továbbra is kaphatnak majd egy-két bizottsági tagságot, és továbbra is lesz nekik naponta húsz másodpercük valamelyik tévében arra, hogy elmondhassák: miféle gyalázatot művelt már megint az Orbán-kormány. Most is lemondott a legutolsó elnökük, most is látványos harcban állt minden érintett az új székekért, és most is meghozták a szokásos háttéralkuk révén a belső béke legújabb személyi konstellációját, most is elmaradt a páratlan vereséggel való szembenézés komolysága. **(Tovább a lenini úton. Egészen a városszéli szoborparkig.)**

6.2.3. Mégis mi lenne az ellenzék feladata?

Mármint túl azon, hogy megoldják a maguk keltette személyi konfliktusokat és megtalálják legújabb vezetőiket. A pártokról szóló híradások, valamint az elmúlt két hónapban adott interjúk alapján négy olyan témakört lehetett felfedezni, ami ténylegesen lefoglalta/foglalkoztatta az ellenzéki pártok személyes megjelenítőit:

- Bemennek-e a parlamentbe, avagy eleve rendezkedjenek be a parlamenten kívüli /és így a rendszeren kívüli / létezés nagyon is kényelmetlen világába? E dilemma értelmét

- azzal lehet megindokolni, hogy az elmúlt nyolc évben sem tudtak a parlamentben semmi érdemlegeset elérni, s az újabb kétharmad nyomán erre még kevesebb reményük lehet.
- Meg kellene újulniuk, de nem tudni, hogy ezt mivel lehetne kifejezésre juttatni. Pártkeretek között erre a tipikus válasz az új vezetők megtalálása szokott lenni. Ez most is megtörtént, de a vereség ezúttal olyan méretű volt, hogy mindegyikük tisztában van a személyi megoldások kevésbé elegendő mivoltával.
 - „*Vidékrekellmenni*” - ...mondogatta április után mindegyik párt vezető csoportja, de e tagadhatatlanul elsőrendű igényről bővebben egyikük sem tud nyilatkozni. Az igény valós, hiszen az eredményekből ők is megtanulhatták, hogy a Fidesz 2018-ban mindenekelőtt a kisebb településeken verte el irgalmatlanul az ellenzéki pártokat. (A magunk álláspontját minderről majd a következő alpontban mondjuk el.)
 - S végül: váratlan és kényszerű feladatként jelentkezett az, hogy hangot és kapcsolatot kellene találniuk az új elégedetlenség tömegeivel. Azokkal, akik szerint amúgy áprilisban az ellenzék is leváltották... Mi tagadás: kínos feladat ez. Ellenük aligha küzdhetnének, velük meg alig lehet együttműködni. Pedig hosszabb távon nincs más lehetőségük. (Érdekes volt látni a már említett nagy tüntetéseken ahogyan az ellenzéki vezetők egyszerű magánemberekként, a tömegben felolvadva voltak kénytelenek hallgatni mindazokat a nagyhangú jelszavakat, amelyekről addig éveken át ők szónokolhattak, igaz: hivatás szerűen...

Források a pártok egyenkénti helyzetéhez:

A Jobbikhoz:

Szédelgő szélsőségesek. 168 óra, máj. 17.

Radikális, nem is. HVG. Máj. 17.

Csak ki kell bekkelnünk... Gyöngyösi Márton-int. He Vá. Máj. 31.

<https://merce.hu/2018/05/12/54-szazalekkal-verte-meg-sneider-tamas-toroczka-laszlot-a-jobbik-elnoki-posztjaert/>

LMP-hez:

Még zöld... Fordulat az LMP-ben. HVG. Jún. 7.

Az LMP hagyott el... Hadházi-int. Magyar Hang. Jún. 29- júl. 3.

Mi történik az LMP-ben? MnCs. Júl. 5. Keller-Alánt Ákos hosszú elemzése.

https://index.hu/belfold/2018/04/20/interju_szel_bernadettel_az_lmp_tarselnokevel_nem_lesz_bojkott_nem_felek_orbantol/

A baloldal helyzetének alakulásáról lesújtó és meglehetősen aprólékos krónikát adott közre

Bokros Lajos: A baloldal árulása. ÉS. Jún. 29.

További érdekes elemzések még:

http://hvg.hu/itthon/20180421_gyuresany_alaposan_atverte_az_mszp_t

<https://merce.hu/2018/05/29/a-magyarok-elsopro-tobbsege-baloldali-elveket-vall-csak-epp-a-baloldali-partoknak-nem-hisz/>

http://mandiner.hu/cikk/20180530_constantinovits_milan_hogyan_veszits_2022_ben_6_1_jo_tanacs_az_ellenzeknek

<https://24.hu/belfold/2018/05/29/hiro-nagy-andras-a-baloldalnak-meg-hazai-palyan-is-gondjai-vannak/>

6.2.4. Ellenzéki teendők - másfajta nézőpontból

Az elmúlt negyedév során nemcsak a négy-öt ellenzéki formáció megszólalói mondhatták el, hogy mit gondolnak az ellenzék számára leginkább megoldandó feladatokról. A szélesebb elemzői körben is számtalan olyan megoldás, javaslat, program, egyéb stratégiai jellegű megfogalmazás látott napvilágot, amelyből kellően részletes kép rajzolódhatott ki mindarról, ami az ellenzékre a következő négy év során várhat. Az viszont egyértelműen állapítható meg, hogy az elemzői kar javaslatai sokkal radikálisabbak, összehasonlíthatatlanul mélyebb változásokat vizionálnak annál, mint amit a pártok elitjei megfogalmaztak. A részletekbe nem elmerülve e meglátásokat nagyjából három csomópont köré lehet csoportosítani.

- A komolyabb elemzések elvetik a parlamentbe bemenni/kimenni-alternatíva felállítását. Meggyőzően érvelnek amellett, hogy a kétféle politizálás egymás mellett is kiépíthető, gyakorolható. Sőt, a pártoknak kötelességük is lenne mind a két szférában az eddigieknél külön teljesítménnyel előállni. /A legjobban alátámasztott érvelés Vásárhelyi Mária esszéjében olvasható: *Kívül tágasabb? ÉS. Máj. 18.*/
- Abban is megegyeznek, hogy az eddig követett ellenzéki politizálás kimerítette összes lehetőségét, s nincs mit folytatni. Előlről kell kezdeni mindent. Az alapoktól. A legelemibb hálózatépítéstől, a valós társadalmi bázisok megtalálásától az elveszett profilok felépítéséig.
- S ami szintén közös álláspont: alternatív világkép megalkotása nélkül változatlanul és az idők végzetéig esélytelenek lesznek a Fidessel szemben. (Mondhatnánk, hogy ezek nem új felismerések, mert már évek óta sokszor elhangzott megállapítások. De a mostani vereség méretei talán alkalmat teremtettek a komolyan vételükhöz is.) Amíg az ellenzék a Fidesz által produkált világ szimpla kritikusa, amíg nincs helyette saját jogon megformált világkép, vízió, történet, addig eleve vereségre ítéltettek.

Az ellenzék teendőiről megjelent írások tömegéből beérjük a legjellemzőbb írások említésével, s ezek között is a már hivatkozott Lakner-elemzések tűnnek a leginkább megalapozottaknak. Közülük is:

- Mindent előlről. 168 óra. Május 10.

-

E sorok írója is megpróbálkozott az ellenzéki teendők összegzésével:

- http://sztarklikk.hu/keri_laszlo_blogja/level-az-orban-rendszert-levaltani-akaro-leend-ellenzekhez/337328

-

Lengyel László-már idézett írásai is az új korszak konkrét teendőit körvonalazza:

- <http://nepszava.hu/cikk/1157928-lengyel-laszlo-orban-kiralysag-es-budapest-koztarsasag>

Az ellenzéki zűrzavar általános állapotáról kellően színes körképet ad:

- Sok Júdás messiást győz. HVG. Ápr. 26.

További hasznos elemzések:

https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/04/11/orban_ellenzekenek_harom_lehetseges_utan/

[http://nepszava.hu/cikk/1157351-az-](http://nepszava.hu/cikk/1157351-az-utan?utm_source=mandiner&utm_medium=link&utm_campaign=mandiner_201804)

[https://merce.hu/2018/04/11/a-helyseg-kalapacsa-avagy-igy-szulethet-ujra-az-ellenzek-](https://merce.hu/2018/04/11/a-helyseg-kalapacsa-avagy-igy-szulethet-ujra-az-ellenzek-magyarorszagon/)

[magyarorszagon/](https://merce.hu/2018/04/11/a-helyseg-kalapacsa-avagy-igy-szulethet-ujra-az-ellenzek-magyarorszagon/)

http://mandiner.hu/cikk/20180530_constantinovits_milan_hogyan-veszits-2022-ben-6-1-jo-tanacs-az-ellenzeknek

<https://444.hu/2018/05/28/az-ellenzek-a-ketharmad-osszeizzadasa-utan-sem-allt-meg-a-lejton>

Egy rövid utószó gyanánt csak annyit szeretnénk megjegyezni, hogy a következő fejezetből egyértelműen lehet majd kivenni azt a fejleményt, ahogyan a 4. Orbán-kormány meglehetősen alaposan készülhetett fel az április utáni időszak általuk legfontosabbnak tartott teendőinek a könyörtelen és ellentmondásokat nem tűrő kivitelezéséhez. Magyarán: nagyon is pontosan tudják és tudták, hogy mit akarnak tenni a következő években.

Ehhez képest az ellenzék nemcsak azt nem tudja, hogy mit szeretne tenni a következő években, hanem még arról is csak sejtéseik vannak, hogyan is határozzák meg önmaguk helyét és jövőbeni szerepüket. Sem együtt, sem pedig külön-külön nincsnek abban a helyzetben, hogy képesek legyenek stratégiai módon látni - akár önmagukat is. Így pedig meglehetősen nehéz lesz felnőni az érdemi versenytársi pozícióhoz.

„semmi kétség semmi kétség
ez itt már az egyszerűség
kényszerűség - nagyszerűség
a semmihez örök hűség”

Szilágyi Ákos: (szümbolon) ÉS, 2018. június 15.

7. A kormányzás – az átépítés alatt zavartalanul folyik

Az talán nem szorul különösebb indoklásra, hogy a választásokat követő hetek mozgásai közül miért éppen a kormányzati változásoknak tulajdonítjuk a legnagyobb jelentőséget. Avagy, érdemes e fönti kijelentést még pontosabbá tennünk. Változásokat leginkább a szervezeti szférában, a kormányzati szerkezetben érzékelhettünk, mert a tartalmi kérdésekben – a döntések tárgykörében, indokaiban, meghozataluk körülményeiben – úgyszólván semmiféle haladást nem láthattunk. S amennyiben mégis volt valamiféle mozgás, akkor azt leginkább a gyorsaság, az eltökéltség, a kivitelezés páratlan gördülékenység okozta. Ez sem meglepő, hiszen Orbán Viktor negyedszer rugaszkodott neki a végrehajtó hatalom irányításának, és az előző két évtized tapasztalatai nyomán már kivételesen rutinos kormányfőnek tarthatjuk. Először a kormányzati szféra szervezetszociológiai kérdéseit vesszük szemügyre, majd ezután áttekintjük a tényleges döntések körét.

7.1. Alakulás, szerkezet és látens problémák

A miniszterelnök megbízatásakor - május 10-én - elmondott beszédében legfeljebb azzal okozott meglepetést - annak, akit ezzel meg lehetett még lepni –, hogy nem is rejtette véka alá 2030-ig tervezett hatalmon maradásának vízióját.

<https://24.hu/belfold/2018/05/10/orban-viktor-leteszi-az-eskut/>

<https://merce.hu/2018/05/10/orban-2030-ig-keszul-es-kozos-kelet-europai-terseget-akar/>

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/orban-igazi-nagyvadakra-akarunk-vadaszni.1.285010.html>

http://hvg.hu/itthon/20180510_Orban_folytatja_es_talan_ma_az_is_kiderul_hogy_micsodat_percrol_percre

http://hvg.hu/gazdasag/20180511_orban_viktor_gazdasagpolitikai_irany_parlamenti_beszed

<https://444.hu/2018/05/10/orban-szerint-mi-egyedi-faj-vagyunk-akik-tobbet-adtak-a-vilagnak-mint-amennyit-kaptak-tole>

<https://24.hu/belfold/2018/05/10/6-fontos-tanulsag-orban-viktor-beiktatasi-beszedeabol/>

http://hvg.hu/itthon/20180510_Ennel_nem_lehetett_volna_fenyegetobb_Orban_az_etvagya_nem_csitul?s=hk

Egy-két hétig felizgatta a hazai médiumokat az a néhány változás, amely az új kormány tagjainak bemutatkozása alkalmából elhangzott, s tagadhatatlanul volt némi elemezni való a 4. Orbán-kormány összetételében is. A jelenlegi -14 tagú - kabinet tagjai között ugyanis a miniszterek felét olyan személyek jelentik, akiknek eleddig nem lehetett semmiféle politikai háttérrel tulajdonítani, magyarán úgy lépnek be a hatalmi térbe, hogy mögöttük semmiféle párt- és egyéb politikai támaszték nincsen. Mindennek egyidejűleg többféle jelentése is lehetséges. Egyrészt valamennyien nyugodt lélekkel tekinthetők a maguk területe szakembereinek, s ez talán éppenséggel örömteljes fejlemény is lehet. Másrészt viszont a jelölő kormányfőtől való személyes függés kizárólagosságát is jelenti, amennyiben nincsen számukra semmiféle egyéb védelmi garancia. (Ezt az erőteljes személyi kiszolgáltatottságot nem szabad lebecsülnünk. Gondoljunk például arra az esetre, amikor két-három évvel ezelőtt Rogán Antalt számtalan - meglehetősen kiérdemlett - támadás érte, ám a kormányfője még a parlamenti nyilvánosság előtt is azzal védte őt meg, hogy amíg az ő bizalma töretlen, addig érdektelen bármiféle bíráló.) Az új kormány május 18-án letehetette az esküjét, bár aktívabb - és továbbszolgáló - tagjai már a megválasztásuk előtt is igencsak egyértelmű, mondhatnánk, hogy kemény változások előhírnökeiként érzékeltették a 4. OVK nagyszabású hatalomkoncentrációs igényeit.

<http://sztarklikk.hu/kozelet/tiz-miniszteriummal-alakul-meg-a-negyedik-orban-kormany/337426>

https://index.hu/belfold/2018/05/11/ezzel_a_tiz_miniszteriummal_alakul_meg_az_uj_gyors_reagulasu_kormany/

http://hvg.hu/itthon/20180511_Parlament_vita_es_szavazas_a_miniszteriumokrol

<http://www.figyelo.hu/szoveg/v/itt-az-uj-kormany-teljes-nevsora/>

http://hvg.hu/itthon/20180428_orban_kormany_miniszterek_palkovics_gulyas_kasler_benko_bartfai_mager_nagy_istvan

http://hvg.hu/itthon/20180427_Fulke_Orban_nem_vezetni_iranyitani_akar

<https://merce.hu/2018/05/14/megvalasztottak-az-orban-kormany-uj-minisztereit/>

<https://merce.hu/2018/05/14/trocsanyi-bejelentette-a-fidesz-kulonbirosagait/>

<https://www.portfolio.hu/gazdasag/tenyleg-hozzanyul-az-orban-kormany-a-birosagi-rendszerhez--2.4.285288.html>

https://index.hu/belfold/2018/05/14/trocsanyiek_most_vegre_megcsinaljak_a_kulonbirosagokat/

http://hvg.hu/itthon/20180528_Soha_ennyi_allamtitkara_nem_volt_meg_Orbannak_se

http://hvg.hu/itthon/201820_keresztenydemokracia_fugefalevel_orbani_kanyarok_oltarbeli_tron

http://mandiner.hu/cikk/20180518_orban_ma_mi_vagyunk_europa_jovoje

<https://444.hu/2018/05/18/orban-bemutatta-az-uj-kormany-minisztereit-es-megismetelte-hogy-2030-ig-tart-ez-a-korszak>

https://index.hu/belfold/2018/05/18/parlament_orban-kormany_eskutetel_percrol-percre/

<https://merce.hu/2018/05/16/2030/>

<https://24.hu/fn/gazdasag/2018/05/15/peldatan-penzosztas-ment-a-valasztas-elott-a-miniszteriumokban/>

<https://magyaridok.hu/belfold/meg-kell-vedeni-az-eddigi-europai-eletmodunkat-3098284/>

Az újonnan kialakított kormányzati szerkezet azonban megérdemli az alaposabb figyelmet. Nem szeretnénk tanulmányyszerű mélységekig ez ügyben elhatolni, megelégszünk féltucatnyi figyelemre méltó fejlemény vázlatos megfogalmazásával.

- A leginkább szembeűnő változást a korábbi két „alkormányzati vízfej” lebontásában láthatjuk. Mind Lázár János, mind pedig Seszták Miklós kormányzati tereűumait az új struktúrában lényegében darabokra szedték szét. Olyannyira, hogy Lázár Jánost nemcsak a kormányzati kulcspozícióktól távolították el, hanem *az általa megteremtett Miniszterelnökséget négy - különböző szinten irányított - szervezeti egységgé*

darabolták fel. Seszták Miklós maghatalmú – pénzüjraosztó - kormányzati birodalma is egyelőre háromfelé lett szétválasztva.

- Az új szervezeti modell legnagyobb talányát majd az jelentheti, hogy férnek meg egymás mellett a központi kormányzati egységek? A Miniszterelnökség, a Miniszterelnöki Kormányiroda, valamint a Miniszterelnöki Kabinetiroda közötti határokat legfeljebb csak Orbán Viktor láthatja át, igaz, ebben a modellben ez is elegendőnek látszik. Amit kívülről is meg lehet érteni, az annyi, hogy a kormányfő köré felépített szervezeti modellben a miniszterelnöki pozíció alapján véve minden elképzelhető metszetben olyan teljhatalommá válik, amelynek következtében példátlanul centralizált hatalomgyakorlás következhet.
- Az új szerkezet talányait növelheti az egyes kabinetek leendő szerepe. A nemzetbiztonsági kabinetet érthető módon vezeti majd Pintér Sándor (egyúttal miniszterelnökhelyettesként is), miként a gazdaságpolitikai kabinet élén a - pénzügyminiszterré egyébiránt visszavedlett - Varga Mihály miniszterelnök-helyettesi megbízatása is jól jellemezheti az új struktúra leendő funkcióit. Egyedül a stratégiai kabinet majdani működése tűnik talányosnak. Az a gyanúnk, hogy ez a modell annak lehet az előképe, ahogyan Orbán Viktor a következő években sokkal inkább szeretne nemzetközi porondon vezető szerepet vinni, mint itthon. Ennek logikus leképeződése lehet az, ha egyidejűleg három helyettese is lesz. S ő pedig a három kabinetben érvényesíthetné az operatív irányítással kapcsolatos pillanatnyi igényeit.
- A korábbi kormányzati szerkezet „fejnehéz” volt, amennyiben a modellen belül aránytalanul túlsúlyos mozzanat lehetett a Lázár-vezette Miniszterelnökség. Ebben az új rendszerben viszont a „farnehézség” okozhat a későbbiekben gondot. (E jelzőket Stumpf István szíves - személyes - közléséből vettem át.) E farnehézség abban nyilvánulhat meg, hogy egy újonnan telepített minisztérium - Palkovics László innovációs tárcája - kapott számos olyan kompetenciát, amely egy szaktárca esetében meglehetősen szokatlan megoldás. Ami azt illeti, nem is kellett túl sokáig várni az új kormányzati szerkezetből adódó, váratlan és nehezen feloldható konfliktusokra. Még a nyári szezonkezdetkor tört ki a tudomány, a kutatások finanszírozása, valamint az MTA évszázados hagyományokon nyugvó pozícióját elemi érdekek mentén érintő vita, ami egyértelműen eme új helyzet-szülte konfliktus. (E tantörténet tanulságaira a későbbiekben még visszatérünk.)
- Némely szakírók már azt is észrevették, hogy az új kormány páratlanul nagy számú államtitkárral, helyettes- és szakállamtitkárral kezdte meg a működését. Ráadásul a

belépett 64 államtitkár egyelőre kevésnek tűnik, ugyanis éppen az új miniszterek szaktárcáinál olyan hatalmas kormányzati területek maradnak kormányzati irányítás nélkül, amely hiányosság a későbbiekben aligha tartható fenn. A HVG elemzése kellően meggyőző képet ad arról a káoszról, amelyet a jelen helyzet produkált. Ugyanakkor mély csönd honol a korábbi Orbán-kormányok egykori hangzatos ígérete felől, ahogyan eltökélten csökkentenék a kormányzati bürokráciát, mind a létszám, mind pedig a hatalom tekintetében. Június végén az egyes tárcáknál bevezetett létszámstopról érkeznek egyre-másra a hírek, másrészt viszont arról is, hogy a megfelelő minőségű kormányzati szakemberek megtartása érdekében lélegzetelállító fizetésemeléseket is lebegtetnek az illetékesek.

Egy-két hónap elteltével a legkevesebb, amit megállapíthatunk, hogy a 4.OVK legelső lépéseinek feltérképezése a minden korábbihoz képest centralizáltabb kormányrendszer képét mutatja, mindezt az üzembe helyezés számos zűrzavarával megtévezve. Többen is úgy látják, hogy ez a modell határozott elmozdulás a „félprezidenciális berendezkedés” irányába. (Az alábbi irodalmi hivatkozások közül Sárközy Tamás, Soós Eszter Petronella, valamint Szüdi János erősítik ezt meg.)

Úgy véljük, hogy mindez nem lehet meglepetés. Orbán Viktor töretlen hatalomgyakorlásának hosszú folyamatában régóta megfigyelhető tendencia volt a korábbról megszerzett informális befolyásolási lehetőségeknek előbb-utóbb történő *jogiasítása*. Azaz, a megszerzett pozíciókat, helyzeti előnyöket igyekezett minél előbb alkotmányos rögzítettségűvé tenni. Így aztán a kivívott hatalmi dominancia idővel az égtől származó, alkotmányos, mondhatnánk, külső kényszerek által diktált, természetes fölény képét ölti magára. Idő volt rá. Sőt. Ezután még több idő lesz rá.

Irodalom a kormányzati szerkezethez:

Sárközy Tamás: Nem látok okot rémületre. 168 óra. Máj 24.

Szüdi János: Az állam én vagyok. ÉS. Jún. 1.

A minisztert félreléptették. A Seszták-birodalom leépítése. HeVá. Máj. 31.

Burjánzás. Államtitkárok megsokasítva. HVG. Máj. 31.

Soós Eszter Petronella: Kinek kell(ene) itt elnöki(bb) alkotmány: És. Jún. 22.

http://hvg.hu/itthon/20180510_lazar_janos_orban_viktor_deak_ferenc_kossuth_lajos_oroszoszag_europai_unio_cassandra_level

http://hvg.hu/gazdasag/20180627_azonnali_letszamstopot_rendeltek_el_itthon_a_kozigazgatasban

7.2. Döntések, ügyek, és a 4. OVK első konfliktusai

Az egyes miniszterek parlamenti meghallgatása során nagyjából hasonló következtetésekre lehetett jutni, mint a kormányfő újbóli bemutatkozó - május tizedikei - beszéde nyomán. Arra, hogy a kormány zavartalanul folytatni fogja mindazt, amit eddig tett. Sőt - ha ez még lehetséges - akkor igyekezni fog a hatalmi szerkezet működését még gördülékenyebbé tenni. S ami sokakat talán meglepett: a migránsokra épített politikai univerzum egyáltalán nem a közelmúlt kampányterméke volt, hanem a kormányzati cselekvés további vezérfonala is. A választásokat követő egy-két hét elteltével valóban a „Stop Soros”- becenévre hallgató (korábban már elvetélt) javaslat vált a kényszeres közbeszéd elsőszámú témakörévé. Nem volt teljesen világos, miért is fontos e képtelenség olyannyira töretlen tovább erőszakolása... hacsak...

Hacsak nem az a tény, hogy most még éppen megvan az alkotmánymódosításhoz olyannyira szükséges kétharmad. És ki tudja? Mit hoz az ősz? Az influenza-szezon... a csalódott képviselők váratlan sasszéi..., és hátha még a Jobbik is magához tér, most még kénytelen lesz támogatni azt, ami amúgy az ő szájízük szerinti „megoldás” is. Most van itt az a pillanat, amikor még minden keresztül nyomható, amikor még sem az ország, sem az ellenzék nem tért magához, amikor még a fejüket csóváló európai partnereink is el vannak ragadtatva újabb kétharmadunk csodájától. Van ebben a logikában követhető szál, még ha ez a szál meglehetősen elfogadhatatlan premisszákon nyugvó megfontolások tömegén alapuló szemléletet is takar. Korábban ez a javaslat éppenséggel a burkolt/megkerült alkotmánymódosítási trükkök miatt bukott el, most viszont parttalanul lehetséges alkotmányozni.

E főnti gondolatmenetet e sorok írói kreálták - mentségünkre legyen, hogy megpróbáltunk az ezerfelé széttartó alkotmányozási rohamokra valamiféle egységes és érthető magyarázatot találni. Ugyanis a „Stop Soros” - farvizén május végétől június 20.-ig majdhogynem tucatnyi olyan igény, alkotmány-módosítási ötlet, jogalkotási szörnyszülött és közjogi képtelenség látott napvilágot, amelynek normális körülmények közepette még csak

megfogalmazódni sem lett volna szabad. Nem könyvet írunk, hanem negyedéves krónikát, ezért az alábbiakban csak egy-egy sornyi terjedelemben soroljuk föl mindama teremtményeket, amelyek többsége végül az eredeti törvényjavaslattal párhuzamosan futó - ún. „7. alaptörvény-módosítás” - keretei között

- vagy csomagban,
- vagy pedig párhuzamosan futó jogalkotási/módosítási

szándékok formájában kötötte le a T. Ház energiáit. Ezért még azt sem fogjuk külön jelölni, hogy melyikük lett önálló jogszabály, melyikből lett egyszerű módosítás, s melyek azok a kérdések, amelyek végül a június 20-ai alaptörvény-módosítás során válhattak alkotmányerejű normává. Kellő távolságból nézve teljesen mindegy, hogy az egyes javaslatok végül miféle jogi megoldások közepette kapták meg a maguk végső formáit. Csupán listaként felsorolva is fölöttébb érdekesek az érintett témakörök:

- menekültellenesség,
- menedékjog-korlátozás,
- menekülteket segítő szervezetek és személyek kriminalizálása,
- gyülekezési jogok korlátozása, a tüntetési lehetőségek szigorítása,
- Közigazgatási Bíróság létrehozatala,
- hajléktalanság kriminalizálása,
- a keresztény értékek védelmének alkotmányos kötelessége,
- a titkos megfigyelések/lehallgatások szabályainak partalanabbá tétele,
- média-nyilvánosság korlátozása a magánélet nyugalmanak ürügyén.

Elismerjük, e fenti felsorolás szinte valamennyi tagjának sorsát illenék önálló, esettanulmányoszerű keretek között feldolgozni. S erősen bízunk is abban, hogy e tanulmányok előbb-utóbb mind meg is íródna. Egyelőre az a helyzet, hogy főleg a „Stop Soros”, illetőleg az alkotmány-módosítás kapott olyan széleskörű figyelmet, aminek alapján e tanulmányok már ma is megírhatók lennének. Annyit megtehetünk, hogy a megszokottakhoz képest ezúttal nagyobb tételben adunk meg hivatkozásokat, hátha a későbbiekben - e források nyomán - kénytelenek leszünk egynémely esettanulmányt utólag elkészíteni. Most még nem tudhatjuk pontosan, hogy e lista mely tétele válik olyan mértékben konfliktusokkal telített üggyé, hogy az megérné az elkülönített foglalatosságát. /Az év végén már fogjuk tudni. /

Általános irodalom a május/júniusi alkotmányozási rohamokhoz:

A védtelen alkotmány./Szerető Szabolcs/ Magyar Hang, jún-15-21.

Pénzlevonás helyett börtön. Harmadszor is nekifut a kormány a Stop Sorosnak. MnCS. jún. 7.

Civilek a célkeresztben Pardavi Márta-int. 168 óra. jún. 21.

Talár, süllyedt. HVG. jún. 7.

Látvány és valóság. MnCs. jún. 28.

Mindenre van ember. /Lakner Z./ 168 óra, jún. 21.

Keresztes turul. /Halmai Gábor. / MnCs jún. 28.

Soós Eszter Petronella: Kinek kell(ene) itt elnöki(bb) alkotmány? ÉS. jún. 22.

Valki László: A lex CEU forrásai. ÉS. jún. 15.

Az alaptörvénymódosításról:

<https://merce.hu/2018/06/05/alaptorveny-modositas-es-stop-soros-salatatorveny-az-orbani-eszak-koreaban/>

<https://merce.hu/2018/05/29/alaptorvenybe-irja-a-fidesz-sajat-uj-birosagait/>

http://hvg.hu/itthon/20180529_Itt_az_Alaptorveny_modositasa_nem_sokat_lacafacazott_a_kormany

<https://444.hu/2018/05/29/benyujtottak-a-szigoritott-stop-sorost-a-btk-szigoritasaval-lehetetlenitik-el-a-civil-szervezetek-mukodeset>

https://index.hu/belfold/2018/05/29/igy_modosul_az_alkotmany_tilos_lesz_a_betelepites_korlatozzak_a_gyulekezesi_jogot/

<https://444.hu/2018/05/29/az-ensz-menekultugyi-fobiztosanak-hivatala-felszolitotta-a-magyar-kormanyt-hogy-vonjak-vissza-a-stop-sorost>

http://hvg.hu/itthon/20180529_helsinki_a_stop_sorosrol

A módosítások elfogadásáról:

https://index.hu/belfold/2018/06/28/ader_janos_allamfo_alairta_az_alaptorveny-modositast_es_a_stop_soros_torvenycsomagot/

<https://444.hu/2018/06/28/ader-szo-nelkul-alairta-a-legujabb-alkotmanymodositast-es-a-stop-sorost-is>

https://index.hu/belfold/2018/06/26/velencei_bizottsag_nemeth_zsolt_stop_soros_kulugy/

https://index.hu/belfold/2018/06/22/velencei_bizottsag_vissza_kell_vonni_a_stop_sorost/

<https://444.hu/2018/06/20/elfogadta-a-parlament-a-7-alkotmanymodositast>

Az egyéb, odacsapott kérdésekről:

- a gyülekezési jogról:
- http://hvg.hu/itthon/20180701_A_jovo_heten_vitaznak_arrol_a_kepviselok_lehete_Orban_haza_elott_tuntetni
- https://index.hu/belfold/2018/06/27/uj_gyulekezési_torveny_jon/
- https://index.hu/belfold/2018/06/29/fidesz_torvenyek_valtoztatas_tuntetes_kampany_valasztas_szigoritas_ellenzeker_szivato/
- <https://444.hu/2018/06/27/tobb-lehetoseget-kapna-a-rendorseg-hogy-tunteteseket-tiltson-le>
- <https://merce.hu/2018/06/27/nincs-nagy-gond-az-uj-gyulekezési-torvennyel/>
-
- a lehallgatásokról:
- http://b1.blog.hu/2018/07/01/matol_senki_sincs_biztonsagban_aki_veszelyt_jelenthet_orban_hatalmara
- <https://merce.hu/2018/06/30/holnapotl-barkit-figyelhet-a-nagy-testver-eletbe-lep-az-uj-buntetoeljarasi-torveny/>
- https://index.hu/belfold/2018/06/29/ezentul_leplezett_eszkozokkal_figyelnek_vasarnapotl_hatalyos_az_uj_buntetoeljarasi_torveny/
- <https://444.hu/2018/06/30/juliuistol-mar-gyanu-nelkul-is-nyomozhatnak-megfigyelhetnek-a-hatosagok>
- egyebekről:
- <https://merce.hu/2018/06/27/lex-tiborciban-tiltana-a-negativ-bulvarhireket-a-politikusokrol-es-csaladtagjaikrol-a-fidesz/>
- <https://mfor.hu/cikkek/vallalatok/az-oroszok-nyomasara-eltitkolnak-a-paksi-beruhazas-adatait.html>
- <https://blog.atlatszo.hu/2018/06/mar-136-milliard-forintnal-jarnak-a-belugyminiszterium-varba-koltoztetesevel-kapcsolatos-kiadasok/>
- <https://merce.hu/2018/06/27/meg-jobban-magara-szabna-a-valasztasi-torvenyt-a-fidesz/>

Nem könnyű a lényegét látni akkor, ha az ember még közvetlenül benne él ezekben az ellentmondásos folyamatokban, de nagyobb kockázatok nélkül annyit mégis megállapíthatunk, hogy az iménti - rémes és nehezen felfoghatóan borús jövővel fenyegető - lista egyszerre szolgálhat belpolitikai célokat és nemzetköziet is. A nemzetközi szálakról majd a krónikák záró oldalán teszünk néhány olyan megállapítást, amelynek keretei között talán érthetőbb lesz az, hogy Orbán Viktor áprilisi győzelme után, valamint az Unióban éppen zajló - sok szempontból sorsdöntő fontosságú – viták sűrűjében minden lehetséges eszközzel igyekezett a maga újonnan formálódó pozícióját megerősíteni. S e „minden eszköz” között a hazai, korlátlan tetsző törvényhozási eszköztár is fontos szerepet kapott.

A belpolitikai funkció kérdése szintén eléggé összetett jelenség. Egyfelől a lista minden egyes tétele nagyon is megfelelhet annak a két és fél milliós választói tömegnek, amely a Fideszt újbóli kétharmados hatalomhoz juttatta. Kiszolgálhatja az erős, határozott hatalommal szembeni igényeiket, továbbá csak olyan alapjogokat sért, amelyek iránt ez a közönség korábban sem érzett erős vonzalmat. Másfelől megerősítheti a korábbi kampány-kormányzás eddigi stílusát és értelmét. Lám, mi nemcsak a választások kedvéért soroztunk, migránsotunk, hanem ezt továbbra is nagyon komolyan gondoljuk. Olyannyira, hogy egy pillanatra sem fogunk lankadni. Harmadrészt - és ezt csak kevesen vették észre... - az elfogadott szabályok többsége könyörtelenül betömködi mindazon réseket, amelyek léte személyesen Orbán Viktort és a szűkebb környezetét már jó ideje nyugtalanította. A bíróságok önállósodási hajlamaitól, a kellemetlen adatok nyilvánosságra hozataláig, a tetszés szerinti tüntetők látványának zavaraitól a civilek okvetlenkedéséig.

Ezen a ponton érdemel megkülönböztetett figyelmet a kormányfő egy - feltesszük - tudatosnak szánt elszólása. Szokásosnak mondható pénteki rádiós monológjai egyikében - június 8-án - mintegy mellékesen megemlítette, hogy szeptembertől megkezdődik egy hosszadalmas, mintegy másfél éven át tartó „alkotmányrevíziós folyamat”, amelynek során tüzetesen felülvizsgálják a 2011-es alaptörvény egészét. Ne akadjunk azon most fel, hogy annak idején „gránitszilárdságúnak” tartotta ezt a jogalkotási terméket, mert a NER rendszerében még a gránitot is lehetséges vattacukorból előállítani. Érdekesebb eljárni azzal a lehetőséggel, hogy az alkotmány - a maga természetesen légius jellegével - eleve tele van olyan általános, nehezen konkretizálható alapkérdésekkel, amelyekből hetekre-hónapokra lehetséges lesz kormányzati eszközökkel vezérelt álviták, nemzetközi konzultációk tömegét lebonyolítani. Közéletet teremteni, mesterséges közéletet - ahelyett, hogy a köz maga hordhassa ki a neki

leginkább fontos kérdések körüli vitákat. **Szóval: másfél éves alkotmányrevízió...Így már tökéletesen érthető, hogy miért kellett a jövő évi költségvetésben csaknem 50 %-kal megemelni a kormányzati kommunikációs kiadások várható összegét.**

Negyedéves elemzésünk kormányzati fejezetének vége felé közeledve sajnálattal kell megállapítanunk, hogy az eredetileg megírandó probléma-regiszterünk számos fontos tételéről ezúttal meg kell feledkeznünk - így is minden idők legnagyobb terjedelmű krónikáját „sikerült” előállítanunk. Egy fontos afférról, azonban még ha csak felszínesen is, de mindenképpen meg kell emlékeznünk, mert az az érzésünk, hogy annak még meglepő és előzetesen kevésbé sejtett folytatása lesz.

A kampány hónapjaiban már számtalan apróbb jele akadt annak, hogy a jelenkori Fidesz-vezetésnek nemcsak a bukottnak tekintett 'ballib értelmiséggel' gyűlik meg folyamatosan a baja, hanem azzal az egykori nemzeti/konzervatív csoportosulással is, amely nemcsak a 2010-es váltáskor, hanem még utána hosszú éveken át is a megbízható közéleti szövetségese volt. E konfliktusmezőnek vált némileg váratlanul elsőszámú harci terepévé az MTA intézménye és egész testülete. S valljuk be, ez nagy vívmány, mert ezt a zónát 1990 után még egyetlen kormányzat sem próbálta komolyabban megvívandó harci területté változtatni.

Ezen a májusi/júniusi időszakban mégis ez történt. S hogy mindez figyelmetlenség, a kellő körültekintés hiányának a következménye, avagy nagyon is végig gondolt manőver eredménye? Ma még kevésbé lehet mindezt átlátni. Július első heteiben annyit tudunk tenni, hogy az érdeklődő hetilapokban megjelent alaposabb elemzések sorát megidézzük - azzal a megjegyzéssel, hogy az ő összképükből kevésbé lehetséges a véletlenek okozta mini-válságra következtetni:

- Letámadás. Veszélyben az MTA függetlensége. 168 óra. jún. 21.
- Laki Mihály :54 perc + 5 nap. ÉS. jún. 22.
- A kisgömböc motivációja. Kormányzati támadás az MTA és a független kutatóközpontok ellen. MnCS. jún. 21.
- Pénzfoglalás-tudományfinanszírozás. HVG. jún. 21.
- A szociológusok támadása csak ürügy. Magyar hang. jún. 22- 28.
- A főtudós. MnCs. jún. 21.
- http://hvg.hu/itthon/20180628_kormany_mta_akademia_fuggetlenseg_autonomia_stadium28_kor_kutatas_berek_palkovics_laszlo

- <https://444.hu/2018/06/27/kompromisszumot-kotnenek-a-kormannyal-az-akademikusok>
- <https://444.hu/2018/06/27/a-v4-ek-akademiai-egyhanguan-kialltak-az-mta-szabadsaga-mellett>
- https://index.hu/tudomany/2018/06/22/lovasz_laszlo_interju_mta_akademia_tudomanyfinanszirozas_palkovics_laszlo/

Mindezen írásokból kellő pontossággal rekonstruálható az a leplezetlen küzdelem, ami nemcsak a milliárdokért folyik, hanem az akadémiai kutatások még megmaradt önállóságának fenntarthatóságáért is. Írásunk idején még nem tudni, hogyan végződik majd ez a konfliktus. Meglehet, deus ex machinaként megérkezik majd a kormányfő és látványos engedmények sorozatával előállítható lesz a korábbi béke látszata. A mi magánvéleményünk szerint ennél sokkal, de sokkal nagyobb térről és fontosabb alapkérdésről van szó.

Álláspontunk megvilágításához egy kissé hátrébb kell lépnünk mind időben, mind pedig témakörökben.

Történt még a választások előtt, hogy a kormányzat hivatalosnak tekintett napilapjának a hasábjain elkezdődött egy olyan sorozat publikálása - Szakács Árpád...Ki az..? – tollából, amely hónapról hónapra haladva, tételesen vette számba a filmkészítőktől a folyóiratokig, a könyvkiadástól az irodalmi kánonig, a múzeumi kiállításoktól a színházi sikerekig – úgyszólván a mindennapi szellemi/termelési kultúra valamennyi területén azt, ahogyan a 'korábbi/bukott szoclib alkotók' változatlanul megőrizték a maguk fölényét.

Félreértés ne essék, eszünk ágában sincs belebonyolódni egy olyan szintű vitába, hogy Závada Páltól Pröhle Gergőig, Alföldi Róberttől Enyedi Ildikóig lehetséges-e, és érdemes-e ezernyi alkotót, kultúrmunkást egyetlen politikai hovatartozási címke alá besorolni. Ez nem a mi problémánk, hanem az illető újság és szellemi holdudvarának intellektuális horizontja. Amiért mégis mindezt szóba hoztuk: az a sorozat kapcsán kitört belső vitahullám hangneme, stílusa, közérzete és a belőle kihámozható hatalmi törekvések, politikai következtetések felsejlése.

E sorok írója rászánt fél napot arra, hogy végigolvasta mind a sorozatot, mind pedig az azóta közölt hozzászólási hullám írásait. Némi megdöbbenéssel és meglepetéssel érzékelt az egykori Csurka/ifj, Fekete Gyula/, a nemrég elhunyt Lovas István/ és a többi kultúr-frontharcos egykori szellemiségének, világvége-hangulatának újbóli tobzódását.

Mintha újból 1992-t íránk, mert huszonhat év múltán újból elemi erővel tört felszínre a magát nyolc évnyi Fidesz-kormányzás elmúltán is mellőzöttnek, kiszorítottak, kellően el-még meg-nem-ismertnek tartó, magát „nemzeti érzelmű értelmiségnek” tartó harcias csoportosulásnak az a fajta követelődző, már-már hatósági segítséget igénylő harsány csatakiáltása, amit nem lehetséges másként, hanem csak az erőteljes politikai nyomásgyakorlás különlegesen tanulságos példajaként értelmezni.

Aki ezt a sorozatot és a hozzászólásokat végigolvassa, az megfelelő képet alkothat magának arról a felfokozott leszámolási hangulatról, amely a mai Fidesz-kormányzati elitet körbe veheti oly alkalmakkor, amikor Kötcsén, a Várbazárban, a tusványosi rendezvényen, s bármely más, zártabb körben e megsértődött, örökös vereségtudattal megvert társaság tagjaival találkozik. **Szóval, ez a hozzáállás, közérzet lehet a mai, szűkebb politikai elit számára a mérvadó értelmiségi politika alapja. E sorozat nyomán már a legkevésbé sem csodálkozunk az MTA ellen indított támadásokon,** legfeljebb csak azon, hogy ez a patinás épület hogyhogy nem gyarapítja még Mészáros Lőrinc leendő szálloda-portfolióját, vagy miért nem szolgálja a Kedves Vej és a Leány idegenforgalmi ambícióinak kielégítését? Végül is, nagyon jó helyen, szép kilátásokkal megáldott helyen van, és a kedves papa majd az új munkahelyéről, a budai oldalról, nap közben még szemmel is tarthatná őket. /Amúgy ez a figyelem nagyon is rájuk férne. /

Igazán komolyan és jó szívvvel, ma még kellő higgadsággal tudjuk ajánlani minden kedves Olvasónknak, hogy nézze már meg ezt a sorozatot, és ha elolvasta, gondolkodjon el lehetséges tanulságai felől is.

A hozzászólások sora:

<https://magyaridok.hu/velemenynem-ezekkel-nem-lehet-3161770/>

<https://magyaridok.hu/velemenynehany-szo-mielott-olre-mennenk-3082960/>

<https://magyaridok.hu/velemenykinek-a-kulturalis-listaja-3161725/>

<https://magyaridok.hu/velemenykulturalis-kuldetes-budapestert-3102262/>

<https://magyaridok.hu/velemenya-liberalis-inkvizitorok-duhe-3163243/>

<https://magyaridok.hu/velemenyorsegvaltast-a-tudatformalasban-3173677/>

<https://magyaridok.hu/velemenyszikrabol-csiholtunk-tuzet-3208687/>

<https://magyaridok.hu/velemenytartalom-es-forma-3201496/>

<https://magyaridok.hu/velemenymitol-indul-be-a-ballib-korus-3231646/>

Maga az eredeti cikksorozat:

<https://magyaridok.hu/velemenyn/kinek-kulturalis-diktaturaja-2449939/>

<https://magyaridok.hu/velemenyn/kinek-kulturalis-diktaturaja-ii-resz-2696626/>

<https://magyaridok.hu/velemenyn/ma-jo-uzlet-gyuloletkeltes-2814504/>

<https://magyaridok.hu/velemenyn/kinek-a-kulturalis-diktaturaja-iv-resz-3035899/>

<https://magyaridok.hu/velemenyn/kinek-a-kulturalis-diktaturaja-v-resz-3123163/>

<https://magyaridok.hu/velemenyn/kinek-a-kulturalis-diktaturaja-vi-resz-3173641/>

8. Záró megjegyzések a kormány külpolitikai lépései kapcsán

Szemmel látható, ahogyan Orbán Viktor nemzetközi jelentősége növekszik. Néhány hónappal ezelőtt a nagy hírű Time-magazin címlapján köszönthettük őt, június végén pedig már az Economist is a címlapján tette közhírré nemzetközi ismertségének egy meglehetősen kézenfekvő magyarázatát. Ugyanis ezen a címlapon is hasonló kontextusban láthattuk viszont miniszterelnökünket, mint már korábban: Erdogan, Duerte és Putyin társaságában, azzal a főcímmel ellátva, mi szerint „*How strongmen subvert democracy*”. E rövidke bevezetéssel lényegében összegezhethetjük is hazánk jelenlegi nemzetközi helyzetének és megítélésének alapvető ellentmondását.

Egy rohamosan bonyolulttá váló, mindinkább soktényezős és meglehetősen törékeny nemzetközi viszonyrendszer közepette Orbán Viktor a maga eltökélt politikai vonalvezetésével kiküzdött személyének - s ezen keresztül bizonyos fokig országának is – egy olyan pozíciót, amelynek az elmúlt években egyre fontosabb lett a szerepe, ám e szerep megítélése világszerte inkább negatív, semmint pozitív. Még pontosabban fogalmazva, a hagyományos nyugati, a demokráciát alapvető értéknek tartó közéletben inkább riasztó és negatív példa a sikertörténete. **A 2008-as válságot követő évtizedben elkövetkezett átrendeződés során viszont fokozatosan értékelődik föl világszerte az az erőskezü, a nemzeti érdekekért határozottan harcolni képes, a hatalommal hatékonyan bánni tudó, nem lacafacázó és a választási nyerést is megszervezni képes, egyszemélyes vezetői karakter, amelynek ma már nemzetközileg is számontartott tényezője Orbán Viktor. Is.**

E főnti összegző gondolatmenet szem előtt tartásával a továbbiakban legfeljebb csak mozaikszerűen fogunk utalni az elmúlt hónapokban megfigyelhető külpolitikai mozgások hazai metszeteire. Mint ahogyan ezt korábbi összegzőinkben soha nem feleedtük írni, ezúttal is le kell szögeznünk, hogy e mostani időszakra továbbra is a nemzetközi viszonyok széttartó, mind több

konfliktusgócot kitermelő, egyre kevésbé átlátható, röviden szólva: egyre zűrzavarosabb időszakát éljük. E zavaros együttesből kiemelünk hat olyan csomópontot, amely számunkra is kitüntetetten lényeges, és megpróbáljuk ehhez hozzárendelni hazánk érintettségének jelenleg fontos vonásait²³.

- A zűrzavar kibontakozásában az amerikai elnök most már másfél éve élen jár. Olyannyira, hogy az idei év első hónapjait jószerével csakis az ő személyén keresztül megmutatkozó lépések segítségével lehet értelmezni - amennyiben e lépéseknek van valami értelme azon túl, hogy első látásra mindegyikük az elemi/nyers amerikai érdekek könyörtelen érvényesítését szolgálná. Második látásra azonban a legtöbbször az derül ki, hogy a legtöbbször még ez sem teljesen igaz, mert ezekkel - hosszabb távon - képes Amerikának is komoly károkat okozni. E bonyolult viszonyrendszerben a magyar-amerikai kapcsolatok - az USA felől nézve - lényegtelenek, nekünk viszont alapvető fontosságúak. Az elmúlt hónapok során számos apró jele volt annak, mintha a korábbi - befagyottnak tartható - viszonyokból elmozdulnánk a normalizáltabb/szövetségi kapcsolatok helyreállása felé. Megjött az új nagykövet (igaz...első útja a CEU rektorához vezetett, ami azért meglehetősen egyértelmű jelzés...), Szijjártó is végre találkozhatott amerikai kollégájával, s kilátásba helyezték egy leendő Orbán-látogatás esélyét is. A kevés értékelhető információból azért annyit megérthetünk, hogy mindennek az ára korábbi túlzott orosz függésünk lazítása kell, hogy legyen. */Pávadivat 168 óra, máj. 31. Barát József alapos körképe/*
- Az oroszok iránti lelkesedésünk amúgy is mintha alábbhagyna (más helyütt utaltunk a Paks II. kapcsán érzékelhető tévovaságokra), mintha Putyin sem jönne mostanában a megszokott gyakorisággal. (Valki László ÉS-beli esszéje azonban több mint elgondolkodtató: részletekbe menően leírja, ahogyan az elmúlt három-négy év során a civilek, valamint a Soros-elleni hisztériák kivitelezésében szolgálai módon követték a néhány évvel korábbi orosz mintákat... *Valki László: A lex CEU forrásai. ÉS. jún. 15.*)
- Az előző években tapasztalható V4-ek túlértékeltisége is mintha kicsorbulna a reális érdekkülönbségek-teremtette folyamatok következtében. Szólamok szintjén még mondogatják, de a gyakorlatban már nem sok jelét láthatjuk. Pedig... Egy körültekintő és okos esszé éppenséggel most mutatta ki, hogy a V4-ek országaiban kísértetiesen hasonló folyamatok zajlanak - párhuzamosan: mindenütt a végrehajtó hatalom kezd

²³ Terjedelmet megtakarító szándékból azt a megoldást választjuk, hogy az egyes relációk rövid jellemzésekör zárójelben megadjuk azt az írást, amelyben az adott problémakör leghasználhatóbb kifejtése elolvasható.

dominálni /az EU egyiküket sem képes megfékezni/, mind a négy országban a korábbi demokratikus intézmények visszaszorulása zajlik /az 1990 után kialakult nyilvánosságot mindenütt hasonló eszközökkel korlátozzák/, a civilellenesség mind a négy országban összekapcsolódik az összeesküvés-elméletekkel stb. Némi malíciával azt is mondhatnánk: a V4-ek a lefelé csúszó pályán előbb-utóbb tényleg hasonló szintre juthatnak.../ *Zgut Edit: Változatok illiberalizmusra. ÉS. jún. 29./*

- Az Európai Unió útkeresése talán az idén érkezik olyan fordulópontjához, amelyben megszülethetnek azok az új keretek, ahol valamennyi tagország számára újfajta alkalmazkodási kényszerek és lehetőségek teremődnek. E konfliktusos helyzetben Orbán Viktor mind nagyobb tekintéllyel igyekszik érvényesíteni azt, amit a hazai – május 10-ei, beiktatási – beszédében is tömören így összegzett: nem kilépni akarunk az Unióból, hanem hatékonyan részt venni annak átalakításban. (Alapvetően pénzről is szó van.) Ez az ambíció némiképpen megmagyarázza, hogy miért kellett akár az idén is legalább öt fontos kérdésben szembe kerülnünk az Unió többségével? /Hol a fal? HVG. máj. 24./ Továbbá azt is előre vetíti, amit mind többen vesznek észre: lehet, hogy Orbán Viktor – az újonnan lábra kapó többi lázadóval együtt - az EU-n belül esetleg egy új, önálló pólust szeretne létrehozni? /*Európa jövője. MnCS. május 14. Nacionalista Internacionálé. MnCS. jún. 7/*
- Feltehetően e regionális és némiképpen újkeletű vezető szerep részeként Orbán Viktor korábban szokatlan aktivitással fordult az idén a balkáni térség felé, s fedezett fel a maga számára további potenciális szövetségeseket is ott. /A részletek felől: *Balkán expressz. Heti Válasz, május 31./*
- S az örök dilemma: a német-magyar viszony alakulása. Ezt már csak azért sincs módunkban részletezni, mert az idei évben mindez a problémakör megtetéződött a német belpolitika aktuális belháborúinak folyamataival is, amelyben maga Orbán is bizonyos fokig hivatkozási tényezővé tudta magát kinőni. Ennek előnyeivel és hátrányaival egyetemben. Mindenesetre, akadt néhány elemző, aki szerint az újonnan nagy sebességgel felfedezet és gyorsan az alkotmányba is beiktatott, keresztényvédő attitűd eleve a belső német csatározásoknak tett gesztus volt. /*Oltárból trón. HVG. máj. 17/* Krónikánk megírásakor került sor a várva várt Merkel-Orbán-találkozóra, de az eddig kiszivárgott hírek szerint ezúttal aligha történt több annál, mint ami az ilyen jellegű protokolláris alkalmakon szokott történni.
- http://hvg.hu/itthon/20180705_Migracios_fordulat_Orban_Merkel_sajtotajekoztato_kovesse_velunk

- <https://www.portfolio.hu/gazdasag/merkel-orban-talalkozo-harom-konkret-bejelenteshangzott-el.291038.html>
- https://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/igy_latjak_kulfodon_merkel_es_orban_talalkozojat.665686.html
- <https://24.hu/kulfold/2018/07/05/orban-viktor-angela-merkel-talalkozo/>

S ha mégis történhetett valami különösen fontos esemény, akkor a későbbiekben - főként Orbán Viktor lépéseiből – visszamenőleg meg fogjuk érteni. Volt már ilyen.

Végül pedig a jelenkori magyar politika - s így Orbán Viktor számára is – a legnagyobb kihívást az jelenti, hogy elkezdődött a következő, 2021 utáni hétéves időszakra szóló uniós források meg- és felosztásának vitája. Ez a vita szemmel láthatóan egybe fog kapcsolódni részben a migráns-problémában követendő stratégia jövőjével. Részben pedig az átalakítandó Unió megreformálható működésével, ezen belül pedig a renitensekkel szemben alkalmazható szankciók újra-fogalmazásával is. A felosztandó pénzek körüli vita elemi erővel tört ki májusban, s a legelső körben a magyarok pozíciója nem áll valami túl jól.

http://hvg.hu/gazdasag/20180607_Sarokba_szoritva_kezdi_Orbanek_az_alkudozast_az_EUp_enzekrol
<https://24.hu/belfold/2018/06/02/ez-meg-nem-is-a-buntetes-magyarorszagnak-mert-az-ennel-durvabb-lehet/>
<https://www.portfolio.hu/gazdasag/merkel-elmondta-milyen-lesz-az-uj-europai-unio.4.287632.html>
https://index.hu/gazdasag/2018/06/04/elzarhatjak_az_unios_penzcsapot_a_zuros_magyar_penzosztasok_mialt/
<https://www.portfolio.hu/unios-forrasok/gazdasagfejlesztes/24-vagy-10--mennyi-unios-tamogatast-bukik-magyarorszag.3.287748.html>
<https://444.hu/2018/05/29/negyedével-csokkenhet-magyarorszag-unios-tamogatasa-2020-tol>
https://index.hu/kulfold/eurologus/2018/05/29/majdnem_a_negyedet_buknank_a_kohezios_penzeknek_2021_utan/
http://hvg.hu/gazdasag/20180529_Kevesebb_penz_tszan_Brusszel_Magyarorszagnak_Meszaros_Lorinc_is_megerzi
<http://www.atv.hu/belfold/20180529-bejelentettek-5700-milliarddal-vagnak-meg-a-magyarorszagnak-szant-eu-s-tamogatast/hirkereso>
http://hvg.hu/itthon/20180527_A_CDU_meguzente_ezt_a_ket_feltetelt_kell_a_Fidesznek_teljesitenie_kulonben_repul

Ez azonban még csak a legelső kör volt, és az a gyanúnk, a későbbi hónapok során még annyi minden történhet, hogy lesz még alkalmunk számtalanszor a konkrétabb részletekről értekeznünk. A végső döntések egyébként is meglehetősen szoros kapcsolatban állnak ama világpolitikai tényezőkkel, amelyek közül e fejezetben hatot is megkíséreltünk röviden jellemezni. Akár az amerikai, akár az orosz, netán az Unió magvát jelentő országok helyzetében

jelentős változás történe, az azonnal kihatna nemcsak a leendő uniós működés kereteire, de a majdani magyar pozíciókra is. Guy Verhofstadt - az Unió egyik legismertebb, s a Fidesz számára az egyik legkellemetlenebb európai vezető - éppen az elmúlt napokban megjelent írásában fogalmazta meg, hogy a Trump-féle politika ma már olyannyira Európa-ellenes jellegű, hogy éppen ez lesz az a külső nyomás, ami felgyorsítja az évek /évtizedek óta halogatott uniós reformok mielőbbi meghozatalát. /Guy Verhofstadt: Amerika első? Európa, egyesülj! HVG: júl. 5./

Vagy így lesz, vagy nem. Mindenesetre az a gyanúnk, hogy Orbán Viktor újabb - minden korábbinál jelentősebb - pályamódosítás előtt áll. Lehet, hogy ő lesz az újonnan kialakítandó EU-működés egyik legfontosabb társszerzője. **Élére állhat mindannak, amit az elmúlt években oly komoly erőfeszítésekkel akadályozott.** Eddigi életútjára tekintve, a 180 fokos fordulatok soha nem voltak idegenek a karakterétől. Jó lenne, ha az általa eluralt nemzet egyszer már hasznát is vehetné ennek a hajlékonyságnak.

2018. május 10. - július 10.

